

บทที่ ๔

ความคลี่คลายของภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์

ช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ ภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความสร้างขึ้นเป็นภาพลักษณ์กระแสหลัก แต่ในช่วงพ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๙ สภาพการณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้กลุ่มผู้นำทางทหารในช่วงเวลานี้ ได้ปฏิบัติตนเป็นผู้รักษาภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ที่มีมาในทศวรรษก่อนเอาไว้มากกว่าที่จะเป็นผู้สร้างเรื่องใหม่ ๆ ดังเช่น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเคยกระทำมาก่อน

ขณะที่รัฐบาลทหารโดยเฉพาช่วงจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี พยายามรักษาอำนาจของตนด้วยการใช้ความอ่อนปรนในการปกครองประเทศ ภาพด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์มีโอกาสกลับมาเป็นกระแสที่มีความเข้มแข็งขึ้น ในสถานการณ์ทางสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป นักศึกษาปัญญาชนค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาเป็นพลังใหม่ ทำการต่อต้านระบอบเผด็จการทหารที่ทำการปกครองประเทศมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๐๐ นักศึกษาปัญญาชนได้เลือกการทำความเข้าใจภาพนายปรีดี พนมยงค์ในเชิงบวก ทำให้ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในด้านบวกมีพลังในทางสังคมการเมืองในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านระบอบเผด็จการทหาร แต่ภาพลักษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ไม่มีพลังในฐานะของวีรบุรุษ โดยเฉพาหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง และปัจจัยอื่น ๆ อีก ได้ลดพลังของภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ลง

การอธิบายเนื้อหาในบทนี้ จะแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ จะกล่าวถึงสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลานี้ในหัวข้อ สังคมการเมืองไทยหลังกึ่งพุทธกาล และจะกล่าวถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์กับสังคมการเมืองไทยช่วงระยะเวลา ๑๙ ปี ซึ่งจะชี้ให้เห็นการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบด้วยฝีมือของรัฐบาลและกลุ่มอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยม ความเคลื่อนไหวของนายปรีดีในการสร้างภาพของตนเอง ความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้สร้างภาพลักษณ์ด้านบวกกลุ่มใหม่ และปัญญาชนไทยกับภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์

สังคมการเมืองไทยหลังกึ่งพุทธกาล

นับตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงครามตกอยู่ในฐานะลำบาก เพราะถูกโจมตีจาก นักศึกษาประชาชน เรื่องการเลือกตั้งสกปรกในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ จนทำให้พรรคเสรีนิยมหึงคะ-
 ดิลา ซึ่งเป็นพรรคที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับเสียงข้างมากในสภาฯ กระแสความ
 ไม่พอใจที่เกิดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการรัฐประหารขึ้นในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐
 และ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ โดยฝีมือของกลุ่มนายทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การ
 เมืองไทยตั้งแต่การรัฐประหารครั้งนี้งถึงเดือนตุลาคมพ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นการเมืองที่กลุ่มทหารมีอำนาจ
 อย่างเต็มที่ โดยการออกกฎหมาย เช่น ญัตติการศึกษา ภายใต้การโฆษณาว่า เพื่อจัดการให้
 ประเทศมีความมั่นคงและสงบสุข โดยพวกเขาเห็นว่าการปกครองเช่นนี้เรียกว่าประชาธิปไตยแบบ
 ไทย แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มปัญญาชนนักศึกษา กลับเห็นว่าการเมืองในระยะดังกล่าวเป็นเผด็จการ
 มีการสืบทอดอำนาจ เพื่อให้การเมืองเป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นักเรียน นักศึกษา
 ประชาชนจึงทำการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ที่ฝ่ายเผด็จการทหารอ้างว่าจะประกาศใช้ แต่ก็ผลัดผ่อน
 มาเป็นเวลานาน เหตุการณ์สูงงอมในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑ นักเรียน นักศึกษา ปัญญาชน
 จำนวนนับแสนได้ออกมาเรียกร้องรัฐธรรมนูญ จนผู้นำรัฐบาลคือ จอมพลถนอม กิตติขจร , จอมพล
 ประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจรต้องเดินทางออกนอกประเทศในวันที่ ๑๔ ตูลา
 คม ตกนั้น

ระหว่าง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑ ถึง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ กลุ่มการเมืองใหม่คือ นักเรียน
 นักศึกษา ช่างนา และกรรมกรมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ฝ่ายขวาและกลุ่มอนุรักษ์นิยมก่อตัวเป็นกลุ่ม
 การเมืองขึ้นต่อต้าน กล่าวหาพลังของนักศึกษา กรรมกร และช่างนาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ถึงแม้
 จะเป็นยุคเสรีในการปฏิบัติ แต่ก็ใช่ว่าจะมีการใช้ความรุนแรงมากที่สุดช่วงหนึ่งของการเมืองไทย

เพื่อความเข้าใจสังคมการเมืองไทยระยะเวลา ๑๙ ปีนี้ ในฐานะของเวทีการสร้าง
 ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ จะกล่าวถึงสองเรื่องใหญ่ ๆ คือ ระบอบเผด็จการทหาร และนักเรียน
 นักศึกษาปัญญาชนพลังใหม่ในสังคมการเมืองไทยที่ผลักดันให้เกิด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑

๑. ระบอบเผด็จการทหาร

การรัฐประหารในปี ๒๕๐๑ ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ระบอบการปกครองที่ห่างไกลความหมายของประชาธิปไตยมากขึ้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘ เรื่องยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. ๒๔๙๘ และทำให้บรรดาพรรคการเมืองต่าง ๆ ล่มสลายลง^๑ และตามกฎอัยการศึกที่ได้ประกาศเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๓ ห้ามมิให้มีการมีส่วนร่วมประชุมกันทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ มีจำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป^๒

คณะปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกอบขึ้นด้วยนายทหารคนสำคัญคือ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พลเอกกฤษณ์ สีวะรา นายทหารกลุ่มนี้เคยทำการแข่งขันสร้างฐานด้านธุรกิจ และฐานอำนาจทางการเมืองกับกลุ่มพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มาอย่างเข้มข้นในทศวรรษที่ ๒๔๙๐ กล่าวได้ว่ากลยุทธ์หนึ่งในการรักษาอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงครามก็คือ การเปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ สองสิงห์หนุ่มมีฐานอันสูงเพื่อคานอำนาจกันเอง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สามารถสร้างฐานอำนาจในกองทัพบกได้ ทั้งที่ จอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้บัญชาการทหารบก เพราะจอมพลผิน และพล.ต.อ. เผ่า ผู้บุตรเขย มุ่งความสนใจไปที่การสร้างฐานอำนาจในฐานทางเศรษฐกิจ มากกว่าที่จะเข้ามาดูแล และจัดการกับกองทัพบกอย่างจริงจัง จอมพลสฤษดิ์จึงมีอิสระเต็มที่ที่จะสร้างกองทัพบกให้เป็นไปตามที่ตนเห็นเหมาะสม^๓ โดยเฉพาะการโยกย้ายลูกน้องคนสนิทเข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชากองทัพ

^๑ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ใน เสถียร วิชัยลักษณ์ , รวมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่หนึ่งถึงฉบับสุดท้าย (กรุงเทพฯ : นิติวาณิช , ๒๕๐๔) , หน้า ๑๑

^๒ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘ , เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๘

^๓ ทักษิณ เฉลิมเตียรณ , การเมืองไทยระบอบฟอซนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๒๖) , หน้า ๑๒๐- ๑๒๑

ภาคที่ ๑ ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ ในขณะที่เดียวกันก็มีได้ละเลยที่จะสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเข้าควบคุมสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งมีผลประโยชน์มหาศาล และเป็นคณะกรรมการ อำนวยการบริษัทต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ความเสื่อมศรัทธาของประชาชนต่อการทุจริตใน การเลือกตั้งของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยอ้างว่า "มีคณะบุคคลบางส่วนและด้วยการส่งเสริมสนับสนุนของชาวต่างชาติ กำลังจะก่อวิน และดำเนินการร้ายขึ้นภายในประเทศเพื่อให้เกิดความไม่สงบเกิดขึ้น และจะฉวยโอกาสเข้าครอง ประเทศไทยในที่สุด" ๔ ส่งผลให้จอมพลสฤษดิ์ซึ่งได้รับมอบหมายให้จัดการรับผิดชอบตามประกาศ ฉบับนี้ได้มีโอกาสสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนและนักศึกษาที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล ด้วยการ พุดจากับนักศึกษาประชาชนอย่างตรงไปตรงมาว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมามีการทุจริต ความนิยมในตัว จอมพลสฤษดิ์เพิ่มขึ้นพร้อมกับความตกต่ำของจอมพล ป. พิบูลสงครามและพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งถูกมองว่าเป็นหัวหน้ามาเฟียที่นายตำรวจใจดีอันดีเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองอย่างโหดเหี้ยม ไม่ต่างไปจากอันธพาล *

นอกจากปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว สิ่งซึ่งส่งเสริมการเข้ามามีอำนาจของกลุ่มนายทหารสาย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็คือ การพยายามอิงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การรัฐประหารครั้งแรก ปี ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กราบทูลรายงานการรัฐประหาร และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธย แต่งตั้งจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้รักษาพระนคร ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ได้อ้างความชอบธรรมนี้ตลอดเวลา ส่วนการรัฐประหารปี ๒๕๐๑ ก็ได้มีหนังสือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔ " คำแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ " , ใน ราชกิจจานุเบกษา , เล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๒ ๒๐ มีนาคม ๒๕๐๐ , หน้า ๑

* พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และนายตำรวจใจดี ซึ่งเรียกว่าอัครวิหได้เกี่ยวข้องกับ การสังหารโหดศัตรูทางการเมืองจำนวนมาก เช่น อดีตสี่รัฐมนตรีอีสานยุครัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และได้เกี่ยวข้องกับธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น ค้าฝิ่น โปรดดูรายละเอียดใน ชีวิต เผ่าสารภาพ

กราบบังคมทูลเช่นกัน พร้อมทั้งได้ประกาศให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงข้อความที่กราบบังคมทูล และได้หาหนังสือพระราชปรารภ และพระบรมราชโองการถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติมาประกาศในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๐ ด้วย เป็นการแสดงให้เห็นว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ ได้ยอมรับการกระทำของคณะปฏิวัติ

ปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนจากมิตรประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา มีส่วนสำคัญต่อการขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์และบริวาร คณะรัฐประหาร ๒๕๑๐ เคยได้รับการรับรองและสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี แต่ช่วงปลายทศวรรษนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มมีท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง ซึ่งเท่ากับเป็นการผลัดออกจากสหรัฐอเมริกา ทำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาค้นมาให้การสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์แทน

จอมพลสฤษดิ์และคณะปฏิวัติเข้าบริหารงาน ด้วยการตั้งสภาว่าราชการรัฐธรรมูญขึ้นทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและเป็นสภานิติบัญญัติ โดยมีการวางแผนจะบำรุงเศรษฐกิจด้วยการตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อวางแผนการเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแผนการนี้ได้รับการปฏิบัติมาตลอดระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นแบบแผนนโยบายของรัฐบาลทหารชุดต่อ ๆ มาด้วย

ลักษณะเด่นของสังคมการเมืองไทยยุคพัฒนา คือ ด้านนโยบายเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมการลงทุน และเปิดโอกาสให้ทุนต่างชาติ เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เข้ามามีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจสูง โดยรัฐบาลมีข้อเสนอจูงใจทุนต่างชาติทั้งด้านวัตถุดิบ และแรงงานราคาถูกเห็นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม ภาคการเกษตรซึ่งเคยมีอัตราการเจริญเติบโตร้อยละ ๘.๒๓ ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ - ๒๕๑๓ ลดเหลือเพียงร้อยละ ๔.๑๓ ในระหว่างปี ๒๕๐๔ - ๒๕๑๔ ผลของความเป็นไปดังกล่าวทำให้เมืองกับชนบทมีความแตกต่างกันมาก เมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ กลายเป็นแหล่งความเจริญในขณะที่ชนบทกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม ชวนาประสบกับภาวะหนี้สิน สูญเสียที่ดินทำกิน เพราะต้องพจกกับการกดราคาข้าว นโยบายรีเฝียมข้าว และภาษีการส่งออก ในภาวะความยากจนแลหนี้สิน ถนนสายต่าง ๆ ที่รัฐบาลตัดผ่านทุกภูมิภาคของประเทศด้วยความมุ่งหวังที่จะกระจายความเจริญไปสู่ชนบทจึงกลายเป็นเส้นทางหลั่งไหลของคนจนและชาวนาซึ่งเป็นแรงงานสำคัญในภาคการเกษตร เข้าม่าเป็นกรรมกรในภาคอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมเติบโตมาก อัตราการเจริญ

เติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง การพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สมดุลนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาในสังคม การเมืองไทยเป็นอย่างมาก

ขณะที่ระบบเศรษฐกิจกำลังขยายตัว แต่การเมืองในระยะเวลาดังกล่าวกลับเป็นแบบ ปิด ผู้นำทางทหารไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ประเทศ แต่ใช้วิธีการสืบทอดอำนาจในกลุ่มของตนเอง จอมพลสฤษดิ์นายกรัฐมนตรี้ได้ประกาศใช้ ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทยเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ ซึ่งมีผลให้เกิดสภาร่าง รัฐธรรมนูญ ซึ่งมีบทบาทเป็นรัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติตามมาตรา ๖^๕ ระหว่างที่รอร่างรัฐ- ธรรมนูญ จอมพลสฤษดิ์ก็ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยปราศจากพรรคการเมืองและการเสือกตั้ง สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับการแต่งตั้งในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เป็นนายทหารยศต่าง ๆ เสีย ๑๘๐ คน จากจำนวน ๒๔๐ คน^๖ เวลาต่อมาสัดส่วนนี้คงยังไม่เปลี่ยนแปลง ในปี ๒๕๐๖ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งรับรู้กันทั่วไปว่าเป็นทายาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ได้รับเลือก จากสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นนายกรัฐมนตรี จอมพลถนอมก็ได้อาศัยการยึดเวลาในการร่างรัฐ ธรรมนูญเข้ามามีอำนาจทางการเมือง โดยปราศจากคู่แข่งตามระบอบประชาธิปไตยไปอีกหลายปี จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๑ เพื่อหาของรัฐธรรมนูญแม้จะเปิดโอกาสให้มีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความต้องการสงวนอำนาจของกลุ่มผู้นำทางทหาร

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๕ " ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร " ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ แผนก กฤษฎีกา เล่มที่ ๗๐ ตอนที่ ๑๗ (๒๘ มกราคม ๒๕๐๒) , หน้า ๓

^๖ " ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ " ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ แผนกกฤษฎีกา เล่มที่ ๗๐ ภาค ๑ ตอนที่ ๒๑ (๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) หน้า ๑ - ๑๔

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการระบบสองสภา คือ สภาผู้แทนและวุฒิสภา แต่สมาชิกสภาผู้แทน หรือสมาชิกวุฒิสภาจะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในขณะเดียวกันมิได้^๗ และตามมาตรา ๑๔๑^๘ ภาย หลังจากรัฐบาลแถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้วไม่มีการลงมติไว้วางใจ เพียงให้รัฐสภารับทราบนโยบาย เท่านั้น และตามมาตรา ๗๘^๙ ยั้งให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวนสามในสี่ของจำนวนทั้งหมดของ สภาผู้แทน และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ห้ามข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภาและรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้รัฐบาลทหารสามารถอาศัยข้าราชการประจำเป็นฐานเสียงในสภา โดยไม่ต้อง หวั่นเกรงการตรวจสอบ หรือการล้มรัฐบาลจากสภาผู้แทนราษฎร เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้นำทางทหารมีอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยกองทัพเป็นฐานอำนาจ

หลังจากพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๑ ก็ได้มีพระราชกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปทั้งประเทศในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ กลุ่ม การเมืองต่าง ๆ ได้ทำการเคลื่อนไหวจัดตั้งพรรคการเมืองรวมทั้งหมด ๑๗ พรรค ทางฝ่ายผู้นำ ทางทหารซึ่งได้จัดเตรียมการรัฐธรรมนูญเป็นประโยชน์แก่การครองอำนาจไว้ล่วงหน้าแล้ว ก็ได้จัด ตั้งพรรคการเมืองภายใต้ชื่อ พรรคสหประชาไทย ซึ่งสมาชิกพรรคได้รับการเลือกเป็นสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรมากกว่าพรรคอื่น ๆ โดยได้รับเลือก ๗๐ คน จอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะหัวหน้าพรรคจึงได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง แต่พรรคสหประชาไทยเกิดความแตกแยกภายใน พรรค เพราะปัญหาการแบ่งผลประโยชน์ รัฐบาลจึงตัดสินใจรัฐประหารตนเองในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๗ " มาตรา ๑๓๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๑๑ " ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ , แผนกกฎหมาย เล่มที่ ๘๕ ภาค ๑ ตอนพิเศษ (๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๑) , หน้า ๑-๖๘

^๘ เรื่องเดียวกัน

^๙ เรื่องเดียวกัน

จะปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ยังเป็นช่วงที่มีการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิด และเสรีภาพทางการเมืองมากที่สุด โดยเฉพาะเวลา ๖ ปี ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี (๒๕๐๑ - ๒๕๐๖) รัฐบาลได้ปราบปรามผู้ที่มีความเห็นก้าวหน้าด้วยการจับกุมคุมขังในข้อหาเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ * การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลมีผลให้บรรยากาศการพิมพ์และการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสังคมนิยม รวมไปถึงให้ความสำคัญกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศ ที่จะส่งผลต่อความเสมอภาคของกลุ่มชนทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๓๐ ต่อก่อนยุคชงักกลาง จนกระทั่งจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ความเข้มงวดของการควบคุมเรื่องนี้ได้ผ่อนคลายลงบ้าง นักศึกษา ปัญญาชนเริ่มมีโอกาสในการพิมพ์ การอ่าน และมีโอกาสในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวทางสังคมการเมืองมากขึ้น

รัฐบาลทหารตั้งแต่ ๒๕๐๐ - ๒๕๑๖ ยังดำเนินนโยบายในการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขัน ตามความเชื่อว่าคอมมิวนิสต์จะทำลายสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคม และเป็นการปฏิบัติตามคำโฆษณาชวนเชื่อของสหรัฐอเมริกาซึ่งรัฐบาลทหารถือเป็นมิตรประเทศที่สำคัญ นอกจากนี้ยังดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยการต่อต้านประเทศค่ายคอมมิวนิสต์ เช่น สหภาพโซเวียตรัสเซีย และประเทศจีน และให้การสนับสนุนอเมริกาในการแทรกแซงการเมืองภายในประเทศแถบอินโดจีน ด้วยการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ เพื่อความสะดวกในการล่าเสี้ยมกำลังพลและอาวุธไปยังเวียดนาม ส่วนภายในประเทศมีการใช้นโยบายรุนแรงเข้าปราบปรามคอมมิวนิสต์ ตลอดระยะเวลาสิบหกปีรัฐบาลใช้มาตรา ๑๗ ประหารชีวิตผู้ก่อการร้ายจำนวนมากโดยประหารชีวิตในเขตจังหวัดที่จับกุมได้ และมีการใช้กำลังทหาร ตำรวจ เข้าทำลายแหล่งผู้ก่อการร้ายตามภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคอีสานและภาคใต้ นอกจากนี้รัฐบาลได้อำศัยการปราบปรามคอมมิวนิสต์เพื่อประโยชน์ทางการเมืองด้วย คือ ใช้เป็น

* ผู้ที่ถูกจับกุม เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ , อิศรา อมันตกุล , สุวัฒน์ วรดิลก , ทองใบ ทองเปอตี และสุพจน์ ด้านตระกูล

ชื่ออ้างว่า ประเทศมีศัตรูที่พาลแล้วจึงต้องอาศัยการปกครองประเทศแบบเด็ดขาด

อย่างไรก็ดี ระบอบเผด็จการทหารที่ดำเนินมานานก็เริ่มเสื่อมลงตั้งแต่ จอมพลถนอม กิตติขจรทำการรัฐประหารตนเองในปี ๒๕๑๔ และกระทำการหลายอย่างที่แสดงความต้องการสืบทอดอำนาจ ทำให้เกิดกระแสคัดค้านการกระทำดังกล่าว เช่น กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ คน คือ นายอุทัย พิมพ์ใจชน , นายอนันต์ ภักดีประไพ และนายบุญเกิด หิรัญคำ ทำการฟ้องร้องจอมพลถนอมเรื่องการรัฐประหารตนเอง จนถูกจับกุม ใกล้เคียงปี ๒๕๑๖ การคอร์รัปชัน และการประพฤติมิชอบของบรรดาทหาร นักการเมืองผู้มีอิทธิพล เช่น การล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนมีมากขึ้น เหล่านี้ได้รับการนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ประชาธิปไตย นำเสนออย่างละเอียด ความเสื่อมของระบอบเผด็จการเป็นส่วนผลักดันให้หนังสือพิมพ์ และปัญญาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเปิดเผยความเลวร้ายของรัฐบาลได้มากขึ้น นักเรียน นักศึกษา ประชาชนจำนวนแสนจึงได้รวมพลังปลดปล่อยประเทศออกจากภาวะเผด็จการในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

๒. พลังใหม่ในสังคมการเมืองไทย : นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน

ระบอบระบอบสืบปีก่อน ๒๕๐๐ ระบบการศึกษาขึ้นต้นจนถึงชั้นมัธยมปลายขยายตัวมาก จำนวนนักเรียนและผู้จบประกาศนียบัตรมีจำนวนเพิ่มขึ้น จนเกิดปัญหาความต้องการการศึกษาในระดับที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการขยายการศึกษาในเขตภูมิภาคตั้งแต่สมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดความตื่นตัวทางการศึกษามากขึ้น จนมาถึงยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ความตื่นตัวนี้ ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนากำลังคนตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้มีการเปิดมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม ส่วนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรก็ยังคงอยู่ในขั้นขยายตัวและพัฒนา

มหาวิทยาลัยที่เปิดใหม่คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในพ.ศ. ๒๕๐๖ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๐๗ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๐๘ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๙ วิทยาลัยวิชาการศึกษาซึ่งก่อตั้งเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๗ ก็ได้ขยายตัวในช่วง ๒๕๐๓ - ๒๕๑๓ โดย

วิทยาลัยได้จัดการการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาครูในระดับปริญญาบัณฑิตในสาขา ประถม มัธยม อาชีวะ บริหารการศึกษาและจิตวิทยาพัฒนาการ และขยายหลักสูตรวิชาชั้นสูงขึ้นด้วยการเปิดสอน ปริญญาโท นอกจากนี้ยังได้ขยายวิทยาเขตออกไปยังภูมิภาคอีก ๓ แห่งคือ พิษณุโลก มหาสารคาม และสงขลา ๑๐ และยังมี การตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อผลิตนักศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในปี ๒๕๑๔ ส่วน มหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิมก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้พัฒนาและปรับปรุง เพื่อรองรับนโยบาย ขยายตัวทางการศึกษาของรัฐบาล จะพบว่านักศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศในปี ๒๕๑๒ มีจำนวน ๔๑,๙๘๔ คน แต่ในปี ๒๕๑๖ เพิ่มขึ้นเป็น ๗๒,๐๓๐ คน ๑๑ ปริมาณที่เพิ่มขึ้นของนักศึกษาสอดคล้องกับปริมาณนักเรียนซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับม.ศ. ๔ ในปี ๒๕๑๐ มีจำนวน ๒๘,๙๗๖ คน และเพิ่มถึงสี่เท่าเศษในปี ๒๕๑๙ ซึ่งมีจำนวน ๑๒๑,๙๑๐ คน

ปริมาณที่เพิ่มขึ้นของนักเรียน นักศึกษา บัณฑิต เมื่อเปรียบเทียบกับ การเติบโตทางความคิดและการจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นพลังในการต่อรองทางการเมือง เป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ เติบโต ในปี ๒๕๐๐ นิสิตนักศึกษาจากทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แสดงความสนใจเรื่องราวทางการเมือง และทำการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พรรคมนตรีศึกษาซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าพรรค ทำการทุจริต ในการเลือกตั้งจนได้รับคะแนนเสียงข้างมาก การคัดค้านจากนิสิตนักศึกษาในภาวะที่ผู้ราษฎร

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๐ วารุณี โอสถารมย์, พัฒนาการอุดมศึกษาในประเทศไทย: การศึกษาวิเคราะห์เชิงนโยบายและผลพวงที่มีต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต, (มปท, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙๘

๑๑ สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยปีการศึกษา ๒๕๑๒, (พรรณคร : ชุมชุมสหกรณ์การชาย, ๒๕๑๔) และในทบวงมหาวิทยาลัย รายงานการศึกษาของสถาบันการศึกษาแห่งประเทศไทย ๒๕๑๖ (พรรณคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘), หน้า ๒-๓

นั้นแตกออกเป็นสองฝ่าย คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม , พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ฝ่ายหนึ่ง กับ จอมพลสฤษดิ์และบริวารอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามหมดความชอบธรรม และจอมพลสฤษดิ์ได้โอกาสเข้ามาทำรัฐประหาร

ระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ขบวนการนิสิตนักศึกษาไม่สามารถพัฒนาให้เติบโตได้ เพราะบรรยากาศทางการเมืองเป็นไปอย่างเข้มงวด มีการห้ามรวมกลุ่มทางการเมืองเกิน ๕ คน พรรคการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ถูกยกเลิก นักศึกษาธรรมชาติศาสตร์ ซึ่งถูกเพ่งเล็งว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้ากว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงกับเคยถูกห้ามไม่ให้เข้ามาเล่นฟุตบอลบริเวณมหาวิทยาลัยในวันหยุด ^{๑๒} กฎหมายที่ห้ามกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท มีผลให้บรรยากาศการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเป็นการเรียนการสอนเฉพาะในตำรา นิสิตนักศึกษาจึงมีความสนใจเฉพาะการเรียนและเรื่องราวของตัวเอง กิจกรรมอภิปราย การสัมมนา เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองไม่ปรากฏ มีเพียงงานรื่นเริง เช่น งานบอลในวันสำเร็จการศึกษา การเดินรณรงค์และกิจกรรมกีฬา หนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยและวารสารต่าง ๆ เต็มไปด้วยเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ และเรื่องตลกขบขัน ^{๑๓} ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวทำให้ช่วงเวลานี้ได้รับการขนานนามว่าเป็น "ยุคสายลมแสงแดด"

เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี สภาพของนักศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม แต่มีปัญญาชนและนักศึกษากลุ่มหนึ่งดำเนินกิจกรรมทางปัญญา เช่น วารสาร สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งตีพิมพ์ฉบับแรกเดือนมิถุนายน ๒๕๐๖ มีสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปัญญาชนผู้จบการศึกษาจากอังกฤษเป็นบรรณาธิการคนแรก ได้มีส่วนให้ปัญญาชนตื่นตัวในเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของ

^{๑๒} David Morell , Chai-anan Samudavanij, A Political Conflict in Thailand ; Reform , Reaction , Revolution , Oelgeschlager , Gunn & Hain , Publisher Cambridge , Massachusetts ,1981 , p. 139

^{๑๓} Ibid , p.139

ประเทศ นักศึกษาปัญญาชนจำนวนมากให้ความสนใจ* รวมไปถึงมีการจัดสภากาแพเพื่อพูดคุยถึงปัญหาสังคมการเมืองที่เป็นอยู่ สังคมนิยม อาจไม่ได้มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทั้งหมดในยุคนั้น แต่ก็ปรากฏการณ์ทางปัญญาชนแรกในภาวะที่นักศึกษาทั่วไปตกอยู่ในยุคสายลมแสงแดด การเกิดขึ้นของสังคมนิยม และกิจกรรมทางปัญญาของกลุ่มนี้ ดูจะเป็นสัญญาณบอกว่าคุณหนุ่มสาวมีศักยภาพเพียงพอที่จะสนใจเรื่องราวทางสังคมการเมือง เพียงแต่รอเวลาและอุณหภูมิทางการเมืองที่จะทำให้รู้สึกว่าจะต้องเคลื่อนไหวและแสดงความคิดเห็น

ความตื่นตัวของนักเรียน นิสิตนักศึกษาเริ่มจากการให้ความสนใจปัญหาของมหาวิทยาลัยตั้งในช่วงปี ๒๔๑๒-๒๔๑๓ด นักเรียนนักศึกษาให้ความสนใจปัญหาภายในมหาวิทยาลัยมากกว่าเรื่องการเมืองของประเทศ มีการต่อต้านระบบการให้เกรดและหน่วยกิตแบบใหม่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประท้วงการทุจริตของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการเกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินบริเวณสยามสแควร์เพื่อทำศูนย์การค้า^{๑๔} ในปี ๒๔๑๓ นิสิตนักศึกษาจำนวนมากเริ่มให้ความสนใจปัญหาบ้านเมือง เกิดกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น สภาน้ำโตม กลุ่มเดระฐธรรม ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มโชดัดสนใหม่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสภากาแพที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มเหล่านี้ทำการพูดคุยถึงเรื่องสังคมการเมืองและศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์ แสดงให้เห็นความตื่นตัวของนิสิตนักศึกษาที่เริ่มสนใจปัญหาภายนอกมหาวิทยาลัยที่ค่อยเพิ่มขึ้น และการที่นิสิตนักศึกษาได้รับอนุญาตให้มีกิจกรรมค่อนข้างอิสระสามารถไปออกค่ายต่างจังหวัด ร่วมมือกันทำงานระหว่างมหาวิทยาลัย ตลอดจนการจัดกลุ่มสัมมนา ซึ่งนับว่าเป็นการก่อตัวของความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ซึ่งเมื่อรวมกับอุดมคติแบบคนหนุ่มสาว การมองโลกในด้านดี และ

* นักศึกษา ปัญญาชน กลุ่มนี้ เช่น เสน่ห์ จามริก , วรพุทธิ ชัยนาม , เสกสรรค์ ประเสริฐกุล , ธเนศ อาภากรสุวรรณ , วิทยากร เชียงกุล , กมล สมวิเชียร , นิธิ เอียวศรีวงศ์ , ณรงค์ เกตุทัต , เสถียร จันทิมาธร , รั้งสรรค์ ณะพรพันธุ์ , บริดี บุญซื่อ , พิรุณ ฉัตรวิชกุล , ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ชัยอนันต์ สมุทวนิช

^{๑๔} David Morell , Chai-anan Samudavanij , A Political Conflict in Thailand ; Reform , Reaction , Revolution ,Ibid , p 142

ความมีเอกภาพ สิ่งเหล่านี้ ค่อย ๆ เพิ่มความสามารถของนิสิตนักศึกษาในการจัดตั้งองค์กร ทำให้
นักเรียนนิสิตนักศึกษากลายเป็นกลุ่มพลังที่มีความสำคัญของประเทศตั้งแต่ ๒๕๑๔ โดยที่รัฐบาลทหาร
ไม่ได้ให้ความสนใจและระแวงระวังนัก เพราะนักเรียนนิสิตนักศึกษาไม่เคยแสดงการต่อต้าน
รัฐบาลมาเป็นเวลานาน และรัฐบาลทหารประเมินว่า พลังของนิสิตนักศึกษาเป็นเพียงปรากฏ-
การณ์ที่เกิดขึ้นแล้วหายไปเมื่อสำเร็จการศึกษา

องค์การนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจึงเกิดขึ้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ ภายใต้ชื่อ
ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย คณะกรรมการบริหารประกอบด้วยนายกสโมสรม หรือองค์
การนักศึกษาที่เป็นตัวแทนเข้ามาจากแต่ละมหาวิทยาลัย ส่วนตำแหน่งเลขาธิการ และรองเลขา
ธิการนั้น กรรมการบริหารจะเลือกตั้งจากผู้สมัคร ซึ่งองค์การนักศึกษาของผู้สมัครให้ความเห็นชอบ
ระยะแรกศูนย์กลางนิสิต ฯ เป็นการรวมตัวของนักศึกษาเพื่อผลประโยชน์ของนักศึกษา และยังไม่
เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก จนกระทั่งธีรยุทธ บุญมี นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยา
ลัยได้รับเลือกเป็นเลขาธิการ เมื่อศูนย์กลางนิสิต ฯ ยุคนี้ เริ่มมีการเคลื่อนไหวจนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย
ในหมู่สาธารณชนเป็นครั้งแรก โดยการจัดสัปดาห์ "ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น" ขึ้นระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๓
พฤศจิกายน ๒๕๑๕ และได้ทำจดหมายถึงจอมพลถนอม กิตติขจร เสนอข้อเรียกร้อง ๑๐ ข้อ* มี
การจัดการเดินขบวนไปตามห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ โดยมีประชาชนให้การสนับสนุนจำนวนมากและ
ช่วงปลายการณรงค์ นิสิตนักศึกษาหลายคนเดินขบวนส่งท้ายสัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น และขอบคุณ
ประชาชนที่สนับสนุน โดยเดินขบวนจากท้องสนามหลวงมาขบวนพระบรมรูปทรงม้า เพื่อพบหัวหน้า
คณะปฏิวัติขอทราบผลเกี่ยวกับ ข้อเสนอ ๑๐ ประการ ของนักศึกษาที่ยื่นไว้ แต่ไม่ได้พบ ๑๕

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ข้อเรียกร้อง ๑๐ ข้อ เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับทางเศรษฐกิจ เช่น ให้ออกกฏ
หมายควบคุมแรงงานเพื่อไม่ให้ชาวต่างชาติเข้ามาแย่งอาชีพ ให้ออกกฏหมายสงวนอาชีพ ของให้
รัฐบาลดำเนินการกีดกันไม่ให้ห้างสรรพสินค้าต่างประเทศมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจ โปรดดู
รายละเอียดใน ประชาธิปไตย (๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕)

๑๕ ชาวไทย (๒ ธันวาคม ๒๕๑๕)

ต่อมารัฐบาลประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติที่ ๒๙ * เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๔ ให้อำนาจฝ่ายบริหารแทรกแซงอำนาจตุลาการ ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่พอใจรัฐบาล ศูนย์กลางนิสิต ฯ ซึ่งในขณะนั้น ก็ได้เข้ามีส่วนร่วมในการคัดค้านครั้งนี้ โดยนักเรียนนักศึกษาได้ร่วมกันนัดชุมนุมประท้วงเจียบที่ท้องสนามหลวง ๑๖ คณะปฏิวัติได้แก้ไขสถานการณ์ หลังจากวันที่ ๑๘ ธันวาคมซึ่งจอมพลถนอมได้รับการโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี มีการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งแรกก็ได้แสดงบทบาทการฟังความคิดเห็นของประชาชน ด้วยการมีมติให้ยกเลิกคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙ เมื่อนำเสนอต่อสภานิติบัญญัติ ซึ่งมีสมาชิกมาจากทหารตำรวจ ๒๐๐ คนพลเรือน ๙๙ คน ๑๗ สภาก็ได้อนุมัติตามมติคณะรัฐมนตรี ในวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๔ จึงมีการประกาศใช้พระราชพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙ โดยให้เหตุผลว่า ประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว " มีหลักการที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะปรับปรุงกิจการศาล ยุติธรรมให้เจริญก้าวหน้า " ๑๘

* ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙ มีหลักการว่าอำนาจอธิปไตยซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ จะแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ได้จึงกำหนดให้ฝ่ายบริหารสามารถแทรกแซงฝ่ายตุลาการได้ในหลายเรื่อง ฯ เช่น มาตรา ๓๒ ในกรณีที่สงสัยว่า กรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิผู้ใดพ้นจากตำแหน่งกรรมการตุลาการหรือไม่ ให้ปลัดกระทรวงยุติธรรมเสนอต่อรัฐมนตรี เพื่อวินิจฉัยชี้ขาด คำวินิจฉัยชี้ขาดของรัฐมนตรีให้เป็นเด็ดขาดโปรดดูรายละเอียดใน ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๘๙ ตอนที่ ๑๘๙ หน้า ๑๒ - ๒๗

๑๖ ชาวไทย (๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๔)

๑๗ ชาวไทย (๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๔)

๑๘ "พระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๔" ราชกิจจานุเบกษา แพนกฤษฎีกา ภาค ๒ ต่อ เล่ม ๘๙ ตอนที่ ๑๘๘ , หน้า ๒๓๑-๒๓๓

ต่อมาในปลายเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖ เหตุการณ์ทุ่งใหญ่เปิดโอกาสให้ศูนย์กลางนิสิตฯ ทำการเคลื่อนไหวอีกครั้ง เพราะกระแสความไม่พึงพอใจในหมู่ปัญญาชนและประชาชนมีสูง เหตุการณ์ทุ่งใหญ่ ได้แก่ กรณีที่นายทหารตำรวจชั้นผู้ใหญ่เข้าไปล่าสัตว์ในทุ่งใหญ่ ซึ่งเป็นเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า เรื่องเปิดเผยขึ้นเนื่องจากการที่เฮลิคอปเตอร์ทหารบรรทุกเนื้อสัตว์ป่าเกินขนาดตกบริเวณอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๑๖ ท่าทีของรัฐบาลต่อกรณีนี้ออกมาในรูปที่สื่อให้เกิดความไม่พอใจมากขึ้น จอมพลถนอมยืนยันว่าการไปทุ่งใหญ่เป็นราชการลับ หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า ผู้เสียชีวิตจากเฮลิคอปเตอร์ตกได้รับเกียรติจากรัฐบาล ในงานศพพิธีรดของ นายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรียังไปร่วมงานศพด้วย การล่าสัตว์ในทุ่งใหญ่เป็นการกระทำผิด แต่รัฐบาลกลับแสดงออกว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ศูนย์กลางนิสิตฯได้ประชุมเกี่ยวกับกรณีนี้และเรียกร้องให้รัฐบาลสอบสวนคดีนี้ภายใน ๑๕ วัน ๑๙ การเริ่มเคลื่อนไหวของศูนย์กลางนิสิตฯ ได้รับความสนับสนุนจากประชาชน เช่น การจัดอภิปราย เรื่อง "ล่าสัตว์ในเขตสงวนพันธุ์สัตว์" ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีนักศึกษาประชาชนเข้าร่วมฟังนับหมื่นคน ๒๐

ความไม่พอใจรัฐบาลยังเกิดจาก ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ เรื่องการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาด้วยการยอมให้อเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศไทยต่อไป รวมไปถึงการถ่วงเวลาในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การต่ออายุราชการของจอมพลถนอม และจอมพลประภาส ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๖ และการจะขอพระราชทานยศจอมพลให้จอมพลประภาสในขณะที่การสอบสวนกรณีทุ่งใหญ่ยังไม่ตีบทหน้า กลุ่มอิสระใหม่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้โจมตีกรณีนี้ ชมรมคนรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงออกหนังสือรับเพื่อนใหม่เดือนมิถุนายน ชื่อ มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ มีเนื้อหาโจมตีกรณีทุ่งใหญ่ และการต่ออายุราชการจอมพลประภาส จารุเสถียร อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ดร.ศักดิ์ ผาสุกนรินทร์ จึงมีคำสั่งให้ลบชื่อนักศึกษาผู้จัดทำ ๙ คน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ศูนย์กลางนิสิตฯ จัดการประชุมประชาวิงที่อนุสาวรีย์

๑๙ ประชาธิปไตย ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๒๐ ประชาธิปไตย ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๖

ประชาธิปไตยในวันที่ ๒๑ - ๒๒ มิถุนายน เสนอรัฐบาลฯให้รับนักศึกษา ๙ คนเข้าเรียนตามเดิม และที่สำคัญได้มีการเรียกร้องให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน ๖ เดือน

ประเด็นสำคัญของการเคลื่อนไหวหลังจากนี้คือการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๑ อีรยุทธ บุญมีและสมาชิกกลุ่ม ๑๑ คน ได้ออกแถลงการณ์และเรียกร้องรัฐธรรมนูญ มีการรณรงค์ออกแจกใบปลิวแก่ประชาชน ปรากฏว่าทั้งสิบเอ็ดคนถูกจับ องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีมติให้ดำเนินการประท้วงจนถึงที่สุด มีการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๙ ตุลาคม มีผู้ร่วมให้การสนับสนุนจำนวนมาก ประชาชน นักเรียน นักศึกษาจากกรุงเทพและต่างจังหวัดเข้าร่วมการเรียกร้อง วันที่ ๑๐ ตุลาคม ศูนย์กลางนิสิตฯ จึงประกาศเข้าร่วมการต่อสู้ แกนนำการชุมนุมคือองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และพรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีเสกสรรค์ ประเสริฐกุลเป็นผู้นำ เมื่อศูนย์กลางนิสิตฯ เข้าร่วมก็รับหน้าที่เจรจากับรัฐบาล การเดินขบวนของนักเรียน นักศึกษา ประชาชนจำนวนมาก แสวงได้ออกมาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปสู่ถนนราชดำเนิน อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และสวนจิตรลดาในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑ ได้กลายเป็นประจักษ์พยานที่ผลักดันให้การเมืองไทยหลุดพ้นจากระบอบเผด็จการถนอม - ประภาส ตามที่รัฐฯกำหนดในนามเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑

กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์

ในช่วง ๒๕๐๐-๒๕๑๙ ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ได้รับการสร้างขึ้นมาจากฝีมือของรัฐบาลทหารและกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม ซึ่งต่างสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ออกมาด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากช่วงเวลาก่อน

๑ รัฐบาลทหาร

รัฐบาลทหารตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๖ มีความแตกต่างกับรัฐบาลทหารในช่วงทศวรรษ ๒๕๙๐ ในแง่ที่ปราศจากการทำร้ายอำนาจจากกลุ่มการเมืองหลาย ๆ กลุ่ม เพราะช่วงทศวรรษก่อน รัฐบาลทหารได้จัดการลดทอนพลังของกลุ่มการเมืองสำคัญ เช่น กลุ่มนายปรีดี - พลเรือน

กลุ่มทหารเรือ กลุ่มทหารบกที่มีความคิดตรงข้ามกับรัฐบาล รวมไปถึงพลังความเคลื่อนไหวของ
ปัญญาชน และกลุ่มพลังอื่น ๆ ประกอบกับการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นรุนแรง
(๒๕๐๓ - ๒๕๐๕) จนทำให้ผู้เฝ้ากองทัพรุ่นใหม่ เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม
กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร มีฐานอำนาจที่มั่นคง

ในช่วงเวลานี้ รัฐบาลไม่ได้สนใจใช้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีมากนัก ดังจะพบ
ว่า พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๓ ซึ่งเป็นช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ และช่วงต้นรัฐบาลจอมพลถนอม ได้สร้าง
ภาพด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ออกมาบ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับทศวรรษ ๒๕๙๐ แล้วก็อยู่ใน
เกณฑ์ที่น้อยมาก ซึ่งนอกจากจะมีสาเหตุมาจากความมั่นคงทางการเมืองด้วยการใช้ระบอบเผด็จ
การดังที่กล่าวถึงในหัวข้อ "ระบอบเผด็จการทหาร" แล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก

ปัจจัยแรกคือ การสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ใน
ทศวรรษที่แล้ว ประสบผลสำเร็จมากเพียงพอที่ทำให้ภาพลักษณ์ของนายปรีดีกลายเป็นหัวหน้าที่ศัตรู
ของประเทศไทย โดยเฉพาะเป็นตัวแทนจากจีนที่จะเข้ามาเป็นผู้เฝ้าของพรรคคอมมิวนิสต์ในการยึดครอง
ประเทศไทย ความสำเร็จดังกล่าวมากเพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลเพิ่มเติม

ปัจจัยที่สอง ระยะดังกล่าวเป็นช่วงของสงครามเย็นในเอเชียรุนแรง คอมมิวนิสต์ได้
กลายเป็นศัตรูที่นำหาวาดกลัวโดยมีบุคคลอื่น ๆ ถูกจับกุมและถูกประหารชีวิตเป็นตัวอย่างของ"ศัตรู"
ที่เพิ่มขึ้น เช่น กรณีนายครอง จันทาวงศ์* ซึ่งถูกประหารชีวิตเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๕

* นายครอง จันทาวงศ์ เป็นชาวสกลนคร เคยประกอบอาชีพครู และเข้าร่วมขบวนการ
การเสรีไทยสายอีสาน ภายใต้การนำของนายเตียง ศิริขันธ์ หลังการเกิดรัฐประหาร ๒๕๙๐
ถูกจับกุมและฟ้องร้องในข้อหากบฏแบ่งแยกดินแดน และกบฏภายในพระราชอาณาจักร ต่อมาถูก
จับในคดีกบฏสันติภาพปี ๒๕๙๕ ได้รับอิสระเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ และลงสมัครรับเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปีเดียวกัน ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร
แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์ทำรัฐประหาร พันสภาพสมาชิกสภาฯ จึงเดินทางกลับสกลนคร ถูกจับกุมในข้อ
หาให้การกรณีย์อันเป็นคอมมิวนิสต์วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๐๕

ได้รับการนำมาโฆษณาว่าเป็นบุคคลอันตรายที่ยังมีครอบครัวซึ่งประกอบด้วยบุตรชาย และบุตรสาว
ทำงานปฏิวัติให้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังข่าวในเดือนกุมภาพันธ์ปี ๒๕๐๗ ว่า

ลูกสาว-ลูกชาย (ของนายครอง จันทาวงศ์) คอมมิวนิสต์ใหญ่ภาค
อีสานวางแผนชักชวนคนไทยทิ้งมลายู ให้ลอบข้ามฝั่งไทยไปทำการฝึก
อาวุธและล้างสมองในเขตลาวแดง ... ฝึกการปฏิบัติงานแบบคอม-
มิวนิสต์ แล้วจึงถูกขู่เชิญ บังคับให้มาปฏิบัติการณ์ในประเทศไทย
ทางอีสาน ๒๑

แต่ในปี ๒๕๐๘ อันเป็นช่วงที่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ของรัฐบาล
เปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลได้หันกลับมาจับตาทนทานในการสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนาย
ปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง ดังที่จอมพลถนอมได้แถลงต่อหนังสือพิมพ์ว่า นายปรีดีกำลังตั้งกองบัญชา
การแทรกซึมและบ่อนทำลายประเทศไทยที่เมือง เชียงรุ่ง

จีนคอมมิวนิสต์ได้ทุ่มกำลังเงินและอาวุธให้นายปรีดี พนมยงค์ เร่งงาน
แทรกซึม... ข้อตกลงระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับนายปรีดี เท่าที่สืบทราบ
ได้ปรากฏว่า จีนคอมมิวนิสต์จะออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ
นายปรีดีให้ทั้งหมด และจะชดเชยคืน เมื่อนายปรีดีได้เข้ามาเป็นใหญ่
ในเมืองไทยแล้ว ๒๒

๒๑ "วางแผนช่วยชาวนาทั่วประเทศ เพยแผนลูกสาว - ลูกชายครองพิงอิทธิพลแดง"

สยามนิกร (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗)

๒๒ "ปรีดีชุมนุมพลเตรียมยึดไทย " สยามนิกร (๑๒ มีนาคม ๒๕๐๘)

ในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน จอมพลถนอมก็ได้กล่าวถึงนายปรีดีอีกครั้งว่า

... นายปรีดีส่งตัวแทนชุมนุมเกลือชายแดนไทยภาคเหนือ ... เท่าที่ทราบหลังสุด นายปรีดีได้ส่งคนมาตาเนินการที่ท่าซี้เหล็กฝั่งพม่า มีทั้งคนไทย และคนต่างประเทศหลายคน... ๒๓

การเปลี่ยนแปลงท่าทีของรัฐบาลทหารช่วงนี้ อาจมีสาเหตุมาจากการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยทราบข่าวว่าประเทศจีนแผ่นดินใหญ่มีความเคลื่อนไหวจะเริ่มสงครามกองโจรในประเทศไทย ซึ่งความเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นข่าวใหญ่ในประเทศตะวันตก ทางหนังสือพิมพ์ในเมืองไทย ๒๔ รายงานข่าวว่า หนังสือ ไทม์แอนด์ไทม์ ของอังกฤษตีพิมพ์บทความ "ไทยแลนด์เนกซอพเตอร์เวียดนาม" ซึ่งมีเนื้อหาว่า ไทยจะเป็นประเทศต่อไปที่จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ โดยอ้างคำให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีต่างประเทศจีนที่ว่า จะเริ่มสงครามกองโจรในประเทศไทยก่อนสิ้นปีพ.ศ. ๒๕๐๘ และสถานการณ์ภายในของไทยในเดือนสิงหาคม ๒๕๐๘ ก็แสดงให้เห็นว่าข่าวดังกล่าวเป็นความจริง เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยประกาศใช้อาวุธเข้าต่อสู้กับรัฐบาลในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๘

ถึงปี ๒๕๑๐ จอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้แถลงในเดือนเมษายนว่า "แผนแผนการของคอมมิวนิสต์ ว่าอ้างนายปรีดีให้ทุนการศึกษา หลอกหลวงเด็กหนุ่มไปอบรมลัทธิคอมมิวนิสต์ที่จีนแดง และ เวียดนามเหนือ " ๒๕ บริเวณที่มีการหลอกหลวงเกิดขึ้นแถบภาคอีสาน การแถลงข่าวครั้งนี้มีการใช้คำว่า แผนการของคอมมิวนิสต์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๓ " ปรีดีส่งสมุนเข้าท่าซี้เหล็ก " สยามนิกร (๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๘)

๒๔ " จีนแดงมุ่งโค่นรัฐบาลไทย " สยามนิกร (๑๑ มีนาคม ๒๕๐๘)

๒๕ " นายกฯ เตือนปรีดีว่าอย่าก่อวทพาคตร. บัวยที่จะไปพบที่ฝรั่งเศสให้บอก

ด้วย " ข่าวไทย (๖ สิงหาคม ๒๕๑๓)

อ้างข้อปรีดี พนมยงค์ และนายเตียง ศิริขันธ์ เพื่อหาแนวร่วมจริง เพราะชื่อของทั้งสองเป็นที่ ยอมรับนับถือของประชาชนในแถบนั้นตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่การที่ทางรัฐบาลกล่าวถึง นายปรีดี พนมยงค์ในลักษณะก้ำกึ่งว่า คอมมิวนิสต์ใช้ชื่อ นายปรีดี หรือ นายปรีดี เป็นคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์จึงสามารถอ้างชื่อ นายปรีดีได้ ทำให้ชาวนี้ยิ่งได้รับความเชื่อถือไปไหนทางองว่า นาย ปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์ มากกว่าจะแถลงออกมาโดยตรงว่า นายปรีดี เป็นผู้บงการ

แต่ในเวลาต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ ย้ายจากประเทศจีนไปพำนักที่ปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในปี ๒๕๑๓ ชื่อกล่าวหาว่า นายปรีดี ได้รับการสนับสนุนจากจีน เพื่อจะยึดประเทศไทยคลายลงโดย อัลดินมัตติ ประกอบกับท่าทีของอเมริกาที่มีต่อจีนและเวียดนามเหนือเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ อาจจะประนีประนอมกันในอนาคตอันใกล้ เมื่อริชาร์ด เอ็ม นิกสัน ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี อเมริกา อเมริกาได้เปลี่ยนท่าทีต่อปัญหาอินโดจีน และในปี ๒๕๑๔ มีข่าวแน่นอนว่า สหรัฐ อเมริกาจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ รัฐบาลจอมพลถนอมซึ่งเป็นผลผลิตของรัฐบาล ทหารในยุคนั้น ดำเนินนโยบายเป็นศัตรูกับจีนแผ่นดินใหญ่ตามสหรัฐอเมริกา มาช้านาน จึงได้ผ่อน การสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดีลง แม้จะยังคงรักษาภาพนี้ไว้ เช่นปี ๒๕๑๓ หนังสือพิมพ์ประชาคมข่าวว่า นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้แจ้งแก่ จอมพลถนอมว่า ในการเดินทางไปฝรั่งเศส จะเข้าเยี่ยมคารวะนายปรีดี ในฐานะที่เคยเป็นศิษย์ อาจารย์กัน หนังสือพิมพ์หลายฉบับพูดตรงกันว่า จอมพลถนอมได้กล่าวถึงกรณีนี้ว่า "ก็ได้ฝากให้ ไปบอกกับนายปรีดีด้วยว่า ขออย่าให้มาก่อเรื่องวุ่นวายขึ้นในประเทศไทยอีกเลย" ๒๖

รัฐบาลไทยทั้ง เกือบทั้งกล่าวจีนแผ่นดินใหญ่มานาน ปรับตัวไม่ทัน และที่สำคัญ ขาดความรู้ และไม่แน่ใจเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศจีน ดังนั้น เดือนกรกฎาคม ๒๕๑๔ หนังสือพิมพ์ ในเมืองไทยได้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ต่างประเทศว่า รัฐมนตรีต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศได้ เข้าพบนายปรีดี พนมยงค์ที่ปารีส เพื่อพบปะพูดคุย

๒๖ "รัฐมนตรีต่างประเทศยอมรับว่าพบกับปรีดีที่ปารีส" ข่าวไทย (๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔)

เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนแผ่นดินใหญ่ ชาวไท่ได้รับการโรจนจำหนักขึ้น เมื่อ
ตัวรัฐมนตรีก็ได้ออมรับว่าเป็นความจริง หนังสือพิมพ์ชาวไทย ซึ่งตามปกติเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีกจะ
ลงข่าวตามความต้องการของรัฐบาลยุคนั้น เขียนว่า

... รัฐมนตรีต่างประเทศก็ได้ยอมรับในเวลาต่อมาว่าเป็นความจริง
ส่วนเรื่องที่ว่า กระทบวงการต่างประเทศขอให้นายปรีดี พนมยงค์
ติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์นั้น เป็นข่าวโคมลอย ความจริงในการ
สนทนากัน เป็นเรื่องที่ กระทบวงการต่างประเทศต้องการจะทราบ
ข้อเท็จจริง และท่าทีความคิดเห็นฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นอย่างไร ๒๗

รัฐบาลและตัวรัฐมนตรีทั้งสองได้กล่าวว่าการพบปะกันครั้งนั้น เกิดขึ้นที่สถานทูตไทยประจำ
กรุงปารีส การนัดหมายที่มาพบกันนั้นพูดไปทานเองว่าต่างมาพบกันเอง รัฐบาลมีความระมัดระวังตัว
ค่อนข้างมากในเรื่องนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงต่อวุฒิสภา
และสภาผู้แทนราษฎรข้อหนึ่งว่า "... การที่รัฐมนตรีต่างประเทศได้พบปะกับนายปรีดี พนมยงค์นั้น
ก็เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ประเทศชาติ และรัฐบาล" ๒๘

กรณีนี้เป็นเรื่องน่าสนใจมาก เพราะรัฐบาลในเวลานั้นแถลงว่า การพบปะพูดคุยกัน
ระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับรัฐมนตรีต่างประเทศทั้งสอง เกิดขึ้นที่สถานทูตไทยประจำกรุงปารีส
แต่จากการให้สัมภาษณ์ของสุพจน์ ด้านตระกูล กล่าวว่า "เป็นการไปขอพบของคนทั้งสอง พบกัน

๒๗ "แถลงการณ์เรื่อง ๓ รัฐมนตรีพบปรีดีว่า เพื่อประโยชน์ของชาติว่าไม่มีกฎหมาย
ใดห้าม " ชาวไทย (๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๔)

๒๘ สุพจน์ ด้านตระกูล , คำตอบสัมภาษณ์ , เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์ , หน้า ๗

ที่บ้านองโตนี [บ้านพักของนายปรีดี พนมยงค์ชานกรุงปารีส] "ไม่ใช่สถานทูตไทย" ๒๙ จาก ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การที่รัฐมนตรีต่างประเทศไปพบปะกับนายปรีดี พนมยงค์ถึงบ้านพัก อาจจะไปเพิ่มความสำคัญแก่นายปรีดี พนมยงค์ และอาจจะมีส่วนผลักดันให้ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ดีขึ้น ซึ่งจะไม่ก่อประโยชน์ให้แก่รัฐบาลนัก แม้รัฐบาลจอมพลถนอม จะไม่ได้เป็นผู้ผลิต ซ้ำภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์อย่างเอาจริงเอาจัง แต่ก็อาศัยความคิด เรื่องนี้ ในการนำมาสร้างภาพด้านลบของนายปรีดีเป็นครั้งคราว เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ และเห็นผลงานของรัฐบาลในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ เมื่อนายปรีดีย้ายไปพำนักที่ปารีส รัฐบาลทหารซึ่งตามความเคลื่อนไหวของนายปรีดีมาตลอด และเชื่อว่านายปรีดียังคงมีอิทธิพลต่อ บัญชาชนบางฝ่ายในสังคมไทย ก็ย่อมเห็นว่าภาพด้านลบ ของนายปรีดีอาจเป็นประโยชน์ในทาง การเมืองอยู่บ้าง และรัฐบาลทหารน่าจะคิดว่าการทำให้ความสำคัญแก่นายปรีดี อาจทำให้รัฐบาลจะ ต้องถูกโจมตีจากกลุ่มทหารและกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่เชื่อว่า นายปรีดีเป็นผู้บงการในกรณีสวรรคตของ รัชกาลที่ ๘

แต่กรณีนี้ก็ตาม รัฐบาลก็ประสบปัญหาจากกรณีนี้ เมื่อนายประสงค์ เฝื่องจำนงค์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรีได้กระทู้ถามนายกรัฐมนตรีว่า "เรื่องเกี่ยวกับการกระทำอัน เป็นคอมมิวนิสต์ ถามว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศคนปัจจุบัน ดำเนินการอันส่อให้เห็นว่าฝ่าฝืนหรือนิยมนิยมชมชอบในลัทธิดังกล่าว...รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร..."^{๓๐} รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายถนัด คอมันตร์ ซึ่งได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีให้ ตอบแทนว่า "กรณีที่มีลักษณะไม่ถูกต้องตามข้อบังคับการประชุมข้อ ๘๙ (ความจริงข้อ ๙๐ ซึ่งได้ แก้ไขต่อมาเมื่อมี สส. ทักท้วง) กรณีนั้นต้องมีลักษณะไม่ประชดหรือเสียตสีใส่ร้าย แล้วระบุว่า กรณีนี้ได้ปรากฏโดยไม่มีความจริง" เกิดการอภิปรายกว้างขวางในสภา โดยที่นายถนัด

๒๙ " ๘๑ สส. ประกาศคว่ำบาตรถนัด เฝื่องออกจากที่ประชุมสภาไม่ขอร่วมสิ่งม การมด้วย ถือว่าดูหมิ่นสภาและประชาชน " ข่าวไทย (๖ สิงหาคม ๒๕๑๔)

๓๐ เรื่องเดียวกัน

คณมนตรีมีความไม่พอใจต่อข้อกล่าวหา นายเดช วิชสีห์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประท้วงว่า ถ้า "ปล่อยให้รัฐมนตรีพูดต่อคือเป็นการทำลายสถาบันนี้ ขอให้ถอนคำพูด"^{๓๑} แต่นายกัณฑ์ไม่ยอมถอนคำพูด จนในที่สุดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๔ คนแสดงความไม่พอใจด้วยการเดินจากที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ต่อมา กระทรวงการต่างประเทศออกคำแถลงไปยังสมาชิกรัฐสภาที่มีใจความว่า "ยืนยันว่ากระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประสงค์ เนื่องจากงัด ที่กล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่ามีส่วนในทางฝ่าฝืนหรือนิยมนิยมมิวิสต์เป็นกระทำที่ไม่ถูกต้องตามข้อบังคับ... เจ้าของกระทำควรจะถอนข้อความที่ผิดนั้น"^{๓๒} ซึ่งประสงค์ เนื่องจากงัดแถลงตอบได้ว่า "ไม่ถือการกระทำของพ.อ. กัณฑ์ คณมนตรี แต่ถือการกระทำของนายกรัฐมนตรีที่ไม่ยอมรับรู้และรับผิดชอบของรัฐมนตรีร่วมรัฐบาล

กรณีนี้ได้ยึดเยื่อมาอีก มีหนังสือพิมพ์ลงข่าวเรื่องนี้อย่างละเอียด รัฐมนตรีกัณฑ์ คณมนตรีก็กล่าวว่า "หนังสือพิมพ์ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลได้กระทำการอัน เป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์ของชาติ และอาจได้รับสินบนจากต่างประเทศ"^{๓๓} ฝ่ายหนังสือพิมพ์ขอให้รัฐมนตรีเสนอหลักฐานหรือถอนข้อกล่าวหา แต่พันเอกกัณฑ์หนึ่งเฉย หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจึงประท้วงไม่ลงข่าว พันเอกกัณฑ์ เจ้าหน้าที่สถานทูตไทยในสิงคโปร์ เขียนบทความโจมตีหนังสือพิมพ์ไทยลงในหนังสือพิมพ์สิงคโปร์ รัฐบาลได้แก้ไขปัญหานี้ด้วยการขอรับรองให้หนังสือพิมพ์ยุติการประท้วงนี้ และได้จับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ที่ได้ตีพิมพ์บทความของผู้อ่านที่โจมตีคำพูดของรัฐมนตรีต่างประเทศ ต่อมา วันที่ ๙ สิงหาคม ^{๓๔} นายประสงค์ เนื่องจากงัด และสส. อีก ๑๔ คน ได้ร่วมกันเสนอญัตติต่อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๑} "เสนอญัตติให้ห้ามกัณฑ์เข้าสภามีฉะนั้นสส. จะไม่เข้าร่วมด้วย" ชาวไทย (๑๐ สิงหาคม ๒๕๑๔)

^{๓๒} "ให้เวลานายก ๑๕ วันปลดกัณฑ์" ชาวไทย (๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๔)

^{๓๓} "นายกกว่ายั้งไม่สมควรที่จะเปลี่ยนรัฐมนตรีต่างประเทศ" ชาวไทย (๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๔)

^{๓๔} "กระทรวงการต่างประเทศประณามสส. กลุ่มหนึ่ง" ชาวไทย (๑๗ สิงหาคม ๒๕๑๔)

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ขอไม่ให้รัฐมนตรีต่างประเทศนัด คอมนตรี เข้าร่วมประชุมสภาผู้แทนราษฎรทุกครั้ง เพราะถ้าการเข้าร่วมประชุมด้วย สมาชิกสภาที่ยืนยันจะไม่ยอมเข้าร่วมประชุมสภาผู้แทน และนายประสงค์ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลให้ดำเนินการเกี่ยวกับนายถนัด คอมนตรี ภายในเวลา ๑๕ วัน แต่ท่าทีของจอมพลถนอมและคณะรัฐมนตรีต่อเรื่องนี้คือ เห็นว่ายังไม่ควรเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ การที่สส. เห็นว่านายถนัด กล่าวว่าจะดูหมิ่นสภาผู้แทนราษฎรน่าจะเป็นเรื่องเข้าใจผิด นโยบายของรัฐบาลจริง ๆ คือ การไม่สามารถปิดข่าวเรื่องรัฐมนตรีต่างประเทศไปพบนายปรีดี พนมยงค์ ได้ จึงเกิดการตั้งกระทู้ถามของสส. ในสภาหลังจากนี้ไป รัฐบาลจอมพลถนอมซึ่งประสบปัญหาหลายด้านรวมถึงได้แก้ไขด้วยการรัฐประหารตนเองในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๑๑ มีผลให้มีการยุบสภาและยกเลิกรัฐธรรมนูญ รัฐบาลไม่ได้สร้างภาพ"ปีศาจทางการเมือง"ของนายปรีดีด้วยวิธีการผลิตซ้ำอีกต่อไป แต่ยังคงทำให้เรื่องนายปรีดีเป็นเรื่องที่ไม่สมควรมีการพูดถึง ซึ่งรัฐบาลปฏิบัติอย่างนี้จนถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๑๖

เมื่อรัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศมายาวนานหมดอำนาจลงในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๑๖ รัฐบาลพลเรือนหลังจากนั้นจนถึงปี ๒๔๑๙ ก็ไม่มีบทบาทในการสร้างภาพด้านลบของนายปรีดีอีก เพียงแต่ปฏิบัติต่อนายปรีดี พนมยงค์ อย่างไม่ให้ความสำคัญ เช่น การที่นายปรีดีมีจดหมายถึงนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ในปี ๒๔๑๗ โดยอ้างฐานะของรัฐบุรุษอาวุโสซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาการแผ่นดิน แสดงความไม่เห็นด้วยกับสาระของร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๑๗ รัฐบาลแสดงความไม่สนใจเท่าใดนัก เพียงแต่ส่งจดหมายสั้น ๆ ถึงนายปรีดีว่า ได้รับจดหมายพร้อมข้อคิดเห็นแล้ว การที่รัฐบาลพลเรือนหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๔๑๖ ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มวางเฉย อาจเป็นเพราะนักศึกษานโยบายให้ความสนใจนายปรีดี พนมยงค์เพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงไม่ได้แสดงความเห็นขัดแย้งในเชิงขัดแย้งออกไป แต่ความเคลื่อนไหวต่อต้านปรากฏการณ์นี้มีอยู่ในกลุ่มกษัตริย์นิยม - ออนุรักษนิยม

๒ กลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม

ช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๐๐ กลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม ได้มีปฏิกริยาต่อข้อเสนอชุด

คอคอดกระของนายปรีดี พนมยงค์ ที่เสนอให้มีการขุดคอคอดกระด้วยการนำเงินทุนส่วนหนึ่งมาจาก
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในบทความ "เขาผู้ไม่เปลี่ยนแปลง" ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ
พิมพ์ พิมพ์ไทย กล่าวว่า

เราไม่สนใจข้อความนั้นทั้งที่เราไม่รู้ว่าการขุดคอคอดกระด้วยการนำเงินทุนส่วนหนึ่งมาจาก
และทองคำจำนวนนั้นอยู่จริงหรือเปล่า ชื่อที่เราสนใจก็คือ นาย
ปรีดี พนมยงค์ได้จ่ายเงินให้ออกประเทศไทยไปอาศัยในจีนแดงกว่า
๑๐ ปีแล้วเหตุใดนายปรีดีจึงยังไม่หมดความรู้สึกลงชื่อที่จะจำหน่าย
จ่ายแจกทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายมาใช้
สรอยจ่ายแก่เพื่อการขุดคอคอดกระ ซึ่งนายปรีดีถือเป็นทรัพย์สิน
ของประชาชน ^{๓๔}

ส่วนกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม ซึ่งเคยมีบทบาทในการสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง"
ของนายปรีดี พนมยงค์ในทศวรรษ ๒๕๕๐ ยังคงมีบทบาทต่อมาถึงในช่วงนี้ ผู้มีบทบาทสำคัญ
ในกลุ่มคือ มรว. ตึกฤทธิ ปราโมช ซึ่งมีหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ เป็นสื่อแสดงความคิด มีการใช้
หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ และ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ลงพิมพ์ เรื่องต่าง ๆ เพื่อย้ำภาพลักษณ์ด้านลบ
ของนายปรีดี พนมยงค์ ในปี ๒๕๐๗ ทางฝ่ายรัฐบาลทหารซึ่งมีความหวาดกลัวพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงการเตรียมกำลังพลของนายปรีดี พนมยงค์ จากทางใต้ของจีนเพื่อมา
บุกประเทศไทย และอีกไม่กี่เดือนต่อมาทาง สยามรัฐ ซึ่งคงจะมีความเห็นเช่นเดียวกับรัฐบาลได้ดี
พิมพ์สารคดีเรื่อง "เก้าปีในปักกิ่ง" ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๑, ๑๕ พฤศจิกายน-
กายน ๒๕๐๗ เป็นตอนแรก สารคดีเรื่องนี้มีขนาดยาวมาก ได้รับการตีพิมพ์เป็นตอน ๆ นานนับ
ปีจนถึงฉบับที่ ๔๐ ประจำวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๐ จึงได้หยุดการพิมพ์ที่ที่ยังไม่จบ

^{๓๔} "เขาผู้ไม่เปลี่ยนแปลง" พิมพ์ไทย (๑๒ มีนาคม ๒๕๐๑)

"เก้าปีในปักกิ่ง" งานเขียนทานองอัถชีวิตประวัติ เป็นผลงานของนางเยาว์ วัฒนโคมเระ ผู้ใช้นามปากกาว่า น.ประกาศิต ซึ่งเกิดเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๕๒ ที่บ้านถนนเยาวราช เป็นบุตรของพระและนางภักดีภูวดล เรียนหนังสือที่โรงเรียนศรีจิตสง่า ประมาณปี ๒๔๗๙ เข้าทำงานในกองบรรณาธิการประชาชาติ ปี ๒๔๘๑ ย้ายไปประจำกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชามิตร ช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ย้ายไปทำหน้าที่หนังสือพิมพ์ประชามิตร-สุภาพบุรุษ เมื่อสงครามสิ้นสุดร่วมกับเพื่อน ๆ ออกหนังสือพิมพ์มติราษฎร์ จนกระทั่งหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เลิกไปก็มาทำหน้าที่หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อพิมพ์วิวัฒน์ ปลายปี ๒๔๙๒ เดินทางไปปักกิ่ง และไม่สามารถเดินทางกลับได้ จึงต้องพำนักอยู่ที่นั่นถึง ๙ ปี จึงได้กลับมาเมืองไทยและเขียนสารคดีเรื่อง "เก้าปีในปักกิ่ง" ก่อนถึงแก่กรรมในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ เป็นผู้จัดทำหนังสือของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และรับเชิญไปบรรยายวิชาต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่กรมยุทธการทหารเรือ โรงเรียนเสนาธิการทหารและวิทยาลัยการทัพบก นามปากกาอื่นที่ใช้ในการประพันธ์ คือ รสสุคนธ์ บัวหลวง มีผลงานทางด้าน เช่น ทรามสวาท ผู้ชนะ มาลีหี สองแผ่นดิน คนตีคนชั่ว หอเย็นสีเทา ๓๖

เนื้อหาของ "เก้าปีในปักกิ่ง" บรรยายตั้งแต่ผู้เขียนไปประชุมสตรีอาสาเขียนที่ปักกิ่ง และต้องพำนักอยู่ในประเทศจีนถึง ๙ ปี โดยมีรายละเอียดกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของนายปรีดี พนมยงค์ และคนไทยคนอื่นที่พำนักอยู่ในประเทศจีน นางเยาว์ ประกาศิต กล่าวว่า การที่เธอต้องไปปักกิ่งและติดอยู่ที่นั่นหลายปี มาจากภาพเกี่ยวกับตัวนายปรีดีทำให้เธอศรัทธาและคบหากับคนกลุ่มนี้ แต่เมื่ออยู่ในปักกิ่งร่วมกับนายปรีดีและพรรคพวก ความศรัทธาค่อย ๆ เสือนหายไปเพราะประการแรก เธอคิดว่านายปรีดีและท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ชักชวนให้เธอมาปักกิ่งเพื่อเป็นประโยชน์ให้กับนายปรีดีเอง ซึ่งขณะนั้นนายปรีดีลี้ภัยมาพำนักอยู่ในประเทศจีนโดยยังไม่มี การติดต่อกับทางเมืองไทย และท่านผู้หญิงพูนสุข ยังคงพำนักอยู่ในประเทศไทย ประการที่สอง นางเยาว์อ้างว่า

๓๖ เก็บความจาก สุชาติ สวัสดิ์ศรี , สิงห์สนามหลวง เล่ม ๑ (กรุงเทพฯ : วลี , ๒๕๒๓) , หน้า ๒๘๔ - ๒๘๖

เมื่อข้าพเจ้าได้รู้จักนายปรีดีดีแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้รู้จักท่านดีขึ้น
ท่านปรีดีดีแต่บุคคลลักษณะแต่ขาดคุณลักษณะของรัฐบุรุษ เป็นคนที่
มองอะไรด้านเดียวและมักกระแวงอยู่เสมอ แบบมี Preconceived
Idea คือคิดไว้ก่อนว่า นั่นจะต้องเป็นอย่างนั้นนี่จะต้องเป็นอย่างนี้
ทั้งเป็นคนที่เขาใจตนเอง และอธิบายยากน้อยกว่าท่านด้วยความ
ระแวงว่าจะสำคัญเท่าท่านเสียอีกด้วย ^{๓๗}

นางเยาว์ยังเสนอว่า ฐานะของนายปรีดีในประเทศจีนก็ไม่ได้รับการยกย่องสักเท่าไร
เพราะในเมืองไทยนายปรีดีถูกมองว่าเป็นซ้าย แต่ในเมืองจีนนายปรีดีถูกมองว่าเป็นขวา

นางเยาว์ ประกาศิต เสนอให้สยามรัฐตีพิมพ์งานชิ้นนี้อาจจะเป็นเพราะความเข้าใจ
ที่ว่า มรว. ตึกฤทธิ ปราโมช และสยามรัฐ มีบทบาทในเชิงขัดแย้งกับนายปรีดีมาตลอดก็เป็นได้
ส่วนการที่สยามรัฐตีพิมพ์เรื่องนี้ เพราะเป็นงานชิ้นเดียวที่ให้รายละเอียดชีวิตความเป็นอยู่ของนาย
ปรีดีในประเทศจีน ภาพนายปรีดีในงานชิ้นนี้เป็นเชิงลบทั้งในแง่ความคิดและบุคลิกลักษณะส่วนตัว
และกล่าวว่านายปรีดีพัวพันในกรณีสวรรคต งานชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นว่า สหิทธิคอมมิวนิสต์ไม่มีความ
วิเศษประการใด นางเยาว์ ประกาศิตกล่าวว่า เธอเข้าใจผิดเกี่ยวกับสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์
จีนมาก เคยชื่นชมในฐานะที่เป็นลัทธิที่เห็นหลักภราดรภาพสากล เป็นหลักพื้นฐานอันจะนำมาซึ่ง
ความก้าวหน้าในสังคมเช่นสังคมไทย เธอจึงคิดว่าน่าจะมีการร่วมมือกันระหว่างจีนไทย แต่
ความจริงที่พบลัทธิเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งบังหน้า เพราะขาดแท้ของมันก็คือจักรวรรดินิยมแผนใหม่

^{๓๗} นางเยาว์ ประกาศิต , เก้าปีในปักกิ่ง (พฤษภาคม : มปป.) , หน้า ๑๐๓

จีนหวังจะครอบครองไทย และคิดจะหากับไทยตั้งเช่นจักรวรรดินิยมตะวันตกเคยทำมาแล้ว นอก
จากสยามรัฐจะลงพิมพ์สารคดีเรื่องนี้แล้ว เมื่อถูกนายปรีดี พนมยงค์ฟ้องในข้อหาหมิ่นประมาท
เกี่ยวกับการตีพิมพ์ "เก้าปีในคุก" เมื่อปี ๒๕๑๐ สยามรัฐก็ยื่นคำให้การในศาลของจำเลย
โจทก์ และพยายามในคดีนี้ออกเผยแพร่ในเวลาเดียวกันที่คดียังดำเนินไปในศาล

ประมาณปี ๒๕๑๓ นายปรีดี พนมยงค์ ย้ายที่พำนักจากเมืองจีนไปอยู่ฝรั่งเศส สถาน
การณ์ในเมืองไทยขณะนั้นรัฐบาลกำลังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจจรมล่อมมาหลายด้าน สมาชิกพรรค
สหประชาไทยจำนวน ๑๐ คน ได้ยื่นญัตติต่อนายกรัฐมนตรี ขอให้เชิญนายปรีดี พนมยงค์กลับมา
เพื่อเป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของรัฐบาล และเจรจากับจีนแผ่นดินใหญ่ กลุ่มอนุรักษ
นิยม-กษัตริย์นิยมมีปฏิกริยาต่อเรื่องนี้ทันที โดย สธน. เขียน "แจ้งคิดจากชาว" ตีพิมพ์ใน
สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๓ แสดงการคัดค้านที่จะเชิญตัวนายปรีดีเข้ามา เพราะ
ความรู้ของนายปรีดีคงจะไม่เข้ากับสมัยที่โลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การที่จะให้นายปรีดีช่วย
เจรจากับจีนแผ่นดินใหญ่ก็ไม่น่าจะเป็นผล เพราะนายปรีดีไม่น่าจะมีความสำคัญขนาดที่จีนแดง
จะต้องเชิญ และที่สำคัญก็คือ

... รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ
เป็นรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้ระบบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์
เป็นองค์ประมุข ยก่องเคารพนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์
และราชบัลลังก์ เป็นขวัญของประเทศและเป็นหลักของการปกครอง
แต่นายปรีดีเคยเป็นผู้ต้องหาในคดีปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ แม้
ว่าจะพ้นข้อหาไปแล้ว แต่ก็มีได้พ้นด้วยการพิพากษาของศาล แต่พ้น
เพราะผู้ต้องหาไปหลบหนีไปจนหมดอายุความ การที่รัฐจะเชิญอดีต
ผู้ต้องหาในคดีที่เป็นศัตรูต่อราชบัลลังก์ มาแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ในคณะ
รัฐบาลของตน รัฐบาลนั้นก็เท่ากับเป็นกบฏต่อราชบัลลังก์ และต่อ

ระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญ...^{๓๘}

ในระยะเดียวกับที่ข่าวว่านายป๋วย อึ้งภากรณ์จะไปเยี่ยมนายปรีดีที่บ้านพักชานกรุง
ปารีส ในขณะที่เดินทางไปประเทศฝรั่งเศส สธน. ก็เขียนบทความ "ป๋วย-ปรีดี???" ตีพิมพ์
ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๓ ว่า

...ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ มีทั้งพื้นฐานและแววที่จะเป็นนักการเมือง
และจะมีบทบาทต่อทางการเมืองและบ้านเมืองอย่างสำคัญ และ
โด่งดังแห่งยุค...อย่างไรก็ตาม ดร.ป๋วยบังเอิญมีพฤติกรรมส่วนตัว
บางอย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้เป็นการใส่เครื่องหมายคำถามให้กับตัวเอง
ซึ่งถ้าหากดร.ป๋วย ไม่สามารถแก้ไข...ก็อาจทำให้เราต้องเสีย
คนดี ๆ อย่างดร.ป๋วยไปอย่างน่าเสียดายที่สุด นั่นคือ การเดินทาง
จากประเทศไทยของดร.ป๋วย ไปเยี่ยมคำนับนายปรีดี พนมยงค์
อดีตผู้ต้องหาหลบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท-
มหิตล ในกรุงปารีส...^{๓๙}

สธน. เป็นนามปากกาของสาเหียง ชันธชวันะ วันเดือนปีเกิดไม่ปรากฏ จบ
การศึกษาชั้นมัธยม ๘ แล้วไปเป็นครูประจำบาลที่จังหวัดราชบุรี ๒ ปี แล้วกลับมาเรียนต่อจนจบ
ม.๖ ที่โรงเรียนวังสมเด็จจุมพพา หลังจากนั้นเข้ารับราชการกรมไปรษณีย์โทรเลข ตำแหน่งบุรุษ
ไปรษณีย์ สอบหลักสูตรโรงเรียนไปรษณีย์โทรเลข ตำแหน่งบุรุษไปรษณีย์ ระหว่างสงครามโลก

^{๓๘} สธน. "แง่คิดจากข่าว" , สยามรัฐ (๑ สิงหาคม ๒๕๑๑)

^{๓๙} สธน. " ป๋วย- ปรีดี ??? " , สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑๐

อาทิตย์ที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๓

ครั้งที่ ๒ ถูกส่งไปเป็นผู้ช่วยนายไปรษณีย์จังหวัดกาญจนบุรี แล้วเวลาออกไปทำงานคู่ต่อเรือแห่งหนึ่ง ที่กรุงเทพฯ พอสงครามยุติก็กลับมาเป็นครูอีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นผู้จัดการ และครูใหญ่โรงเรียน สมณพิทยาทิตย์ที่จังหวัดบุรีรัมย์ หลังจากนั้นไม่นานจึงหันมาทำหนังสือพิมพ์เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๙๐ ๔๐ โดยเข้าทำงานกับพี่น้อง คือ ร.ท. สัมพันธ์ ชันธชวณะ ซึ่งเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้แย้งกับรัฐบาลเกี่ยวกับกรณีสวรรคต เพราะไม่เชื่อว่าแถลงการณ์รัฐบาลว่ากรณีสวรรคตเป็นอุบัติเหตุ ตอนนั้นสาเหียง ชันธชวณะยังไม่ได้เข้าประจำกองบรรณาธิการจนถึงปี ๒๔๙๔ สาเหียงเป็นผู้เขียนข่าวการเมือง และเป็นบรรณาธิการ เกียรติศักดิ์ รายวันระหว่างปี ๒๔๙๗-๒๔๙๘ จุดยืนเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของสาเหียง ชันธชวณะคงจะเริ่มขึ้นที่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ๑ ในต้นปี ๒๕๐๐ ย้ายมาประจำกองบรรณาธิการ สยามรัฐ จนถึงประมาณปี ๒๕๑๘

บทความทั้งสองของสาเหียงดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เขายึดถือว่า นายปรีดีเป็นผู้บงการกรณีสวรรคต และหวาดเกรงว่าสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นอาจเปิดโอกาสให้นายปรีดี พนมยงค์กลับมาเมืองไทย

ส่วน มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้เขียนถึงนายปรีดีเลย เพียงแต่ใช้หนังสือพิมพ์ของตนเป็นเวทีวิพากษ์ด้านลบของนายปรีดี เช่น กรณีการพิมพ์ "เก้าปีในปักกิ่ง" และบทความของสธน. ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การที่หนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวนายปรีดีเป็นระยะ มรว. คึกฤทธิ์ก็ไม่ได้ได้สมใจร่วมด้วย แต่ก็มิได้หมายความว่า มรว. คึกฤทธิ์จะวางมือ ปี ๒๕๑๔ ที่นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเดินทางไปพบนายปรีดีที่ปารีส ซึ่งพิจารณากันดีๆ แล้วจะเห็นว่า การที่รัฐมนตรีต่างประเทศถึงกับต้องเดินทางไปหาหรือ และขอความรู้เกี่ยวกับจีนจากนายปรีดี พนมยงค์ อาจจะทำให้นายปรีดีกลับมา มีความสำคัญอีกครั้งนั้น ทำให้ มรว. คึกฤทธิ์ นิ่งเฉยต่อกรณีนี้ เพราะความเจ็บไม่สามารทำให้มีการเคลื่อนไหวพูดถึงนายปรีดีได้มากขึ้น

ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่สถานทูตไทยในสิงคโปร์ เขียนบทความโจมตีหนังสือพิมพ์ของเมืองไทยที่ทำการตอบโต้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ มรว. ตึกฤทธิ ปราโมชจึงเขียนพราหมลงในสยามรัฐ ถึง ๒ วัน โดยเห็นว่าเรื่องทั้งหมดนี้ "พอเรื่องจะเจียบทางสถานทูตไทยที่สิงคโปร์ก็มาเตะปีโปให้ดังต่อไป...บอกแล้วว่า เรื่องกำลังจะเจียบ เรื่องกำลังจะเจียบ"^{๔๑}

กรณีเดียวกันนี้ มรว. เสนีย์ ปราโมช ผู้เคยเขียนสารคดีทางการเมืองที่ชี้ให้เห็นการขาดความชอบธรรมของนายปรีดีเมื่อทศวรรษ ๒๔๙๐ ก็ได้มีปฏิกริยาพูดถึงในทำนองประชดรัฐบาลว่า "นิกสันยังไมทันไปจีนแดงก็รีบวิ่งโร่ไปหานายปรีดี"^{๔๒} มรว. เสนีย์ พูดในการอภิปรายเรื่อง "ไทยจะก้าวไปทางไหน" จัดโดยแผนกอิสระสื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ซึ่งเกิดก่อนที่รัฐบาลจะออกมาแถลงในเรื่องนี้ การอภิปรายครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม ยังมีความเชื่อและต้องการรักษาภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดีเอาไว้ แม้จะนิ่งเฉยในบางกรณี แต่ก็เพื่อจุดหมายบางประการ และถ้าเกิดความเปลี่ยนแปลงที่จะให้ความสำคัญแก่นายปรีดี หรือมีการพูดถึงในด้านดีของกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมพร้อมที่จะมีปฏิกริยาตัดด้านทันที

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือในปี ๒๕๑๔ มีหนังสือชื่อ ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์ เขียนโดย สุพจน์ ตานตระกูล และ บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ออกพิมพ์จำหน่าย หนังสือทั้งสองเล่มได้ให้ภาพของนายปรีดี พนมยงค์ในแง่ที่ดีตั้งจะกล่าวในตอนต่อไป ก็มีปฏิกริยาเกิดขึ้น โดยมีผู้ใช้นามปากกาว่า รัตนะ ดวงแก้ว *

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๔๑} ม.ร.ว. ตึกฤทธิ ปราโมช , สยามรัฐหน้า ๕ (๔ กันยายน ๒๕๑๔ และ ๖ กันยายน ๒๕๑๔) เล่ม ๙ , (นครหลวง : ก้าวหน้า , ๒๕๑๖) , หน้า ๕๘ - ๕๙

^{๔๒} " อภิปรายเรื่องจีนแดง " ประชาธิปไตย (๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔

* รัตนะ ดวงแก้ว เป็นนามปากกาของใครไม่แน่ใจนัก ในการให้สัมภาษณ์สุพจน์ ตานตระกูล เสนอว่า คือ ประสิทธิ์ ณ พัทลุง ส่วนสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ในหนังสือ นายปรีดี พนมยงค์ ตามที่คณะศ. ศิวรักษ์ กล่าวว่า เป็นนามปากกาของ วิมลพรรณ บิดธวัชชัย

เขียนบทความเรื่อง "ฉันหนีออกมาจากเรื่องเล่าเมื่อ ๒๔๘๙" ลงพิมพ์ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ กล่าวถึงหนังสือทั้งสองเล่มว่า "เป็นความพยายามอีกครั้งหนึ่งของสำนักศิษย์นายปรีดี พนมยงค์ที่จะ เติบโต และขจัดมลทินของอาจารย์..."^{๔๓}

รัตน์ ดวงแก้ว วิจารณ์หนังสือของสุพจน์ ด้านตระกูล ๖ ประเด็น คือประการที่หนึ่ง เรื่องนายปรีดีแอนด์เจ้า ว่าการที่ประชาชนเชื่อว่านายปรีดีแอนด์เจ้าเพราะ "ถูกใส่ร้ายโดยพวก อัลทหารอัยลิสต์ หรือว่าเป็นเพราะพฤติกรรมบางประการของนายปรีดีเอง... น่าจะตระหนักได้ว่าลำพังแต่การใส่ร้ายประการเดียว ชาวไทยคงไม่เชื่อกันแน่นแฟ้นว่านายปรีดีแอนด์เจ้า"^{๔๔} ประการที่สอง เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี จะดีจริงหรือยังไม่แน่ชัด บางเรื่อง ที่กล่าวว่าส่วนหนึ่งของแผนนี้ "เป็นเรื่องที่อวดเกินความจริง"^{๔๕} เสนอให้พิมพ์เค้าโครงการ เศรษฐกิจและพระบรมราชวินิจฉัย เพื่อให้ทราบว่าเป็นอย่างไร รัชกาลที่ ๗ เสนออะไร ประการที่สาม เรื่องขบวนการเสรีไทย "ไม่มีใครจะแย่งเกียรติยศของนายปรีดีในฐานะ หัวหน้าขบวนการเสรีไทยไปได้ แต่ควรจะแบ่งเกียรติให้ผู้อื่นด้วย"^{๔๖} ประการที่สี่ กรณีสวรรคต "นับแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ มาจนบัดนี้ ยังไม่มีผู้ใดสามารถชี้บ่งว่านายปรีดีเป็นผู้ผิด และนายปรีดีก็มีได้เป็นจำเลยในกรณีสวรรคต... ความพยายามของสำนักศิษย์จึงเป็นการแก้ข้อกล่าวหาที่ไม่ได้ถูกกล่าวหา เป็นแต่แก้ข่าวลือ... เหตุที่ประชาชนระแวงนายปรีดีเกิดจากการกระทำของ นายปรีดีเอง"^{๔๗} ประการที่ห้า เรื่องกบฏวังหลวง "กบฏรายนี้สำนักศิษย์ของนายปรีดีบอก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๔๓}รัตน์ ดวงแก้ว "ฉันหนีออกมาจากเรื่องเล่าเมื่อ ๒๔๘๙" สังคมศาสตร์ปริทัศน์
ฉบับที่ ๘ ปีที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๑๔ , หน้า ๑๐๖

^{๔๔} เพิ่งอ้าง , หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗

^{๔๕} เพิ่งอ้าง , หน้า ๑๐๗

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐๘

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐๘

กล่าวออกมาเองว่าหัวหน้าคือนายปรีดี และนั่นช่วยวิจัยกันว่า นายปรีดีส่งสมุหฯ เข้ายึดวังหลวงท่ามะ " ๔๘ ประการสุดท้าย ความเป็นประชาธิปไตยของนายปรีดี รัตน์ ดวงแก้ว กล่าวว่าเป็นที่หน้าสงสัยเพราะ "สมัยที่นายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี มีอำนาจเกรงความกลัวอีกแบบหนึ่ง และมีการตรวจข่าวอย่างมาก ในปัจจุบันใครพูดกระทบนายปรีดี นายปรีดีจะฟ้อง แต่นายปรีดีเขียนข้อความกระทบคนอื่นอยู่ตลอดเวลา " ๔๙

ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๖๖ งานเขียนและหนังสือต้องห้ามก็ทยอยออกมาสู่ผู้อ่านจำนวนมาก เรื่องราวและบทความของนายปรีดีก็เผยแพร่ออกมามากเช่นกัน ดังจะกล่าวต่อไปในภายหลังอันมีส่วนทำให้ภาพลักษณ์ของนายปรีดีดีขึ้น ก่อให้เกิดการพิมพ์หนังสือ กรณีสวรรคต ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ในปี ๒๕๑๗ หนังสือเล่มนี้เขียนโดย สรรวาจ แสงวิเชียร และวิมลพรรณ บิดธวัชชัย * ซึ่งผู้เขียนได้ให้เหตุผลว่า เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพราะ

...ปัจจุบันปรากฏว่า มีวิธีการชำระล้างผู้ล้มล้างด้วยการใส่ร้ายป้ายสีบุคคลอื่นทั้งผู้ใกล้ชิด และผู้ที่อยู่ห่างไกล เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิด บิดเบือนข้อเท็จจริงด้วยวิธีการเขียนและวิธีการพูดให้คิดกันได้หลายแง่ ให้ร้ายบุคคลต่าง ๆ โดยปราศจากหลักฐาน เพื่อ

๔๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๐

๔๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๐

* สรรวาจ แสงวิเชียร เป็นบุตรชายของนายแพทย์สุด แสงวิเชียร หนึ่งในกลุ่มนายแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพระบรมศพรัชกาลที่ ๘ ส่วนวิมลพรรณ บิดธวัชชัย ไม่ทราบประวัติส่วนตัว แต่ทราบว่าเคยทำงานในกองบรรณาธิการ สยามรัฐ ประมาณพ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๔๖๐ มีผลงานเขียนหลายชิ้น ส่วนใหญ่แสดงทัศนคติความเป็นกษัตริย์นิยม

ให้ผู้มีมลทินบริสุทธิ์หลุดพ้นขึ้น เป็นที่ฟ้าแปลกว่าบัญญัติใหม่ที่สูง
ด้วยคุณวุฒิ แต่เยาว์วัยด้วยวุฒิเพราะเกิดเข้าไป ไม้ติดและหนีติด
นักศึกษบางเหล่าหลงเชื่อข้อความเหล่านั้นอย่างมงาย... ๕๐

หนังสือเล่มนี้มุ่งแสดงหลักฐานเพื่อชี้ให้เห็นว่า กรณีสวรรคตเป็นการลอบปลงพระชนม์
และชี้ว่ารัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ "... แทนที่จะได้พยายามทำเรื่องนี้ให้กระจ่างขึ้น กลับกระทำ
การต่าง ๆ ที่เป็นการกลบเกลื่อนเรื่องราวการสวรรคต ปกปิดความจริง หลอกประชาชนให้
เชื่อว่าเป็นอุบัติเหตุ นับเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมโดยแท้..." ๕๑

นอกจากกรณีนี้แล้วภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ขบวนการนักศึกษาขึ้นมา
บทบาทเรียกร้องแทบจะทุกเรื่องในสังคม มีการเคลื่อนไหวทั้งการแสดงความคิดเห็น การสืบหา
ข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นธรรม และมีการเดินขบวนเรียกร้องเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวเกษตรกรรม
ทำให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมมีความไม่พอใจ ในขณะที่ขบวนการนักศึกษากำลังประสบปัญหาการเสื่อม
ความนิยมในหมู่ประชาชน เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ มีการปล่อยข่าวว่าผู้นำนักศึกษาคือ นาย
เสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายธีรยุทธ บุญมี และนายประสิทธิ์ ไชโยเดินทางไปปารีสเพื่อ
พบนายปรีดี และรับนายปรีดีกลับมาตุภูมิ กระบวนการปล่อยข่าวลือน่าจะหวังผลสองประการ
คือ ประการแรก มุ่งทำลายภาพพจน์ของขบวนการนักศึกษา โดยโยงให้เกี่ยวพันกับนายปรีดี พนม
ยงค์ เพื่อแสดงว่า การเรียกร้องเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่เกิดขึ้นมากมาย จนเหมือนกับสร้าง
ความวุ่นวายในสังคมได้รับอิทธิพลจากคอมมิวนิสต์ ประการที่สอง การปล่อยข่าวลือนี้เป็นการป้อง
กันมิให้ขบวนการนักศึกษาซึ่งมีการติดต่อกับนายปรีดีมากขึ้น ทำการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องให้
นายปรีดีเดินทางกลับประเทศได้

๕๐ สรรพเจ ส่างวิเชียร และวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย กรณีสวรรคต ๙ มิถุนายน ๒๕๑๙

(กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๗ , หน้า คำนำ

๕๑ เพิ่งอ้าง , หน้า ๑๙๒

นายปรีดี พนมยงค์กับความพยายามสร้างภาพตนเอง

ช่วง ๒๕๐๐ - ๒๕๑๙ นายปรีดี พนมยงค์มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องและการเคลื่อนไหวเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกของตนเอง ประมวลปี ๒๕๐๐ เป็นช่วงที่รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม มีความคิดที่จะเปิดสัมพันธภาพกับจีนแดงแผ่นดินใหญ่ คณะศิลปินไทยภายใต้การนำของนายสุวัจน์ วรติลก * รวม ๔๒ คน เดินทางไปเปิดการแสดงที่ย่องกงและเดินทางต่อไปที่ประเทศจีน เปิดการแสดงที่เมืองกวางตุ้ง นายสุวัจน์ วรติลก ได้เขียนหนังสือ ชีวิตในความทรงจำ กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ว่า "สมาน สามประจําตัวผม ซึ่งเป็นคนไทย(ผสมจีน) รู้จักชอบพอกับผมมาาก่อนตั้งแต่เขายังอยู่ในเมืองไทย บอกผมว่าคนไทยลี้ภัยทางการเมืองคนหนึ่งอยากพบปะผมและคณะเพื่อเลี้ยงหน้าชาต้อหรับ เมื่อถามว่าเป็นใคร สมานตอบว่า " ท่านปรีดี พนมยงค์ "๕๒ คณะศิลปินไทยเดินทางไปพบนายปรีดีที่หอวัฒนธรรมประจําเมืองหนล วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๐๐ การพบปะที่เกิดขึ้นคณะศิลปินไทยร่วมคณะไม่เห็นด้วย แต่ตัวนายสุวัจน์ต้องการไปเพราะ

ผมต้องการพบอาจารย์ปรีดี ด้วยเหตุผลสองประการ ๑ แรกท่าน

เป็นอาจารย์ผมและศิลปินบางคนในคณะ(อดีตนักศึกษาระบบศาสตร)

อีกประการ ในฐานะที่ท่านเป็นคนไทยมีบุญคุณใหญ่หลวงต่อประเทศ

ชาติและประชาชนไทย คณะศิลปินไทยควรมีมารยาทพอที่จะไป

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สุวัจน์ วรติลก อดีตนักศึกษาระบบศาสตร เป็นนักเขียนที่มีผลงานหลากหลาย ทั้งนวนิยายแบบพาฝัน นวนิยายบู๊ นวนิยายเชิงอุดมการณ์ และมีความสามารถในการเขียนบทละคร เคยถูกจับในการปราบปรามทางการเมืองครั้งใหญ่ในปี ๒๕๐๑ ในคดีการเมืองสมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี

๕๒ สุวัจน์ วรติลก , ชีวิตในความทรงจำ (กรุงเทพฯ : กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต , มปท) , หน้า ๕๖-๕๗

เยี่ยมคำนำของท่านเป็นการส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับการเมือง^{๕๓}

การพบปะที่เกิดขึ้นและการเปิดการแสดงที่ประเทศจีนนั้น นายสุวัฒน์เล่าต่อไปว่า

ผมมาทราบภายหลัง เมื่อกลับถึงเมืองไทยแล้ว การที่รัฐบาลจีนติดต่อเชิญผม ให้นำคณะศิลปินไทยไปเปิดการแสดงบนพื้นแผ่นดินใหญ่ นั้น เป็นความคิดของอาจารย์ปรีดี ฯ ทั้งหมด ให้นำกรมดนตรีโจวเอินไหลซึ่งชอบพอกันท่าน เป็นผู้เชิญนามกรมวิเทศสัมพันธ์จีน พวกเราจึงได้รับความสะดวกสบายโดยตลอด เพราะเป็นแขกของ นายกโจวเอินไหล ^{๕๔}

ความเคลื่อนไหวครั้งหนึ่งของนายปรีดี พนมยงค์แสดงให้เห็นว่า มีความพยายามติดต่อกับทางประเทศไทย โดยนายปรีดีอาศัยจังหวะเวลาความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยเป็นช่วงเวลาการเคลื่อนไหว เพื่อให้ไทยค่อย ๆ มีความสัมพันธ์กับประเทศจีนโดยเริ่มจากด้านวัฒนธรรมก่อน แต่ความพยายามอันนี้ไม่ประสบผลนัก เพราะรัฐบาลจอมพล ป. ยังไม่ทันดำเนินการอะไรต่อก็เกิดรัฐประหาร นอกจากนี้ นายสุวัฒน์ยังเล่าว่า "ก่อนหน้าที่จอมพลป. พิบูลสงครามหมดอำนาจไม่กี่วันท่านอยากพบผม คนสนิทมาเล่าให้ฟังตอนหลังว่า ท่านให้มาติดต่อหมายผมไปนอนคุยเรื่องเมืองจีนกันสักหนึ่งคืนที่บางแสน ยังไม่ทันที่ผมจะได้รับทราบการนัดหมายท่านก็หมดอำนาจไปก่อน" ^{๕๕} เป็นอันว่าโครงการที่จะเริ่มมีความสัมพันธ์กับจีนต้องพับไป เพราะรัฐบาลนายพจน์ สารสิน และจอมพลถนอม กิตติขจรดำเนินนโยบายตามอเมริกาอย่างเต็มตัว ภายหลังจากที่จอมพล

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๕๗

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๗

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๗๑

สภชาติการรัฐประหารอีกครั้งในเดือน ตุลาคม ๒๕๐๑ บรรยากาศการเมืองไทยตกอยู่ใต้ภาวะเผด็จการอีกครั้ง การเดินทางไปประเทศจีนของคณะศิลปิน และการพบปะกับนายปรีดี พนมยงค์ กลายเป็นเข้าข่ายมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และนายสุวัจน์ถูกจับกุมในข้อหาดังกล่าวพร้อมกับโยนยาชนหลายคน ความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ ในเรื่องความสัมพันธ์กับจีนอันอาจส่งผลกระทบต่อโอกาสกลับประเทศ เพื่อแก้ข้อกล่าวหาของฝ่ายทหารและกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมตามที่จอมพลป. เสนอว่าจะรื้อฟื้นคดีสวรรคตมีอันต้องยุติลง

ในช่วงปี ๒๕๐๐ นายปรีดี พนมยงค์ได้เขียนหนังสือชื่อ ความเป็นอนิจจังของสังคม ขึ้น เพื่อแจกในงานศพของมารดาท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ หนังสือเล่มนี้ นายปรีดี พนมยงค์ได้แสดงความคิดเห็นถึงความเป็นมาของสังคมตามแนวคิดลัทธิมาร์กพร้อมกับนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์วิเคราะห์ด้วย หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจจากปัญญาชนที่มีแนวคิดก้าวหน้าในเวลานั้นเป็นอย่างมาก ทว่าเมื่อเกิดการรัฐประหารปี ๒๕๐๑ หนังสือเล่มนี้ก็ไม่ได้รับการนำมาเผยแพร่อีก แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปหนังสือเล่มนี้ได้มีส่วนทำให้นักศึกษา ปัญญาชนมีความสนใจในตัวนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า

นอกจากนี้ ก่อนการรัฐประหารเดือนตุลาคม ๒๕๐๑ ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอมซึ่งยังไม่ถึงที่ที่เข้มงวดเหมือนสมัยจอมพลสฤษดิ์ นายปรีดีได้ส่งความคิดเห็นเรื่องนี้มายังนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จดหมายลงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ และหนังสือพิมพ์หลายฉบับลงชื่อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่นายปรีดีสนับสนุนให้รัฐบาลชุดคอคอดกระจะสำเร็จโดย "หวังว่ารัฐบาลจะรักษา และป้องกันรักษาเอกราชชาติตามพหุติหนัยได้ และใช้ทุนของชาติไทยเราเอง" ๕๖ เรื่องรักษาป้องกันรักษาเอกราชชาติตามพหุติหนัย นายปรีดีได้อ้างถึงการทำงานของพระยาพหลพลพยุหเสนาว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ดี "ข้าพเจ้าจึงหวังว่า ท่านที่เคยอยู่ได้บังคับบัญชาโดยตรงของเจ้าคุณพหลพลฯ คงสามารถเจริญรอยตามได้ นโยบายของเจ้าคุณพหลตั้งว่านั่น เป็นเกราะที่แข็งแกร่งในการป้องกันอิทธิพลของต่างชาติ ที่จะแทรกเข้ามาในใญ่หาอธิปไตยกับเอกราชของชาติไทย" ๕๗

๕๖ ปรีดี พนมยงค์ , "บันทึกข้อเสนอเรื่องชุดคอคอดกระของนายปรีดี พนมยงค์ " ใน วันปรีดีพนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๒ , (กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้ง, ๒๕๓๒) , หน้า ๖๐

๕๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๑

ส่วนเรื่องทุนที่จะใช้ชุดนั้น เสนอให้เอาทุนที่มีอยู่มาใช้ "ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยถ้ารัฐบาลจะเพิ่มภาษีอากรหรือลดเงินเดือนข้าราชการเพื่อการนี้ ... ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าและบางรัฐบาลต่อ ๆ มาจนถึงมีการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น ได้สะสมทุนบางประการไว้ให้ชนรุ่นหลังซึ่งยังคงมีเหลืออยู่บ้าง พอที่รัฐบาลนี้อาจนำเอามาลงทุนในการสร้างคลองกระได้ และยังมีขุมทรัพย์อีกบางประเภทที่ข้าพเจ้าจะบอกให้ท่านไปสำรวจเอามาใช้ในการนี้" ๕๘ นายปรีดีเสนอให้รัฐบาลสำรวจแหล่งเงินตราหลายแหล่ง เช่น ทองคำซึ่งญี่ปุ่นจะนำมาแลกเงินบาทเพื่อซื้อข้าวสารในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยเสนอว่า และ "ยังมีทองคำแท่งและเงินอยู่ที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่เกี่ยวกับเงินสำรองเงินตราเลย... ถ้าหากรัฐบาลจะได้นำความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และเงินเหล่านี้เปลี่ยนสภาพให้เป็นทุนส่วนหนึ่งของคลองที่ชุดใหม่ ก็จะเป็นคุณประโยชน์แก่ชาติไทยเป็นส่วนรวม" ๕๙

ผลของการเสนอความเห็นนี้รัฐบาลไม่ได้สนใจมากนัก และโครงการนี้ก็ไม่ได้ได้รับการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน เพราะรัฐบาลมีความเกรงกลัวถึงปัญหาความมั่นคงของชาติ สำหรับคนทั่วไป แทนที่จะเห็นถึงประโยชน์ในการชดเชยคอดครตามข้อเสนอ กลับมีปฏิกิริยาไปในทางลบต่อข้อเสนอที่ให้นำเงินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มาเป็นทุนในการใช้ชุด

การที่นายปรีดี พนมยงค์ เสนอความคิดเห็นเรื่องชดเชยคอดครมาขังรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เพราะเป็นรัฐบาลใหม่ที่มาจากการรัฐประหาร โดยรับหน้าที่ต่อจากนายพจน์ สารสิน ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีให้ในระยะเวลานั้น การที่นายปรีดีเลือกเสนอความเห็นในช่วงนี้ เพราะจอมพลถนอมเป็นหนึ่งในแกนนำสำคัญของคณะรัฐประหารปี ๒๕๐๐ ย่อมมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เต็มที่ รวมไปถึงท่าทีของจอมพลถนอมต่อความคิดเห็นเรื่องชดเชยคอดคร จะสามารถทำให้นายปรีดีประเมินสถานการณ์ภายในเมืองไทยได้ว่า เขาควรเคลื่อนไหวต่อไปอย่างไรหรือไม่ เพราะท่าทีของจอมพลถนอมย่อมแสดงท่าทีของกลุ่มคณะรัฐประหารชุดนี้ได้

๕๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๑

๕๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๑

แต่สถานการณ์ในเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วมาก เพราะในปี ๒๕๐๑ คณะรัฐ
ประหารชุดเดิมก็ทำการรัฐประหารอีกครั้ง เพื่อให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี
ช่วงที่จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี นายปรีดีไม่ได้มีความเคลื่อนไหวใด ๆ ปรากฏ อาจเป็น
เพราะสถานการณ์ในช่วงนั้นไม่เอื้ออำนวย รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ใช้ระบอบเผด็จการและดำเนิน
นโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ประกอบกับยังไม่มีจังหวะที่สมควรเคลื่อนไหว จน
ถึงปี ๒๕๐๖ จอมพลถนอม กิตติขจรขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน สถานการณ์เริ่มผ่อนคลายดังที่ได้
กล่าวมาแล้ว นายปรีดีซึ่งเอาใจใส่กับการแก้ภาพลักษณ์ด้านลบของตนเองประสบโอกาสเคลื่อนไหว
อีกครั้ง เมื่อสยามรัฐตีพิมพ์ "เก้าปีในปักกิ่ง" ติดต่อกันนานปีและอิทธิพลของการพิมพ์เรื่องนี้
จะมีอยู่สูง เพราะผู้อ่านสยามรัฐมีจำนวนมาก นายปรีดีจึงเคลื่อนไหวโดยมอบอำนาจให้ท่าน
ผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ เข้ามาดำเนินการฟ้องร้องในเมืองไทยโดยให้นายวิชา กันตามระ เป็นนาย
ผู้รับมอบอำนาจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องศาลเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๐ ตามคดีหมายเลขดำที่ ๑๕๙๖ /
๒๕๑๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๕๐๕๑ / ๒๕๑๐ ฟ้องบริษัทสยามรัฐจำกัด จำเลยที่ ๑ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช จำเลยที่ ๒ นายประจวบ ทองอุไร จำเลย ๓ นายประหยัด ศ. นาคชนา
จำเลยที่ ๔ และนางหงเยาว์ ประกาศิต จำเลยที่ ๕ ชื่อหาหรือฐานความผิดหมิ่นประมาท
ทำให้เสียหายในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เกี่ยวกับการฉ้อวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดลรัชกาลที่ ๘ ผลการฟ้องร้องศาลฎีกาพิพากษาในคำพิพากษาชั้นต้นให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๓
ที่ ๔ ที่ ๕ แพ้คดีต้องรับผิดชอบฟ้องของโจทก์

เมื่อนายปรีดีย้ายไปพำนักที่ฝรั่งเศส ได้ยื่นเรื่องต่อสถานทูตไทยในฝรั่งเศสขอมรับการ
มีชีวิตรอยู่เพื่อประโยชน์การรับบำนาญในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส แต่ทางสถานทูตไทยรีรอ เพราะไม่
แน่ใจท่าทีของรัฐบาล ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓ นายปรีดีจึงให้นายวิชา กันตามระผู้รับ
มอบอำนาจยื่นต่อศาลตามคดีหมายเลขดำที่ ๕๐๕๕ / ๒๕๑๓ ฟ้องนายไพโรจน์ ชัยนามจำเลยที่ ๑
นายถนัด คอมันตร์จำเลยที่ ๒ ชื่อหาหรือละเมิดกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกระทำการ
โดยมิชอบ ทำให้โจทก์เสียหาย ผลการฟ้องร้อง ทางสถานทูตไทยที่ปารีสต้องออกหนังสือรับรอง
การมีชีวิตรอยู่ให้

ปี ๒๕๑๓ สามีเพียง ชันชชวณะ เขียนบทความ "แ่งคิดจากข่าว" และ "ป่วย-ปรีดี???"
ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ดังกล่าวมาแล้ว นายปรีดีได้เคลื่อนไหว

ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕ ให้นายวิชา กันตามระ ผู้รับมอบอำนาจยื่นต่อศาลฟ้องบริษัทสยามรัฐ จำกัด จำกัดที่ ๑, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จำกัดที่ ๒, นายสาเนียง ชันธชวณธ์ จำกัดที่ ๓, นายประจวบ ทองอุไร จำกัดที่ ๔, นายประหยัด ศ. นาคณาฬ จำกัดที่ ๕ ข้อหาหรือฐานความผิดละเมิดกฎหมายสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหมิ่นประมาทโดยใส่ความทำให้โจทก์เสียหาย ในคำฟ้องกล่าวถึงข้อความที่ทำให้เกิดการฟ้องร้องจาก "แ่งติดจากข่าว" ว่า "แต่ นายปรีดี พนมยงค์เคยเป็นผู้ต้องหาของศาล แต่พ้นข้อหาเพราะผู้ต้องหาหลบหนีคดีความจนหมดอายุ" ๖๐ ผลการพิพากษาของศาล จำเลยยอมประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ว่า "จำเลยขอแถลงความจริงว่า โจทก์ไม่เคยเป็นจำเลยในคดีสวรรคต และไม่เคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด เมื่อโจทก์ยังไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจึงถือว่าโจทก์ยังบริสุทธิ์ ส่วนการที่โจทก์หลบหนีออกจากประเทศไทยนั้นเป็นเพราะโจทก์หลบหนีการรัฐประหาร" ๖๑ ทุกครั้งที่มีการฟ้องร้อง นายปรีดีเป็นฝ่ายชนะความ การประกาศของจำเลยตามหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ด้วยข้อความดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมได้รับรองแล้วว่า นายปรีดีมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ นับเป็นการรุกและโหดอบการสร้างภาพด้านลบของที่ฝ่ายทหารและฝ่ายอนุรักษนิยมเคยใช้กระบวนการยุติธรรมมาสร้างความเป็นเหตุเป็นผล

ภายหลังการฟ้องร้องสยามรัฐ และนางหงเยาว์ ประกาศิตในปี ๒๕๑๐ ปีถัดมานายปรีดี พนมยงค์สุขภาพไม่แข็งแรง ในจดหมายถึงบุตรชายได้แสดงให้เห็นว่า ตระหนักถึงความเคลื่อนไหวของตนเองก่อนหน้านั้นว่าไม่ประสบความสำเร็จนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๖๐ เบื้อง ดิริภัทร์ , สาเหตุคำฟ้องเรื่องละเมิดกฎหมายสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหมิ่นประมาทโดยใส่ความทำให้โจทก์เสียหาย ความแพ่งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์โดย นายวิชา กันตามระผู้รับมอบอำนาจ ฟ้องบริษัทสยามรัฐจำกัดที่ ๑ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ ๒ สาเนียง ชันธชวณธ์ที่ ๓ นายประจวบ ทองอุไรที่ ๔ นายประหยัด ศ. นาคณาฬ ที่ ๕ จำกัด , (กรุงเทพฯ : นิตีเวชช , ๒๕๑๕) , หน้า ๓

๖๑ เรื่องเดียวกัน , หน้าไม่ปรากฏ

...แม้พ่อจะเข้าสู่วัยชรา แต่จิตใจของพ่อที่มีต่อชาติและราษฎรไทย
ต่างกล่าวแล้วก็มีได้เสียมคลายไป คือมีความเข้มแข็งอยู่เสมอ คือ
จะต้องต่อสู้ทุก ๆ อย่าง ทุก ๆ กรณีที่มีผู้ทำลายชาติและราษฎรไทย
ไม่ว่าผู้ทำลายนั้นจะโดยตั้งใจหรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ยอมตน
อยู่ภายใต้อิทธิพลใด ๆ อันเป็นการจงใจตั้งใจให้ทำการเสื่อมเสียต่อ
ชาติและราษฎรไทย พ่อพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้คนหลงผิด
ได้สละความหลงผิด แต่เมื่อไม่สามารถทำได้พ่อก็ได้แต่ระทมทุกข์ใจ
อยู่คนเดียว... ๑๒

และในจดหมายฉบับเดียวกันนี้ได้แสดงความมุ่งหมายที่จะให้บุตรชายสานต่อ ในการแก้ไขข้อบกพร่อง
การกระทำของฝ่ายตรงข้าม

...ขอให้ลูกพยายามฟื้นความบริสุทธิ์ของพ่อ ซึ่งถูกพวกไร้ความ
เป็นธรรมได้ทำแก่พ่อ และถ้าสิ้นพ่อแล้วยังมีใครทำลายความบริสุทธิ์
ที่พ่อมีต่อชาติและราษฎรไทยแล้ว ก็ขอให้ลูกช่วยต่อสู้ให้พ่อด้วย โดย
ไม่ต้องไว้น้ำใจใครทั้งสิ้น ๑๓

หลังจากเขียนจดหมายฉบับนี้แล้วก็ได้มีการฟ้องร้องบุคคลหลายคนที่ได้กล่าวมาแล้ว
ทราบว่าอีกด้านหนึ่งการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี ได้ติดอยู่ตามท้องถนนและปากต่อปาก

๑๒ " จดหมายถึงปาล พนมยงค์ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๑" ใน กาลเวลาร่ำ
ลีกแห่งความทรงจำ อนุสรณ์ในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทานอัฐินายปรีดี พนมยงค์วันที่
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙ , (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์ , ๒๕๒๙) , หน้า ๑๐๖

๑๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐๖

เสียแล้ว และที่สำคัญแม้กลุ่มอนุรักษนิยมจะแพ้ทางคติความ แต่กลุ่มทหารและกลุ่มอนุรักษนิยม ก็ไม่ได้ละทิ้งความเชื่อและบทบาทในการสร้างภาพไป รวมทั้งจะมีปฏิกิริยาต่อต้านในกรณีที่น่าย ปริติมีความเคลื่อนไหวที่พวกเขาถือว่าเป็นอันตราย เช่น การเดินทางกลับประเทศไทย

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการชนะคติความมีความหมายอย่างไร คนทั่วไปกับนักการเมืองชั้น นายของไทยคงให้ความสำคัญกับตัวตนของตัวเองในประวัติศาสตร์ไม่เท่ากัน เหตุผลสำคัญที่เกิดการ ฟ้องร้องขึ้น อาจเป็นเพราะนายปริติตระหนักว่า ผลการชนะคติความจะกลายเป็นเอกสารทางราช การที่จะมีการตีพิมพ์ และเก็บรักษาไว้ในรูปของคำพิพากษาศาลชั้นต่าง ๆ ที่สามารถจะอยู่ตาม สถานที่ราชการและแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เช่น ตามหอสมุดต่าง ๆ รวมทั้งหอสมุดแห่งชาติ เอก- สารเหล่านี้ จะเป็นหลักฐานให้คนรุ่นต่อไปสามารถหาการค้นคว้าได้ และการให้ผู้แพ้คดีประกาศ ตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์นั้นจะเป็นการหวังผลในแนวนี้เช่นกัน

ความเคลื่อนไหวของนายปริติ พนมยงค์ในเรื่องเกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทย เริ่มกลับมาอีก ครั้งในช่วงปี ๒๕๑๔ เมื่อรัฐมนตรีว่าการ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศได้ขอเข้า พบนายปริติที่บ้านพักชานกรุงปารีส เพื่อขอความคิดเห็นเรื่องประเทศจีนแผ่นดินใหญ่และเรื่องการ เปิดสัมพันธ์กัน ทางนายปริติอนุญาตให้ทั้งสองเข้าพบ ซึ่งต่อมาเรื่องนี้กลายเป็นเรื่องที่รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงต่างประเทศถูกโจมตีอย่างหนัก และประเด็นบานปลายออกไปได้กล่าวไว้แล้ว นายปริติก็ไม่ได้มีปฏิกิริยาออกมาแถลงต่อเรื่องนี้อย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว การนิ่งเฉยนี้เกิด จากการตกลงกันในเรื่องคำแถลงต่อหนังสือพิมพ์ไว้ก่อนหรือไม่ก็ตาม ได้มีส่วนทำให้กลุ่มผู้มีความ เห็นใจ เองให้ไทยเปิดความสัมพันธ์กับประเทศจีน รวมทั้งนักศึกษาผู้นั้นให้ความสนใจแก่ตัวนาย ปริติ พนมยงค์เพิ่มขึ้น การไม่ออกมาแสดงปฏิกิริยาต่อเรื่องดังกล่าวทำให้เรื่องวุ่นวายที่เกิดขึ้น ไม่ลุกลามและพัวพันกับตัวนายปริติเอง

ด้วยความปรารถนาของนายปริติเองในการที่จะช่วยประเทศให้ไปสู่แนวทางที่เขาคิด ว่าควรจะเป็น ทำให้นายปริติยอมรับการติดต่อจากรัฐบาลอีกครั้งในปี ๒๕๑๖ ในขณะที่การ เจรจาเรื่องการอพยพชาวเวียดนาม ซึ่งอพยพออกนอกประเทศในขณะนี้เกิดการสู้รบระหว่างเวียด นามเหนือที่มีสหภาพโซเวียตรัสเซียให้การสนับสนุน กับเวียดนามใต้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐ อเมริกา ให้อพยพออกจากประเทศไทยเพื่อกลับภูมิลำเนา ระหว่างผู้แทนกระทรวงการต่างประ เทศและผู้แทนสภาภาคไทย กับฝ่ายสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้หยุดชะงักลง รัฐบาล

จึงได้ให้ศาสตราจารย์วิจิตร ลุสิตานนท์ ผู้คุ้นเคยกับนายปรีดี พนมยงค์ ติดต่อกับนายปรีดี "...ศาสตราจารย์วิจิตรฯ กับคณะจึงได้รับความเห็นชอบจากจอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีขอให้ข้าพเจ้าช่วยทาบทาม เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามประจำกรุงปารีส เกี่ยวกับการอพยพชาวเวียดนามมาในประเทศไทยกลับสู่ถิ่นฐานเดิม โดยมีข้อเสนอใหม่กว่าเดิม..."^{๖๔} ต่อมานายปรีดีได้ขอถอนตัวจากการทาบทามนี้โดยทำแถลงการณ์เรื่อง การถอนตัวออกจากการทาบทาม ระหว่างผู้แทนฝ่ายไทย กับเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามประจำกรุงปารีส เกี่ยวกับการอพยพชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยกลับสู่ถิ่นฐานเดิม ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๙๖ แล้วส่งให้นายกสมาคมหนังสือพิมพ์ให้แจ้งแก่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ แต่จนเกือบสิ้นเดือนก็ยังไม่มีการลงข่าวแถลงการณ์นี้ การที่นายปรีดีขอถอนตัวนายปรีดีให้เหตุผลว่าเป็นเพราะ

ต่อมาระหว่างวันที่ ๓๑ สิงหาคม กับวันที่ ๒๑ กันยายน ปีนี้ นายสาเกา ดิริสัมพันธ์* ได้ทำไปโดยผลการ ให้สัมภาษณ์และให้ข่าว แก่หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยหลายฉบับติดต่อกัน ซึ่ง เป็นการผิดมารยาททางการทูต และผิดความจริงหลายประการ... ดังนั้นสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามประจำกรุงปารีสจึงออกแถลงการณ์ปฏิเสธข่าวที่ว่า ได้มีการเจรจาตกลงกับฝ่ายไทยดังที่นายสาเกาได้อ้างแพร่หลายในหนังสือพิมพ์ ^{๖๕}

^{๖๔} สุพจน์ ตำนตรระกุล รวบรวม , แถลงการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์และคำเตือนสติผู้รักชาติ (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์ , มปป.) , หน้า ๙-๑๐

* นายสาเกา ดิริสัมพันธ์เป็นนักธุรกิจที่ไปกับคณะผู้แทนรัฐบาลไทยในการทาบทามนายปรีดี พนมยงค์ที่ย่านพักชานกรุงปารีส

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๓- ๑๔

การออกแถลงการณ์ขอถอนตัวจากการทาบทาม ฯ ได้แสดงให้เห็นว่า นายปรีดีมีความระมัดระวังในเรื่องความสัมพันธ์ของตนกับทางการเวียดนามมาก เพราะเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเวียดนามมาตั้งแต่ปลายสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเกรงว่าทางเวียดนามจะเข้าใจผิดว่าหวังผลทางด้านธุรกิจ ในบันทึกข้อสังเกตของนายพูน พุกกะวรัตน์ * กล่าวว่า "ฯพณฯ ปรีดีก็ได้บอกให้คณะสาเกาท์กับคณะทราบแล้วหลายหนว่า ฯพณฯ ปรีดีได้รับช่วยทาบทามเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ มิได้ประสงค์หากำไรหรือแบ่งกำไรจากการค้าแต่อย่างใดเลย..." ๖๖ (เห็นตามต้นฉบับ) และเป็นการรักษาชื่อเสียงของตนภายในประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดการมองว่าตนเป็นผู้หาผลประโยชน์ ซึ่งในข้อเขียนชิ้นเดิมได้ย้ำว่า นายปรีดียอมรับการทาบทามเพื่อประเทศมิใช่เพื่อการค้า "...ซึ่งประวัติของ ฯพณฯ ท่าน ในอดีตและในปัจจุบัน ก็เป็นสักขีพยานอยู่ว่ายอมสละเพื่อผลประโยชน์ของชาติแม้ตนจะได้รับความสะดวกสบายแสนสาหัส" ๖๗

เรื่องที่น่าสังเกตอีกส่วนหนึ่งคือ การขอให้เป็นผู้ทาบทามดังกล่าวเกิดใกล้กับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๙๑ จากแถลงการณ์ของนายปรีดีเองได้แสดงให้เห็นว่ามีความระมัดระวังมากในการที่จะช่วยเหลือรัฐบาล "ข้าพเจ้าได้แจ้งแก่คณะที่มาพบว่า ข้าพเจ้ามิใช่พรรคพวกของรัฐบาลไทยปัจจุบัน" ๖๘ และในข้อสังเกตของนายพูน พุกกะวรัตน์ ได้ย้ำประเด็นนี้ว่า

* นายพูน พุกกะวรัตน์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต ประกอบอาชีพทนายความ ได้รับการขอร้องจากนายปรีดี พนมยงค์ให้มาช่วยทำบันทึกในระหว่างที่ตัวแทนของรัฐบาลไทยเดินทางมาทาบทามนายปรีดีให้ช่วยเจรจากับเวียดนามที่บ้านพักชานกรุงปารีส

๖๖ พูน พุกกะวรัตน์ , ข้อสังเกตเกี่ยวกับการทาบทามเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ณ กรุงปารีส เรื่องการอพยพผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามกลับบิดุกุมิของเขา " ในสุพจน์ ด้านตระกูล , เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๙

๖๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔

๖๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑

...ศาสตราจารย์วิจิตร ลุสิตานนท์ ได้ทำจดหมายลงวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๖ ถึงจอมพลประภาสฯ หน้าสองเอกสาร ๔ ฉบับโดยถูกต้องตรงกับความจริง โดยเฉพาะมีข้อความปรากฏชัดเจนว่ามีใช้ฯ พจนานุกรม ปจนมยงค์ เป็นพรรคพวกของรัฐบาลไทยปัจจุบัน หากได้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของปิตุภูมิไทย และผลประโยชน์ร่วมกันระหว่าง ราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรเวียดนาม... ๖๙

ความระมัดระวังที่ยังปรากฏเมื่อสถานการณ์ในเมืองไทยใกล้สงบ คืออีกสี่วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทางเมืองไทยยังไม่มีการลงข่าวการถอนตัวของนายปรีดี พนมยงค์ นายปรีดี ได้ร่วมแถลงการณ์ฉบับนี้ให้เอกอัครราชทูตรักษาการสถานทูตไทยประจำกรุงปารีส เพื่อเสนอต่อ รัฐบาล วันนั้นเป็นวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ จากปรากฏการณ์ที่น่าจะกล่าวได้ว่า นายปรีดีมี ความระมัดระวังในเรื่องการเป็นพวกหรือไม่เป็นพวกกับรัฐบาลจอมพลถนอม ซึ่งในช่วงนั้นกำลัง ได้รับการต่อต้านด้วยคลื่นของนักเรียน นักศึกษา ประชาชนที่กำลังเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ในคำนำ เขียนโดยนายพูน พุกกะวรัตน์ ได้แสดงให้เห็นว่านายปรีดีให้ความสำคัญกับพลังนักศึกษา โดยกล่าวว่า วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๗ เมื่อมีผู้เข้าพบแล้ว

ท่านปรีดี พนมยงค์...ให้ช่วยตรวจรายละเอียดจดหมายและโทรเลข ที่สำนักงานของนายสาเกา ดิริสัมพันธ์ ซึ่งบางทีเรียกว่า "สำนักงาน ถนนสีลม" จัดส่งมายังท่านปรีดี และที่สำนักงานนั้นรายงานไปยัง รัฐบาลไทย ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษา และผู้รักชาติไทยจะได้ศึกษาถึงวิธีการ ของนักธุรกิจว่าควรเชื่อได้และไม่ได้เพียงใด ๗๐ (เห็นโดยผู้เขียน)

๖๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๘

๗๐ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔

การให้ความสำคัญกับนักศึกษา ใญ่อาชน ยังจะเห็นได้จากการรับเชิญไปงานแสดง
ปาฐกถาของสมาคมนักเรียนไทยในต่างประเทศในปี ๒๕๑๓ ซึ่งเป็นปีที่นายปรีดีย้ายที่พำนักไปอยู่
ฝรั่งเศส นายปรีดีได้เดินทางไปประเทศอังกฤษ นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษได้เชิญให้
แสดงปาฐกถาเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม และต่อมาก็ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาอีกหลาย ๆ ครั้งแก่กลุ่ม
นักเรียนไทยทั้งในอังกฤษและฝรั่งเศส กิจกรรมหลักส่วนหนึ่งของนายปรีดีที่ปารีสคือ การแสดง
ปาฐกถา และการพบปะพูดคุยกับผู้มาเยี่ยมเยียนคารวะที่บ้านพัก ตาเนิหมาตตลอดจนหลังเหตุ-
การณ์ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๖

ความเคลื่อนไหวดังกล่าวของนายปรีดี พนมยงค์ น่าจะเป็นความพยายามที่จะติดต่อ
และเข้าถึงคนหนุ่มสาว ซึ่งเป็นพลังทางการเมืองใหม่ในสังคมการเมืองไทย คนหนุ่มสาวน่าจะ
มีใญ่อาที่มองเห็นคำโรฆณาของพวกอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม และกลุ่มเผด็จการทหารว่า เป็นเรื่อง
ของกลุ่มผู้ที่มีทัศนคติล่าหลัง และทำการโรฆณาชวนเชื่อ เพื่อรักษาอำนาจให้อยู่ในมือของคนจำนวน
หนึ่งเท่านั้น การติดต่อกับหนุ่มสาวจึงเปิดโอกาสให้นายปรีดีได้แก้ภาพลักษณ์ด้านลบของตนเอง
ที่กลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม และกลุ่มทหารได้มีส่วนสร้างมานานนับสองทศวรรษ ในการแสดง
ปาฐกถาของนายปรีดี พนมยงค์ที่ลอนดอนในปี ๒๕๑๓ ผู้ฟังคนหนึ่งบันทึกไว้ว่า

...จากสารในคำปราศรัย นายปรีดี พนมยงค์อยากให้ประชาชน
ได้ประจักษ์เรื่องราวทางด้านของท่านบ้าง และขจัดความคลุมเครือ
ในความบริสุทธิ์ในคดีการลอบปลงพระชนม์ เพื่อที่คนจะได้เห็นว่า
ท่านเป็นผู้รักชาติอย่างแท้จริง การที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐกล่าวหา
ว่าท่านจะตั้งสาธารณรัฐขึ้นนั้น ถ้าอยากจะทำ ก็สามารถกระทำได้
โดยรัฐสภาเพราะขณะนั้นทั้งสองสภาเข้ากับท่านอยู่แล้ว นอกจากนั้น
ท่านยังเป็นคนแรก ที่เสนอใญ่อาเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์
ปัจจุบันขึ้นสู่อำราชบัลลังก์ การออกนอกประเทศของท่านไม่ใช่เป็น

การหลีกเลี่ยงคดีนี้ เพราะไม่มีการฟ้องร้องกล่าวหาในครั้งนั้น...๗๑

ความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ที่ต้องการติดต่อกับคนหนุ่มสาวยังรวมไปถึงมีการจัดพิมพ์หนังสือ ความเป็นอนิจจังของสังคม ขึ้นมาอีกครั้งในปี ๒๕๑๓ การพิมพ์หนังสือเล่มนี้ทำให้ให้กลุ่มปัญญาชนที่เริ่มมีความสนใจแนวคิดมาร์กได้มีโอกาอ่าน และให้ความสนใจนายปรีดี พนมยงค์ในฐานะของผู้เขียน และเป็นส่วนหนึ่งทีผลักดันให้มีการอ่านงานเขียนของนายปรีดีที่ตีพิมพ์ออกมาภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม

หลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๑ การติดต่อกับนักศึกษาปัญญาชนของนายปรีดีไม่มีเพียงการตอบรับเท่านั้น ยังมีส่วนที่นายปรีดีเป็นผู้เสนอในการสานความสัมพันธ์ ที่พอจะมีหลักฐานอยู่บ้างคือ การเสนอให้เหล่านักศึกษาพิมพ์ผลงานของตัวเอง ชื่อเขียนของปาล พนมยงค์ ในปีพ.ศ. ๒๕๑๗ กล่าวว่ "ต่อมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งสาเนาปาฐกถาที่มาทางข้าพเจ้า และขอมอบให้ข้าพเจ้าแจ้งแก่องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า ถ้าองค์การประสงค์จะจัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้น ท่านยินดียินยอมต่าให้พิมพ์ได้โดยไม่เสียค่าลิขสิทธิ์" ๗๒ หนังสือที่อนุญาตให้พิมพ์นั้นชื่อ เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร การเสนอให้พิมพ์โดยไม่สงวนลิขสิทธิ์ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความมีมิตรจิตของนายปรีดีแล้ว ยังแสดงให้เห็นักศึกษาผู้จัดพิมพ์ และผู้ที่มีโอกาสอ่านหนังสือเล่มนี้ได้มีโอกาสรับรู้ว่ นายปรีดีมีทัศนะต่อต้านเผด็จการ และโดยการคิดในมุมมองกลับก็คือ เท่ากับนายปรีดียืนอยู่ข้างประชาธิปไตย และการเคลื่อนไหวของนักศึกษาระชาชนในขณะนั้นทำเพื่อประชาธิปไตย จึงเท่ากับเป็นการแสดงว่ นายปรีดีกับนักศึกษาระชาชนมิได้มีความแตกต่างกันในจุดยืน หรืออยู่ในแนวทางเดียวกันนั่นเอง

๗๑ P.Sanswang " ข้อคิดจากการพบนายปรีดี พนมยงค์และการปราศรัยกับคนไทยที่กรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๓" ในสุพจน์ ด้านตระกูล จัดพิมพ์ , ศิษย์อาจารย์ , หน้า ๔๙

๗๒ ปาล พนมยงค์ "คำนำ " ใน ปรีดี พนมยงค์, เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร (กรุงเทพฯ : องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๑๘) , หน้าคำนำ

ความเคลื่อนไหวด้านอื่นของนายปรีดีหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ยังคงเห็นบทบาทเดิม คือการเสนอความคิดเห็นมายังรัฐบาล โดยส่งข้อเสนอในเรื่อง วิธีการส่งเสริมให้ราษฎรสนใจ ประชาธิปไตยลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๑๖ ถึงนายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี และมีหนังสือ ถึงรองนายกรัฐมนตรีลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๖ เสนอแนะเพิ่มเติมเรื่องสาระของร่าง รัฐธรรมนูญที่กำลังจัดร่างขึ้นในขณะนั้น ผลที่ได้รับจากรัฐบาลก็คือความเจ็บ รัฐบาลไม่ได้มี ปฏิริยาสนใจต่อข้อเสนอเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ นายปรีดีน่าจะคาดได้ว่า ปฏิริยาของรัฐบาลคง จะออกมาในรูปนี้ ดังนั้น นายปรีดีจึงเขียนอนุญาตให้ผู้สนใจหาข้อเขียนดังกล่าวไปเผยแพร่ได้ ว่า

...อนึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องที่ข้าพเจ้าเสนอมาอย่างท่านนี้ เป็นปัญหา ส่วนรวมของประเทศชาติ ฉะนั้นจึงขอเขียนไว้ให้ทราบล่วงหน้าว่า ข้าพเจ้าไม่เห็น เป็นการขัดข้องที่ผู้สนใจจะได้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเสนอ มวลราษฎร... ๗๓

ซึ่งแสดงว่านายปรีดีหวังผลให้มีการเผยแพร่มากกว่าที่จะหวังผลให้รัฐบาลนำมาปฏิบัติ

วิธีการใช้สื่อการพิมพ์เพื่อการแสดงความคิดเห็นเป็นไปอย่างสะดวกขึ้น โดยเฉพาะหลังจาก เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เสรีภาพทางการพิมพ์เปิดกว้างขึ้น การที่นายปรีดีอนุญาตให้พิมพ์ บทความได้ จึงเป็นการใช้บรรยากาศทางการเมืองที่เปิดสำหรับการเขียนและการพิมพ์ให้เป็นประ โยชน์ นอกจากกรณีนี้แล้ว หลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยได้ตีพิมพ์บทความ ของนายปรีดีติดต่อกันหลายวันหลายครั้งหลายคราด้วยกัน เช่น พิมพ์ "จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชา ธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม" ตั้งแต่วันที่ ๒๓-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ บทความนี้คณะกรรมการ

๗๓ ปรีดี พนมยงค์, " ข้อเสนอของปรีดี พนมยงค์รัฐบุรุษอาวุโสต่อ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์นายกรัฐมนตรี เรื่องวิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย " ใน แนวความคิด ประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิปรีดีพนมยงค์จัดพิมพ์ , ๒๕๓๕), หน้า ๘๘

การจัดงานสังสรรค์ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ประจำปี ๒๕๑๖ ได้ขอให้นายปรีดีเขียนขึ้น เพื่อตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกประจำปี หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ตีพิมพ์บทความชิ้นนี้โดยน่าจะได้รับอนุญาตจากนายปรีดีเอง การที่ประชาธิปไตยได้รับความวางใจให้พิมพ์ก่อนหนังสืออื่น ๆ น่าจะเป็นเพราะบรรณาธิการประชาธิปไตยยุคนั้น คือ ณรงค์ เกตุทัต หลานชายสนม เกตุทัต ผู้ต่อมาสมรสกับไสว สุทธิพิทักษ์ ทั้งสนม และ ไสว สุทธิพิทักษ์ต่างเป็นลูกศิษย์ของนายปรีดีพนมยงค์ และไสวก็มีบทบาทในการเขียนประวัตินายปรีดีตามรายละเอียดในบทก่อน

ประชาธิปไตย เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจุดยืนในการเสนอข่าวไม่เอนเอียงตามรัฐบาล ถือเป็นหนังสือพิมพ์ก้าวหน้าในยุคนั้น การตีพิมพ์บทความของนายปรีดี พนมยงค์จึงน่าที่จะมีนักศึกษาปัญญาชนอ่านกันมาก ประชาธิปไตย มักจะเสนอความเคลื่อนไหวอื่น ๆ ของนายปรีดีอีกด้วย ปลายปี ๒๕๑๖ ประชาธิปไตย ลงข่าวว่า "อดีตนายกรัฐมนตรีปรีดี พนมยงค์ ส่งจดหมายจากปารีสถึงนายกรัฐมนตรี สัญญา ธรรมศักดิ์ ในฐานะราษฎรคนหนึ่ง และในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการ แสดงการคัดค้าน และเสนอแนะรัฐธรรมนูญฉบับที่กำลังดำเนินอยู่" ๗๔ การลงข่าวของ ประชาธิปไตย ทำให้คนทั่วไปได้รับรู้การเสนอออกความเห็นของนายปรีดี เพราะรัฐบาลในขณะนั้นไม่ได้แถลงถึงจดหมายฉบับนี้

ปี ๒๕๑๗ ประชาธิปไตย ได้ลงรายละเอียดการให้สัมภาษณ์ของนายปรีดีแก่ ฟาร์อีสเทิร์นอีโคโนมิกรีวิว มีข้อความตอนหนึ่งว่า "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านวาระ ๒ ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.. ข้าพเจ้าเกรงเหลือเกินว่าโอกาสที่จะก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้นในประเทศไทยจะไม่เกิดขึ้น และความตึงเครียดขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นจนระเบิดเป็นการใช้กำลังรุนแรงในที่สุด..." ๗๕

๗๔ " ปรีดี พนมยงค์จดหมายถึงนายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสคัดค้านรัฐธรรมนูญ"
ประชาธิปไตย (๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๖)

๗๕ " ปรีดี : ถึงแผ่นดินการจะกลับมาแต่ประชาชนจะชนะในที่สุด "ประชาธิปไตย (๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๗)

ต่อมา ปี ๒๕๑๙ ประชาธิปไตย มีบทบรรณาธิการที่ชี้ว่าการที่นายปรีดี เป็นคอมมิวนิสต์
นั้น เป็นกลทางการเมือง

... คดีกบฏ-ข้อหาคอมมิวนิสต์หลัง ๒๔๗๕ ... ข้อหาคอมมิวนิสต์นั้น
ค่อนข้างแปลก มีตั้งแต่ยังไม่ได้ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
ผู้ใดตกเป็นผู้ต้องหาที่มีชื่อในครั้งแรกคือ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่ง
ต่อมาก็ได้พิสูจน์ตนเองพ้นข้อหาทั้งปวง แต่มันก็สาแดงความศักดิ์สิทธิ์
ในการทำลายคู่ต่อสู้ทางการเมืองที่มีความคิดก้าวหน้า ต้องการจะ
เปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นธรรมขึ้น... ๗๖

สายสัมพันธ์ระหว่างนายปรีดี กับหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย ประกอบกับจุดยืนของ
หนังสือพิมพ์เอง ที่ทำให้การเสนอความเคลื่อนไหว และความคิดของนายปรีดี แพร่หลายออกไป
สายสัมพันธ์ที่ตรึงระหว่างนายปรีดีกับประชาธิปไตย ทำให้ประชาธิปไตย เป็นสื่อในการเคลื่อนไหวได้
อย่างทันเหตุการณ์ ในปี ๒๕๑๘ มีข่าวลือว่า ผู้นำนักศึกษาเดินทางไปพบนายปรีดี ประชาธิปไตย
ได้ เข้าพบ และสัมภาษณ์ถึงทัศนคติต่อความสัมพันธ์และข้อตกลงระหว่างไทยจีน นายปรีดีได้พูดถึง
ข่าวลือว่า

กรณีหนังสือพิมพ์ เสนอข่าวว่าผู้นำในการต่อสู้เรียกร้องในเมืองไทย
หลายคน เช่น นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายเทิดภูมิ ใจดี
นายเหวง โตจิราการ และนางสาวจีรพันธ์ พิตรปรีชา เดินทาง
ไปฝรั่งเศส เพื่อรับแผนการจากตมมาดำเนินการในไทยนั้นไม่เป็น

๗๖ "คดีกบฏคอมมิวนิสต์ความเป็นหมันทางการเมือง" ประชาธิปไตย (๑๔ พฤษภาคม

ความจริง และว่าตนเองไม่เคยรู้จักบุคคลดังกล่าว และไม่เคย
พบหรือติดต่อไม่ว่าวิธีการใด ๆ ดังนั้น บุคคลเหล่านี้จะมีแผนอะไร
หรือไม่จึงไม่เกี่ยวกับตน...๗๗

การปฏิเสธข่าวลือของนายปรีดี พนมยงค์ แสดงว่าเขาได้ตัดสินใจที่จะพูดถึงเรื่องนี้
เพราะในบางช่วงบางกรณี นายปรีดีเลือกที่จะนิ่งเฉย การปฏิเสธน่าจะมีความหมาย ๒ ประการ
คือ ประการแรก เป็นการช่วยป้องกันไม่ให้ขบวนการนักศึกษาถูกโจมตีเพิ่มขึ้น เนื่องจากสถานการณ์
ในปี ๒๕๑๘ ขบวนการนิสิตนักศึกษากำลังประสบปัญหากับความแตกแยกและการวิพากษ์วิจารณ์จาก
ภายนอก ประการที่สอง การปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับผู้นำการเคลื่อนไหว น่าจะเป็นการปิดทาง
ที่จะมีกลุ่มปฏิกริยามาสานต่อภาพของตนเองในทางลบ เรื่องการชักจูงนักศึกษาไปในทางสังคมนิยม

นอกจากนายปรีดีจะเคลื่อนไหวติดต่อกับ ประชาธิปไตย แล้ว ยังเปิดโอกาสให้
หนังสือพิมพ์ฉบับอื่นมาทำการสัมภาษณ์อีก ที่สำคัญคือ เท่ท์ จงคดีกิจ และคณะจาก บางกอกโพสต์
และผู้แทนวารสารในต่างประเทศอีกหลายฉบับ การให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือพิมพ์ และ
วารสารที่มีชื่อเสียงและมีผู้อ่านจำนวนมาก กิจกรรมนี้เริ่มมีตั้งแต่ย้ายมาพำนักที่ปารีส การที่นาย
ปรีดีให้สัมภาษณ์หนังสือฉบับต่าง ๆ เกี่ยวกับทัศนะของตนต่อปัญหาในอินโดจีน ชาติของจีน และ
ปัญหาในประเทศไทย น่าจะเป็นเพราะต้องการสื่อความคิดของตนผ่านสื่อมวลชนเพื่อให้ประชาคม
โลก และในเมืองไทยได้รับรู้ว่าตนเองมีทัศนะต่อเรื่องต่าง ๆ อย่างไรกันแน่ เพราะในระหว่าง
ที่พำนักอยู่ในประเทศจีน ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นโดยตรง และนายปรีดีเคยเขียนว่า เขา
เคยถูกโจมตีจากพวกหนังสือพิมพ์ของค่ายตะวันตกหลายฉบับ เช่น การที่ย้ายจากกวางตุ้งมาพำนัก
ที่ปารีส

๗๗ "ปรีดีชี้ท่าทีผู้นำจีนที่มีต่อไทย เหมภาพากเดือนคนหนุ่ม" ประชาธิปไตย (๒๒ กันยายน

...วารสาร The Economist ของลอนดอนก็ได้ตีพิมพ์รายงานข่าวฉบับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ดังนี้ ... อันที่จริงโครงการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนปรีดี พนมยงค์ ผู้ทรยศ ในการรณรงค์เรื่อง "Pan-Thai" ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมชนเผ่าไทยในประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้... ๗๘

ความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของนายปรีดีคือ การเขียนอัตชีวประวัติของตนเอง ในจดหมายถึงสุพจน์ ด้านตระกูล * ลงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๖ พูดถึงหนังสือเล่มที่ว่า "หนังสือที่ผมแต่งเกี่ยวกับชีวิต และการไปเมืองจีนเป็นภาษาฝรั่งเศสหลายภาษาจะพิมพ์ออกในไม่ช้า" ๗๙ พิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๕๑๗ ในชื่อ Ma Vie Mouvemntee หนังสือพิมพ์ Bangkok Post พิมพ์ปี ๒๕๑๗ และได้มีการแปลเป็นภาษาไทยปี ๒๕๒๙ ชื่อ ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภายในหนังสือได้แสดงให้เห็นว่า เขามีความต้องการให้เรื่องราวของเขาออกมาในลักษณะใดบ้าง สิ่งสำคัญอย่างแรกที่กล่าวถึง คือ ความผันผวนในชีวิตของเขาเองได้ทำให้มีการกล่าวขำขันถึงเขาในทางลบ นายปรีดีได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ต่างประเทศบางฉบับ และปฏิบัติการของซีไอเอ ที่ใส่ร้ายว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์ ส่วนผลงานที่นายปรีดีกระทำการในอดีตและเขาเอง

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗๘ ปรีดี พนมยงค์ , ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน , (กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, ๒๕๒๙) , หน้า ๑๗

* สุพจน์ ด้านตระกูล เป็นผู้ที่มีความนับถือและยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นอย่างมาก โดยจะจับบทบาทในการเขียนประวัตินายปรีดีออกเผยแพร่ ซึ่งจะกล่าวถึงในภายหลัง

๗๙ ปรีดี พนมยงค์ , เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙๐

คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ คือ การเจรจากับต่างประเทศในเรื่องสนธิสัญญาไม่เสมอภาคทางการค้าทำให้เกิดการจัดระบบภาษีศุลกากรที่เป็นอิสระ การช่วยประเทศไทยให้พ้นจากภาวะผู้แพ้สงครามโดยการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย และทำการเจรจากับประเทศต่าง ๆ ให้ยอมรับว่า การประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามมิได้เป็นไปอย่างถูกต้อง เพื่อให้ต่างประเทศยอมรับไทยในฐานะผู้ชนะสงคราม และยอมรับไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ผลงานสำคัญอีกประการหนึ่งที่นายปรีดีกล่าวถึง คือ การก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ขึ้นเป็นการรวมตัวของผู้นำรักชาติในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่กำลังต่อสู้กับประเทศเจ้าอาณานิคมเพื่อให้ได้รับเอกราช จากผลงานนี้ นายปรีดีกล่าวว่า "...นักล่าอาณานิคมทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่าเป็นผู้นำเหล่าขบถในการต่อต้านรัฐบาลอาณานิคม และเป็นศูนย์กลางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้" ๘๐

วิธีการเขียนของนายปรีดี พนมยงค์ ได้แย่งชัดเจนในกรณีที่มีผู้พูดหรือเขียนถึงตัวเขาในทางที่เขาเห็นว่าผิดจากความจริง โดยจะยกคำกล่าวขอโทษเป็นหลักฐานประกอบว่าข้อความที่พูดถึงในทางลบไม่เป็นความจริง ในกรณีเกี่ยวกับมีผู้อ้างว่าได้เข้าพบหรือสนทนากับนายปรีดีนั้น ถ้าไม่เป็นความจริง ไม่มีหลักฐานอื่นมารองรับ นายปรีดีจะเอาตัวเขาเองเป็นหลักฐาน เช่น คำว่า "ขอยืนยัน", "สาบานว่า" เป็นต้น และเอกสารจากราชการเป็นหลักฐานอีกประเภทหนึ่งที่นายปรีดีใช้ และดูเหมือนตัวเขาให้ความสำคัญกับการใช้ เอกสารประเภทนี้ในการเขียนประวัติของเขาเองด้วย ในการกล่าวถึงชาวอเมริกันผู้หนึ่งที่มาสอนหนังสือในเมืองไทย และได้เขียนถึงประวัติจิม ทอมสัน โดยกล่าวถึงนายปรีดีสัมพันธ์กับจอมพลป. พิบูลสงคราม นายปรีดีเขียนว่า "เป็นที่น่าเสียดายสำหรับนักศึกษาไทยที่อาจารย์ผู้ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ เพราะว่าเขาเป็นผู้ให้คำแนะนำนักศึกษาในการเตรียมหาวิทยานิพนธ์ ซึ่งต้องใช้ในการค้นคว้าข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งเอกสารทางกฎหมายที่เปิดเผยต่อสาธารณชน แต่อาจารย์ผู้นี้กลับพอใจแต่เพียงข่าวลือที่ได้ยินมา..." ๘๑

๘๐ เรื่องเดียวกัน

๘๑ ปรีดี พนมยงค์, "สำเนาจดหมายถึงสุพจน์ ด้านตระกูล วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๑๖"

สิ่งที่นายปรีดีกล่าวถึงวิธีการหาข้อเท็จจริง น่าจะเป็นความระมัดระวังที่นายปรีดียึดถือในการเสนอเรื่องราวของตัวเองด้วย ดังในการแนะนำวิธีเขียนประวัติของตัวเอง เขาให้แก่มุขมนตรีด้านตระกูล นายปรีดีชมเชยที่สุพรรณบุรี ใช้ราชกิจจานุเบกษาเป็นหลักฐาน และแนะนำว่า "... ขอให้คุณถือเอาหลักฐานทางการที่ไม่ว่าจะมีผู้ใดปฏิเสธได้เป็นหลักสำคัญ" ^{๘๒} ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา เรื่องราวของนายปรีดีได้เต็มไปด้วยข่าวลือ และการโต้แย้งที่ไม่สิ้นสุดระหว่างภาพด้านบวกและด้านลบของเขา โดยภาพด้านลบนั้นมียุทธศาสตร์เนื่องจากผู้สร้างเป็นผู้กุมอำนาจรัฐ ที่สามารถใช้วิธีการ และเอกสารทางราชการเป็นประโยชน์การโต้กลับ หรือสร้างภาพที่บริสุทธิ์ขึ้นมาใหม่ ย่อมต้องอาศัยหลักฐานทางราชการ โดยเฉพาะทางกฎหมาย และการศาลมาเป็นเครื่องยืนยัน เพราะภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปย่อมจะเอื้ออำนวยให้เกิดความเคลือบแคลงใจได้

ในงานเขียนชิ้นต่างๆ ของนายปรีดี พนมยงค์ได้แสดงให้เห็นว่า นายปรีดีมีความต้องการให้เรื่องของตนเองปรากฏในประวัติศาสตร์ในบางเรื่องเท่านั้น และเรื่องที่นายปรีดีให้ความสำคัญมีสามเรื่อง

เรื่องแรก เกี่ยวกับคณะราษฎรซึ่งทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนทำให้สยามมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก แต่ในระยหลังเป็นที่ถกเถียงกันว่ารัชกาลที่ ๗ ทรงมีบทบาทสำคัญเพราะพระองค์ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญ เพราะทรงเตรียมการอยู่แล้ว หรือพระราชทานเพราะคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงต้องพระราชทาน นายปรีดีเขียนว่า

... คณะราษฎรก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อ แต่อย่างใด คณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มา

เป็นการปกครองในระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระบาท

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเห็นชอบตามคำร้องขอของคณะราษฎร...^{๘๓}

(เห็นโดยผู้เขียน)

การเขียนของนายปรีดีแสดงถึงการประนีประนอมของรัชกาลที่ ๗ กับคณะราษฎร แต่ก็ชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีความหมายว่าคณะราษฎรได้เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางก้าวหน้า และรัฐธรรมนูญนี้ เป็นคำร้องขอจากคณะราษฎร

เรื่องที่สอง คณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นายปรีดีเห็นว่าเป็นการปฏิวัติเพื่อไปสู่หนทางที่ก้าวหน้า แต่ในระยหลังโดยเฉพาะในปี ๒๕๐๑ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร แต่เรียกการกระทำของตนเองว่าเป็นการปฏิวัติและเรียกคณะของตนเองว่า "คณะปฏิวัติ" ดังปรากฏในประกาศหลายฉบับที่ออกภายหลังจากการทำรัฐประหารว่า "ประกาศคณะปฏิวัติ" แต่เพื่อแท้ของการปกครองในยุคจอมพลสฤษดิ์เป็นแบบเผด็จการ ทำให้นายปรีดีต้องอธิบายนิยามของคำว่า "ปฏิวัติ" , "รัฐประหาร" เพื่อปกป้องการกระทำของคณะราษฎรว่าเป็นแนวทางที่นำประเทศไปสู่ความก้าวหน้า ดังในบทความ "ความเป็นมาของศัพท์ไทย "ปฏิวัติ" "รัฐประหาร" "วิวัฒน์" อภิวัฒน์" " ที่เขียนขึ้นเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกของชาวธรรมศาสตร์ ในสหราชอาณาจักร ในปี ๒๕๑๘ นายปรีดีได้อธิบายว่า เขาแปลคำว่า REVOLUTION ว่าอภิวัฒน์ "แทนที่จะใช้ศัพท์ไทยว่าปฏิวัติ"^{๘๔} และได้อธิบายว่าวิถึอภิวัฒน์นั้นหมายถึง

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๒๓

^{๘๔} ปรีดี พนมยงค์ , " "ความเป็นมาของศัพท์ไทย "ปฏิวัติ" "รัฐประหาร" "วิวัฒน์" อภิวัฒน์" " ,ใน ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย (กรุงเทพฯ ฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๒๖) , หน้า ๓๙

การเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ประสานกันเข้าเปลี่ยนระบบ
เก่าที่ล้าหลังกว่าการพัฒนาในสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม
อันเป็นการเปลี่ยนทางคุณภาพโดยการกระทำสืบพล้น หรือการกระทำชุด
เดียว ... เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องเป็น
ไปเช่นนั้น เพราะกายภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควร ๘๕

เรื่องที่สาม กรณีสวรรคต ปาฐกถาในการชุมนุมรักเรียนไทยที่ประเทศอังกฤษ นาย
ปรีดีได้พูดถึงเรื่องหนึ่งซึ่งน่าจะเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ซึ่งตัวเขาถูกโจมตีตลอดมาว่า

...และก็มีบางเรื่องที่ผมรู้ แต่เพิกเฉยเข้าลักษณะของคำพิงเพย
โบราณว่า เป็นเรื่องที่ผมพูดไม่ออกบอกไม่ได้ ผมก็ต้องขอผลัดไปใน
โอกาสที่สถานการณ์อำนวยให้พูดออกบอกได้ ถ้าโอกาสนั้นยัง
ไม่เกิดขึ้นในอายุขัยของผม แต่ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมิได้
หยุดชะงักลงภายในอายุขัยของคนใดหรือเหล่าชนใด คือประวัติ
ศาสตร์จะต้องดำเนินต่อไปในอนาคตโดยไม่มีสิ้นสุด ดังนั้นผมขอ
ฝากไว้แก่ท่านและชนรุ่นหลังที่ต้องการสืบจะช่วยตอบให้ด้วย... ๘๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๘๕ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๕๘-๕๙

๘๖ ปราโมทย์ พึ่งสุนทร , ปาฐกถาของนายปรีดี พนมยงค์ในการชุมนุมสหภาพที่สา

มัคคีสามาคม (สมาคมรักเรียนไทย) ในประเทศอังกฤษ , มปท, ๒๔๑๖ , หน้า ๑-๒

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้สร้างภาพลักษณ์ด้านบวกกลุ่มใหม่

ช่วง ๒๕๐๐ - ๒๕๑๓ การรับรู้เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ มาจากสารคดีทางการเมือง การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาล การเผยแพร่ความคิดของกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม และจากตัวนายปรีดีที่ทำการฟ้องร้องอ้ายอำนาจศาล ให้ฝ่ายที่โจมตีประกาศความบริสุทธิ์ของตนเองตามหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสาร โดยไม่ปรากฏว่ามีความเคลื่อนไหวของการสร้างภาพด้านบวกออกมาแต่อย่างใด จนกระทั่งนายปรีดีเดินทางไปพำนักที่ปารีสในปี ๒๕๑๓ จึงมีหนังสือเกี่ยวกับนายปรีดีและความคิดเห็นของนายปรีดีทยอยตีพิมพ์ออกมาจำนวนมาก

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ควรเอ่ยถึงมีสองคน คือ ปราโมทย์ พึ่งสุนทร และสุพจน์ ด้านตระกูล ทั้งสองมีกิจกรรมแตกต่างกัน แต่ก็มีส่วนช่วยให้เรื่องราวของนายปรีดีปรากฏขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยปราโมทย์ พึ่งสุนทร เป็นผู้รวบรวมจัดพิมพ์ปาฐกถาของนายปรีดี ที่แสดงแก่นักเรียนไทยต่างประเทศในวาระต่าง ๆ จัดพิมพ์เป็นเล่ม ส่วนสุพจน์ ในระยะแรกนี้ได้เขียนประวัตินายปรีดีออกมาเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ กันออกมาอย่างต่อเนื่อง และยังบทบาทในการพิมพ์ปาฐกถาของนายปรีดี พนมยงค์ และพิมพ์ชื่อเขียน รวมทั้งหลักฐานในการโต้แย้งกับบุคคลที่เขาคิดว่าบิดเบือนประวัติศาสตร์ออกมาหลายเรื่อง

ปราโมทย์ พึ่งสุนทร เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เป็นบุตรของนายคราม และนางสิ้น พึ่งสุนทร สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมจากโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย แล้วเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ปรีดี พนมยงค์เคยเขียนว่า "ข้าพเจ้ารู้จักปราโมทย์ตั้งแต่ก่อนพ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะที่ปราโมทย์ฯ เป็นนักเรียนกฎหมายคนหนึ่งในบรรดานักเรียนกฎหมายอีกหลายคนที่ได้สมัครเป็นสมาชิกคณะราษฎร อุทิศตนเพื่อเปลี่ยนการปกครอง"^{๙๘} หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สองและสมาชิกพรรคสภา ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง สมัยที่นายปรีดี พนมยงค์ดำรงตำแหน่ง และต่อมาก็ได้ร่วมขบวนการเสรีไทย โดยย้ายไปทำงานที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ความสัมพันธ์ที่ตรึงระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับปราโมทย์ พึ่งสุนทร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปราโมทย์เป็นผู้จัดพิมพ์ปาฐกถาและงานเขียนของนายปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่ช่วงหลังปี ๒๕๑๓

เช่น การตีพิมพ์ปรากฏาของนายปรีดี พนมยงค์ในการชุมนุมสหชนที่สามัคคีสมาคม , ใบหายุดสงครามปรมาณูหวีวเคลียร์ ปราโมทย์มีบทบาทจัดพิมพ์ผลงานของปรีดี พนมยงค์จำนวนไม่มากนัก แต่ความเคลื่อนไหวดังกล่าว เป็นการเปิดฉากให้การเคลื่อนไหวแสดงความคิดเห็นของนายปรีดี พนมยงค์กลับมาปรากฏในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่หายไ้ไปเป็นเวลานาน

ส่วนสุพจน์ ด้านตระกูล ตามประวัติที่เขียนเองมีอยู่ว่า

...เพื่อเกาเฟ่าพันธ์ มาจากตระกูลชามนา และพ่อค้าย่อยใน
ชนบทแห่งอำเภอเข็วใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษา
อ่านออกเขียนได้ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เข้าร่วม
ขบวนการเสรีไทยสายจังหวัดชุมพร หลังสงครามเข้าทำงาน
หนังสือพิมพ์ ... ถูกจับและถูกฟ้องร้องในคดีขบวนการกู้ชาติเมื่อ
๑๐พฤศจิกายน ๒๔๙๕ ศาลพิพากษาจำคุก ๑๓ ปี ๔ เดือนได้รับนิร-
โทษกรรมในคราวฉลองกิ่งพุทธศตวรรษ ๒๕๐๐ ถูกจับและฟ้องร้อง
ครั้งที่ ๒ ในคดีกบฏภายในราชอาณาจักรและมีการกระทำอันเป็น
คอมมิวนิสต์เมื่อปี ๒๕๐๑ ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก ๓ ปี...๘๗

สาเหตุที่สุพจน์ ด้านตระกูลให้ความสนใจเขียนประวัติ เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับนายปรีดี
รวมทั้งโต้แย้งหลายประเด็นที่มีผู้เขียนถึงนายปรีดี เพราะเคยเข้าร่วมขบวนการเสรีไทย จึงมี
ความศรัทธาในตัวนายปรีดี รวมทั้งพื้นฐานตั้งแต่เด็ก บิดาซึ่งเป็นพ่อค้าย่อยมีความสนใจความ
เป็นไปของบ้านเมือง ที่ร้านของบิดามักจะมีการสนทนาปัญหาบ้านเมืองอยู่เนือง ๆ นักการเมืองที่
บิดายกย่องคือ พระยาพลพลพยุหเสนาและหลวงประดิษฐมนูธรรม สุพจน์จึงมีความชื่นชมกับ

นักการเมืองทั้งสองมาก ดั่งที่สุพจน์เขียนถึงเหตุผลในการเขียนเรื่องราวของนายปรีดีออกเผยแพร่ว่า

... จนเมื่อผมโตพอสมควร ได้ศึกษาเรียนรู้อะไร ๆ มากขึ้น ได้
 วิชาซึ่งในคุณูปการของอาจารย์ปรีดี ฯ นับแต่เป็นมันสมองของคณะ
 ราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ และอื่น ๆ อีกมาก
 มาก จนกระทั่ง ท่านมาถูกใส่ร้ายป้ายสีถูกรังแกต่าง ๆ นานา
 มโนธรรมเรียกร้องให้ผมลุกขึ้นมาปกป้องคนดี เท่าที่ได้ศักยภาพน้อย ๆ
 ของผมพึงกระทำได้... ๘๘

นอกจากนี้การที่สุพจน์ ด้านตระกูลเคยถูกจับกุมพร้อมกับปาล พนมยงค์ในข้อหากบฏกู้ชาติ
 เมื่อปี ๒๔๙๕ น่าจะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้สุพจน์สนใจเขียนเรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์
 เพราะก่อนที่สุพจน์จะเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมสร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์ในปี ๒๕๑๕ ด้วยการเขียนและ
 ตีพิมพ์หนังสือชื่อ ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์ สุพจน์ได้เขียนหนังสือ**ขบวนการกู้ชาติ**
 พร้อมกับส่งไปให้นายปรีดีอ่าน โดยมีปาล พนมยงค์เป็นสื่อกลางนำความจากนายปรีดีมาถึงสุพจน์
 ว่าหลังจากที่ได้อ่าน**ขบวนการกู้ชาติแล้ว**" และขอชมเชย... และท่านถือว่าผมใกล้ชิดกับท่านในทาง
 ความคิด ถึงแม้จะไม่เคยพบกันก็ตาม... ๘๙" ซึ่งน่าจะทำให้สุพจน์ ด้านตระกูลซึ่งมีความชื่นชม
 ในตัวนายปรีดีอยู่แล้ว เกิดกำลังใจ และมีความปรารถนาแรงกล้าขึ้นที่จะเผยแพร่เรื่องราวของ
 นายปรีดี พนมยงค์

๘๘ สุพจน์ ด้านตระกูล , คำตอบสัมภาษณ์ , หน้า ๑

๘๙ สุพจน์ ด้านตระกูล, ธารขจรสวัสดิศาสตร์อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของประเสริฐ

ทรัพย์สุนทรต่อรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ชุด ๒, (กรุงเทพฯ": จีรวรรณสุสรณ์ , ๒๕๒๖) ,

หนังสือ ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์ โดย สุพจน์ ด้านตระกูล ได้เสนอประเด็นสำคัญ ๆ หลายประการ ประการแรกคือ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ว่า " ... ไม่ใช่ด้วยเหตุผลของการขัดแย้งส่วนต่อระหว่างท่านปรีดี พนมยงค์กับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร..." ๙๐ เหตุผลที่ยกเรื่องนี้ขึ้นมาเพราะในปี ๒๕๑๒ มีบทความของสด คุรมะโรหิต กล่าวว่

ในระยะเวลาเดียวกันนี้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองของไทยมักจะออกมาในรูปที่ว่า นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การเมืองไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากนี้สุพจน์ยังย้ำในประเด็นที่ว่า นายปรีดีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรก สุพจน์เขียนถึงประเด็นนี้ว่า "... รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถึงแม้จะไม่ใช่ประชาธิปไตยร้อยเปอร์เซ็นต์ก็จริงอยู่ แต่ก็เป็รัฐธรรมนูญที่สร้างเงื่อนไขและเงื่อนไขเวลาไว้ เพื่อการคลายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ภายใต้เงื่อนไขและเงื่อนไขเวลาที่กำหนดไว้อย่างแน่ชัด..." ๙๑ แต่สาเหตุที่ไม่สามารถคลี่คลายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ได้นั้น สุพจน์ถือว่า ปัจจัยภายนอกเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่เกิดความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ อุปสรรคดังกล่าวคือ

... แต่ทว่า เหตุการณ์ทางด้านทวิวิสัยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะการขัดขวางเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี ที่เป็นเค้าโครงการที่เป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ไม่เห็นนำมาปฏิบัติ และสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งทำให้ภาวะทางการเมืองของไทยต้องเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ต้องมีอันเปลี่ยนแปลงไปด้วย... ๙๒

๙๐ สุพจน์ ด้านตระกูล , ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์ , ๒๕๑๔) , หน้า ๔๓

๙๑ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔๓

๙๒ เรื่องเดียวกัน , หน้าเต็ม

ประการที่สอง เรื่องขบวนการเสรีไทย ซึ่งถูกโจมตีภายหลังการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายนว่า เป็นองค์กรติดอาวุธนั้น สุพจน์เขียนว่าการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อออบกู่เอกราช เมื่อภารกิจเสร็จสิ้นลงแล้วขบวนการเสรีไทยก็สลายตัว ประการที่สาม เรื่องนายปรีดีเมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโส แล้วลงมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น สุพจน์ กล่าวว่า มีเสียงคัดค้านของบุคคลกลุ่มหนึ่งเพราะต้องการใช้ความดีของตัว นายปรีดีมาผลักดันให้นายปรีดีพ้นจากวงการเมืองโดยดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสเพียงอย่างเดียว แต่การที่นายปรีดียอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะต้องการทำให้อุดมคติของคณะราษฎร เป็นผลในทางปฏิบัติ

ประการที่สี่ เรื่องเกี่ยวกับการนิสวรรคต สุพจน์เสนอว่า

...ฝ่ายขวาซึ่งเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้น พอใจที่จะทำการอย่างเต็มที่ ทุกสถานให้นายปรีดีต้องเสียหาย การสวรรคตของสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวได้เปิดช่องแก่พวกเขา เขาเหล่านั้นถึงแก่จ้างคนแพร่ข่าวลือ ว่านายปรีดีเป็นผู้ปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเรื่องแปลก ๆ ที่ปล่อยออกมาด้วยว่า นายปรีดีเป็นนักนิยมมหาชนรัฐ ซึ่งมีเจตนา กาจัดพระราชวงศ์และประกาศตนเป็นผู้เผด็จการ ครั้งหนึ่งตำรวจ ถึงแก่เคยอ้างว่า ได้พบร่างคำประกาศสถาปนามหาชนรัฐอยู่ในตู้ นีรภัยของกรรณายนายปรีดี แต่เอกสารฉบับนั้นไม่เคยได้เปิดเผย ให้ปรากฏ ทั้งไม่มีใครเชื่อว่ามีอยู่จริง... ๙๓

ประการที่ห้า สุพจน์เสนอว่า นายปรีดีเป็นผู้จรรักษ์กตัตตต่อสถาบันกษัตริย์ เช่น เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ ได้มีการประชุมสภา เพื่อพิจารณาว่าจะอัญเชิญเชื้อพระวงศ์องค์ใดขึ้นครองราชย์แทน ความเห็นในที่ประชุมแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งซึ่งประกอบด้วยทหาร เป็นส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนเชื้อสายกรมพระนครสวรรค์และกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ และพระยาพลพลพยุหเสนา ให้การสนับสนุนเชื้อสายกรมหลวงสงขลานครินทร์ด้วยการเสนอให้อัญเชิญพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่

การเขียนเรื่องราวนายปรีดี พนมยงค์ นั้น สุพจน์ ด้านตระกูล ได้ใช้เอกสารจากกฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา เอกสารราชการอื่น ๆ ได้มีการนำเอกสารส่วนตัวที่มีผู้เขียนถึงนายปรีดี พนมยงค์ มาใช้อ้างอิงด้วย กล่าวถึงการฟ้องร้องระหว่างนายปรีดีกับบุคคลต่าง ๆ ว่า การชนคดีความเหล่านี้ได้แสดงถึงความบริสุทธิ์ของนายปรีดี หลักฐานบางประเภทที่สุพจน์ใช้คือ คำบอกเล่า ใช้เพื่อกล่าวถึงเบื้องหลังของเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ได้อ้างว่าใครเป็นผู้เล่า เช่น รายละเอียดของการเสนอชื่อผู้ขึ้นครองราชสมบัติ การประชุมสภานั้น "...ถือเป็นการประชุมลับเพื่อหลีกเลี่ยงข้อบาดหมางในอนาคต ที่ประชุมจึงตกลงไม่ให้จดยละเอียดคำอภิปราย ให้จดบันทึกเพียงมติเท่านั้น " ๙๔ (เน้นโดยผู้เขียน)

หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากเพราะพิมพ์ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ในปีเดียวกัน พิมพ์ครั้งแรก ๓,๐๐๐ คน พิมพ์ครั้งที่ ๒ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง ๑๐,๐๐๐ เล่ม ๙๕ ผู้ซื้อหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ สุพจน์กล่าวว่าเหตุที่ทราบประเภทผู้ซื้อเพราะ "ผมใช้คนเดินตลาดขายถึงตัว ที่วางตลาดนั้นเฉพาะในกรุงเทพฯ และเป็นส่วนน้อย" ๙๖ การเห็นตลาด

๙๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔๑๓

๙๕ สุพจน์ ด้านตระกูล , คำตอบสัมภาษณ์ , หน้า ๔

๙๖ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔

ต่างจังหวัดเป็นเพราะกลัวถูกเก็บ ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกับที่ไม่ได้จัดพิมพ์ในปี ๒๕๑๑ คือ "...รัฐบาลยอม-ประกาศขณะนั้นอยู่ในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ...ผมจึงไม่กล้าเสี่ยงพิมพ์ออกไประยะนั้นเพราะกลัวจะถูกสั่งเก็บหนังสือและห้ามจำหน่ายแจก" ๙๗ สุปจน์เข้าใจว่าข้าราชการที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นอดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความพยายามของสุพจน์ ในการเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อให้นักศึกษาประชาชนได้รับรู้ เริ่มประสบความสำเร็จตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ ซึ่งสุพจน์ได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มบางๆ หลายเล่มออกมา เล่มแรกชื่อ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ เล่มต่อมาชื่อ เมื่อรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ลี้ภัยรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ , จากกรุงเทพถึงปักกิ่ง , ท่านปรีดีกับราชบัลลังก์ , การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ , รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ , ประวัติรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ตอน เชนิวิกฤตทางการเมือง , ประวัติรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ตอน จากปารีสถึงกรุงเทพฯ , ท่านปรีดีกับข้อเสนอคอมมิวนิสต์ , คุยกับท่านปรีดี หนังสือทั้งหมดนี้จำหน่ายราคาเล่มละ ๓ บาท ระยะการตีพิมพ์ตั้งแต่ ๒๕๑๕ เรื่อยมาจนถึงปี ๒๕๑๖ หนังสือแต่ละเล่มมีสถิติจำหน่ายถึง ๒๐,๐๐๐ เล่ม ๙๘ จากยอดจำหน่าย แสดงให้เห็นว่า เรื่องราวด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ได้กระจายไปสู่นักศึกษา นักอาชุน น่าจะเป็นเพราะสุพจน์มีกลยุทธ์ที่ดีในการเผยแพร่คือ พิมพ์หนังสือเป็นเล่มบางๆ สามารถจำหน่ายในราคาถูก ทำให้นักศึกษาทั่วไปที่สนใจและยังไม่สนใจเรื่องของนายปรีดีสามารถซื้อได้

การเขียนหนังสือของสุพจน์ ด้านตระกูลยังทำให้เกิดปฏิกิริยาจากผู้่านดังปรากฏว่า เกิดวิวาทะเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์โดยเฉพาะใน สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ นับแต่สุพจน์พิมพ์ ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์ ก็มีผู้เขียนบทความวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ลงใน สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ ต่อมา สุพจน์ได้เขียนบทความลงพิมพ์หลังจากที่มีผู้วิจารณ์ และบรรณาธิการได้นำบทโต้ของสุพจน์ มาตีพิมพ์คู่กับบทความของรตนะ ดวงแก้ว ใน ฉบับปีที่ ๑๐ เดือนสิงหาคม ๒๕๑๕ สังคมนศาสตร์

๙๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔

๙๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔

ปริทัศน์ เป็นเวทีที่ดีในการกระตุ้นให้นักศึกษา ใฝ่หาชน เริ่มสนใจงานของสุพจน์มากขึ้น เพราะเป็นวารสารกึ่งรายปีที่นักศึกษาใฝ่หาชนในยุคหนึ่งให้ความสนใจและนิยมอ่าน

ในบทความ "ไว้วิจารณ์ชีวิตและงานของปริทัศน์ พนมยงค์" ดังกล่าว สุพจน์ ด้านตระกูล ได้ชี้แจงประเด็นสำคัญ ๓ ข้อ ประเด็นแรก เรื่องการยกย่องเชิดชูนายปริทัศน์ "...ผมยอมรับว่าชื่อเขียนของผมเป็นการเชิดชูยกย่องท่านปริทัศน์จริง ๆ...แต่หากผมเขียนเชิดชูยกย่องจากความเป็นจริงที่ปรากฏและมีหลักฐานแน่ชัด..." ๙๙ ประเด็นที่สอง สุพจน์ย้ำว่า "ณ ที่ที่ผมขอเขียนอย่างแข็งขันว่า เรื่องระหว่างในหลวงรัชกาลที่ ๗ กับท่านปริทัศน์ หรือคณะราษฎร ... เป็นความจริงทุกประการ และความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายในการร่างรัฐธรรมนูญครั้งนั้น เป็นไปด้วยความราบรื่นจริง ๆ..." ๑๐๐ และประเด็นที่สาม ตามที่ผู้วิจารณ์ว่าสุพจน์ เขียนคลุมเครือในบางเรื่อง สุพจน์กล่าวว่า "กรณีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นการชี้ชัดและชัดเจนอยู่ในตัวของมันเองแล้วว่าอะไรเป็นอะไรผมยังมองไม่เห็นก็คือ การไม่อ้างที่มาของกรณีนั้น ๆ ให้ปรากฏ แต่ผมก็ได้อ้างที่มาไว้มากแห่งเหมือนกันก็ผมไม่ได้ทำวิทยานิพนธ์หรือปริญาานิพนธ์นี้จึงไม่มีพูดเอาไว้ " ๑๐๑

บทบาทของสุพจน์ ด้านตระกูลน่าจะมีส่วนช่วยให้ใฝ่หาชน นิสิต นักศึกษาได้รับรู้เรื่องเกี่ยวกับนายปริทัศน์เพิ่มขึ้น เขาจึงถูกเฟื่องเลี้ยงจากอำนาจรัฐช่วงต้นปี ๒๕๑๖ เป็นช่วงที่เขาตีพิมพ์หนังสือ จากกรุงเทพฯถึงปักกิ่ง พร้อมกับโฆษณาว่าเล่มต่อไปจะจัดพิมพ์ ท่านปริทัศน์กับราชบัลลังก์ ก็ได้มีจดหมายจากสันติบาลเชิญตัวไปพบ ๑๐๒ แต่ต่อมาสุพจน์ก็ได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มดังกล่าวขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๙๙ สุพจน์ ด้านตระกูล, "ไว้วิจารณ์ชีวิตและงานของปริทัศน์ พนมยงค์",

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (๑๐ สิงหาคม ๒๕๑๕) หน้า ๑๐

๑๐๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔

๑๐๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕

๑๐๒ เอกสารกองตำรวจสันติบาลที่มท.๐๕๐๑/ ๘ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖

เรียนคุณสุพจน์ ด้านตระกูล เรื่องขอเชิญตัวไปพบ

จนเมื่อเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ สุพจน์ซึ่งในเวลานั้นรู้จักกันดีในฐานะผู้รับบทภาพยนตร์เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ได้ถูกฝ่ายทหารและฝ่ายขวาเพ่งเล็ง สำนักพิมพ์สันติธรรมของเขาซึ่งตั้งอยู่ละแวกท่าพระจันทร์ถูกรื้อค้น จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตัวเขาเองได้หลบซ่อนอยู่ประมาณ ๑ ปี เพราะเขากล่าวว่าในเวลานั้นมีคนคอยสะกดรอยตามอยู่ตลอดเวลา ๑๐๓

บทบาทของสุพจน์ ด้านตระกูลในการเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ รวมทั้งได้ชื่อเขียนอื่น ๆ ที่โจมตีนายปรีดีมีมาอย่างต่อเนื่อง แม้ต่อมาเมื่อเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ผ่านไปได้สักระยะหนึ่ง บรรยากาศทางการเมืองสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ผ่อนคลายมากขึ้นดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป สุพจน์ ด้านตระกูลก็ยิ่งรักษาบทบาทนี้อย่างดี จนอาจกล่าวได้ว่าวิกฤตทางการเมืองและวิกฤตทางนโยบายจะเกิดขึ้นในสังคมไทยก็ครั้งก็ครา แต่ผู้ผลิตเรื่องราวของนายปรีดีในช่วงเวลานี้ก็ยังคงมีความเข้มแข็ง และจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของนายปรีดีในสังคมการเมืองไทยดังจะกล่าวในบทต่อไป

กล่าวโดยสรุป ผู้สร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์กลุ่มใหม่ที่มีเป้าหมายชัดเจนที่ต้องการสร้างภาพด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อได้กระแสภาพลักษณ์ด้านลบ ด้วยเป้าหมายที่ชัดเจนนี้เองที่ทำให้ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยอีกครั้ง

นโยบายของไทยกับภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์

นิสิตนักศึกษา นโยบายชน ซึ่งเป็นกลุ่มพลังที่เติบโตขึ้นมากในช่วงเวลานี้ ทำให้การต่อสู้ระหว่างภาพลักษณ์ด้านบวกและด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีมานานนับทศวรรษเริ่มมีสีสันของความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น บทบาทและชัยชนะของผู้สร้างภาพลักษณ์ด้านลบเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อนิสิตนักศึกษา นโยบายชนมาเป็นตัวแปรใหม่ เส้นทางที่เติบโตทางภูมิปัญญาของกลุ่มนิสิตนักศึกษา นโยบายชนทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่แตกต่างไปจากความเป็น "ปีศาจทาง

การเมือง" ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงว่า นักศึกษา นักเขียนมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อกระแสความรู้อันหลากหลายเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ใหม่ในทัศนะของนักศึกษา นักเขียนมีลักษณะและความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

๑. นักเขียนไทยกับภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๔

สมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ครองอำนาจ เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ไม่ได้ปรากฏอยู่ในการรับรู้ของนักเขียน เพราะรัฐบาลไม่ได้กระทำการเป็นผู้สร้างภาพปีศาจการเมืองของนายปรีดี จนถึงสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม แม้ภาพด่าลบลของนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้สร้างจะเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป แต่ก็ไม่ปรากฏว่าจะมีพลังมากถึงขนาดที่จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นผลของการรับรู้ในช่วงเวลานั้น ซึ่งน่าจะเป็นเพราะภาพนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งรัฐบาลทหารและกลุ่มอนุรักษ์นิยมทำการเผยแพร่ มีผลทำให้นายปรีดีเป็นบุคคลต้องห้าม ประกอบกับสภาพทางการเมืองที่มีลักษณะปิด ทำให้ให้นักศึกษา นักเขียนเกิดความรู้สึกว่า นายปรีดีเป็นบุคคลที่ไม่น่าจะพูดถึง เพราะการกล่าวถึงนายปรีดีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ถ้ามีการกล่าวถึงนายปรีดีในทางที่ดี ผู้ที่กล่าวถึงอาจถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาล ความเป็นไปดังกล่าวพิจารณาได้จากปฏิกริยาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งน่าจะกล่าวถึงนายปรีดีในฐานะผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย แต่ใน หนังสือมหาวิทยาลัย ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็แทบจะไม่ปรากฏเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์เลย

ความสนใจของนักศึกษาที่ปรากฏในหนังสือ มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ภายในมหาวิทยาลัย ความตื่นเต้นปลื้มปิติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถ และพระเชษฐภคินีเสด็จเยือนมหาวิทยาลัย ทั้งเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์เพื่อทรงดนตรีหรืออื่น ๆ นอกจากนี้แล้ว เรื่องของคนเรียนเก่งและคนสวยก็เป็นเรื่องที่ได้รับ ความสนใจมาก มีการลงสัมภาษณ์พรรณานะของคนที่สอบได้คะแนนยอดเยี่ยม ลงประวัติและรูปภาพผู้ช่วยเขียนธรรมจักร และดรัมเมเยอร์ ในงานฟุตบอลประเพณีระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความหรือความคิดเห็นในการตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาและปัญหาบ้านเมือง ปรากฏน้อยมาก

บรรยากาตความสนใจของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อพิจารณาจากข้อเขียนต่าง ๆ ในปี ๒๕๐๗-๒๕๑๒ กล่าวได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่แทบจะไม่รู้จักข้อปรีดี พนมยงค์ เพราะในการเขียนประวัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน มหาวิทยาลัย ฉบับครบรอบวันสถาปนามหาวิทยาลัยปี ๒๕๐๙ บทความสั้น ๆ ชื่อ "เรื่องราวของมธ." ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงปรีดี พนมยงค์เลย สิ่งที่น่าสนใจคือ การเขียนประวัติธรรมศาสตร์ในยุคนี้ ไม่ได้มองธรรมศาสตร์ในฐานะของมหาวิทยาลัยที่กำเนิดมาจากระบอบประชาธิปไตย และไม่ได้มองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าเป็นสิ่งเดียวกับพัฒนาการทางการเมืองของไทย จนกระทั่งปี ๒๕๑๒ หนังสือ มหาวิทยาลัย ฉบับพิเศษวันสถาปนามหาวิทยาลัย มีบทความ "เรื่องของธรรมศาสตร์" บทความชิ้นนี้เอ่ยถึงปรีดี พนมยงค์ว่าเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย แต่ก็เป็นการกล่าวแบบบอกให้ทราบมากกว่าจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยไม่มีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของนายปรีดี ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ภาพประกอบในบทความมีรูปของอธิการบดี และเลขาธิการทุกคน แต่ไม่มีรูปนายปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัย การเอ่ยถึงนายปรีดีในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นเพราะคณะผู้จัดทำมีความหวาดกลัวกับอำนาจของรัฐบาลเผด็จการถนอม-ประภาส หรืออย่างน้อยก็ไม่อยากให้ความสำคัญกับบุคคลที่เป็นปีศาจทางการเมืองว่ามีความหมายและความสำคัญต่อมหาวิทยาลัย ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่านายปรีดี พนมยงค์ ยังไม่มีความหมายต่อนักศึกษาปัญญาชนในระยะเวลาที่ เพราะแม้แต่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งน่าจะรู้จักปรีดี พนมยงค์ดีกว่านักศึกษา ปัญญาชนอื่น ๆ ก็ไม่มีการสร้างการรับรู้เรื่องนี้ให้แพร่หลาย ไม่มีการเขียนถึงปรีดี พนมยงค์อย่างมีความหมายต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความสนใจของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ จึงน่าจะยังไม่เกิดขึ้น

ในระยะต่อมา ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ เข้ามาอยู่ในการรับรู้ของนักศึกษาปัญญาชนทั่วไปมี ๓ ประการคือ

ประการแรก ปัญญาชนที่มีแนวคิดกษัตริย์นิยมแสดงทัศนะของเขาต่อเรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ ที่สำคัญคือ กรณีนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปัญญาชนผู้มาจากครอบครัวคนชั้นกลางเชื้อสายไทยจีน ได้รับการศึกษาชั้นประถมและชั้นมัธยมจากโรงเรียนอัสสัมชัญ แล้วไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษจนจบการศึกษาชั้นปริญญาตรี จากคณะมนุษยศาสตร์สาขาประวัติศาสตร์และปรัชญา

จากมหาวิทยาลัยเซนต์เดวิด คอลเลจที่เวลลิงตันปี ๒๕๐๐ แล้วไปศึกษาต่อทางด้านกฎหมายที่มหาวิทยาลัยมิลเดิลเทมเปิล และได้เนติบัณฑิตในปี ๒๕๐๓ สุลักษณ์ได้เริ่มงานเป็นนักแปลและโฆษกสถานีวิทยูบีบีซี ภาคภาษาไทยที่ประเทศอังกฤษ เดินทางกลับประเทศไทยในปี ๒๕๐๕ และต่อมาได้เป็นบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์

สุลักษณ์ได้เขียนบทความวิจารณ์หนังสือ The Devil's Discus (An Enquiry to the Death Ananda King of Siam) ซึ่งเขียนโดยนาย Rayne Kruger หนังสือเล่มนี้ สุลักษณ์ได้มาจากการที่สำนักพิมพ์ Cassel แห่งกรุงลอนดอน ส่งมาให้ทางไปรษณีย์อากาศเพื่อขอให้วิจารณ์ บทวิจารณ์ของสุลักษณ์โจมตีหนังสือเล่มนี้มากโดยกล่าวว่า

ข้าพเจ้าถือตัวว่าเป็นบุคคลในกลุ่มนี้ [ปัญญาชน] และก็ยอมรับว่าต้องการเสรีภาพและความยุติธรรมทางสังคม แต่หาต้องการนายปรีดีไม่ ในกรณีนี้ข้าพเจ้ากล่าวได้ว่า ข้าพเจ้าพูดแทนคนรุ่นข้าพเจ้าเกือบทั้งหมด ... ๑๐๔

บทวิจารณ์ของสุลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงพลังของภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ ในรูปแบบ "ปีศาจทางการเมือง" ที่กลุ่มทหารและกลุ่มอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยมทำการสร้างและเผยแพร่ออกมาตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๔๐ มีพลังต่อการรับรู้ของบุคคลที่มีพื้นฐานครอบครัวแบบกษัตริย์นิยม ซึ่งแม้แต่นายสุลักษณ์ที่ได้ไปศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลานาน รวมทั้งมีแนวคิดเสรีนิยมทางการเมือง แต่พลังของภาพลักษณ์นายปรีดีแบบ "ปีศาจทางการเมือง" ทำให้สุลักษณ์แสดงการไม่ยอมรับในตัวนายปรีดีออกมา

อย่างไรก็ดี การแสดงทัศนะของสุลักษณ์ต่อนายปรีดีดังกล่าว ได้มีส่วนผลักดันให้เรื่อง

๑๐๔ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ , "นายปรีดีที่ข้าพเจ้ารู้จัก" นายปรีดี พนมยงค์ในทัศนะส. ศิวรักษ์

(กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง)

ราวของนายปรีดีกลับเข้ามาอยู่ในความสนใจของปัญญาชน ดังที่สุลักษณ์เองกล่าวถึงบทความชิ้นนี้ว่า ได้มีส่วนทำให้หนังสือ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เป็นที่รู้จักในหมู่ปัญญาชนจำนวนหนึ่งว่า "บทวิจารณ์ชิ้นนี้เข้าพเจ้าทำให้สังคมศาสตร์ปริทัศน์โด่งดังขึ้นไปกว่าเดิมดุจเป็นพลุแตกใคร ๆ ก็ต้องอ่านนิตยสารฉบับนี้กันทั้งนั้น" ๑๐๘ เหตุที่เป็นดังนี้เพราะ เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์มีลักษณะเป็น เรื่องที่ไม่มีใครพูดถึง แต่ทว่ากลับยิ่งเพิ่มความอยากรู้ให้เกิดในหมู่สาธารณชนให้มีความสนใจเรื่อง ของนายปรีดีที่เกิดขึ้น ตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีไม่พบว่าปัญญาชนคนใดแสดงทัศนะ เกี่ยวกับนายปรีดีโดยตรงให้ปรากฏในทางสาธารณะมาอีกเลย บทความของสุลักษณ์ที่กล่าวถึง นายปรีดีจึงได้รับความสนใจอย่างมาก

ประการที่สอง การที่นายปรีดี พนมยงค์ย้ายไปพำนักที่ซานฟรานซิสโกประเทศฝรั่งเศส ได้ทำให้ข้อกล่าวหาว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์คลายความเป็นเหตุเป็นผลลง เป็นแรงกระตุ้นให้ปัญญาชนภายนอกมหาวิทยาลัยให้ความสนใจนายปรีดี พนมยงค์ โดยปี ๒๕๑๓ วรพุทธิ ชัยนามใช้นามปากกาปรีชา อารยะเขียนบทความ "เค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์" ตีพิมพ์ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๑๓

วรพุทธิ ชัยนาม จบการศึกษาด้านนิติศาสตร์เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษปี ๒๕๐๗ และได้รับปริญญา M.A. และ M.A.L.D. จาก Fletcher school of Law Diplomacy จากมหาวิทยาลัย Tufts เริ่มรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศเมื่อปี ๒๕๑๐ มีความสนใจในการเขียนและตีพิมพ์หนังสือ โดยเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งนิตยสาร จุดริ้ว ซึ่งถูกสั่งปิดในยุคนักอง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีผลงานเขียนหลายชิ้นใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ในบทความดังกล่าว วรพุทธิพูดถึงปัญหาทางสังคมการเมืองในขณะนั้นอันเกิดจากระบบเศรษฐกิจ แล้วก็นำเสนอว่าหนังสือ ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโส เขียนโดย เตือน บุณาค ซึ่งตีพิมพ์ในปี ๒๕๐๐ เป็นหนังสือที่ควรอ่าน เพราะ "ในนั้นจะปรากฏหลักฐานสำคัญบางประการที่ได้แสดงให้เห็นว่าเคยมีคนพยายามจะเสนอความคิดเห็นใหม่ ๆ มาปรับปรุงบ้านเมืองเพื่อที่จะให้ระบอบประชาธิปไตยงอกงาม โดยอาศัยความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ" ๑๓๒ ในบทความ

ชั้นนี้ไม่มีข้อ เสนอที่ขัดกับการรับรู้ที่ได้รับการเผยแพร่โดยฝ่ายทหาร และกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมที่ว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์ โดยวรวุทธิเห็นว่า

นายปรีดีได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจมา ก็ด้วยประสงค์จะให้มีการพิจารณากันในหลักวิชา อะไรดีก็รับไว้ อะไรที่มีเหตุผลควรปฏิเสธก็เลิกไปได้ แต่ก็ปรากฏว่าแทนที่จะได้รับการต้อนรับในฐานะเป็นข้อเสนอในหลักการ กลับถูกโต้แย้งคัดค้านอย่างรุนแรงที่สุดจากเหล่าอภิสิทธิ์ชน... ๑๐๖

ข้อกล่าวหาว่านายปรีดีจะทำให้เมืองไทยเป็นสาธารณรัฐนั้น วรวุทธิกล่าวว่า "ข้อโต้แย้งที่นายปรีดีประสงค์ที่จะให้ประเทศไทยเป็นดังเช่นในรัสเซีย ยุคบอลเชวิคนั้น เป็นความคิดที่หาประหลาด ... ในเมืองไทยเรา ไม่เห็นปรากฏว่ามีกษัตริย์บัลลังก์องค์พระมหากษัตริย์และพระบรมราชวงศ์ก็ยังคงอยู่เป็นสถาบันหลักคู่บ้านคู่เมืองตรามาจนทุกวันนี้" ๑๐๗

การที่วรวุทธิ ชัยนาม ให้ความสนใจและเขียนบทความถึงเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีในเชิงบวก น่าจะเป็นเพราะวรวุทธิได้รับทราบเรื่องราวของเค้าโครงการเศรษฐกิจที่นายปรีดีนำเสนอต่อสภาในช่วงต้นระบอบใหม่จากบิดา คือ นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกคณะราษฎรสายพลเรือน แม้ว่านายดิเรกจะเคยออกมาปกป้องว่าตนเองไม่ได้เกี่ยวข้องกันนายปรีดีในปี ๒๔๙๗ ดังที่ได้กล่าวถึงในบทที่แล้วก็ตาม แต่ประเด็นที่นายดิเรกปกป้องตัวเองจนดูเหมือนเป็นการยอมรับว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นการเห็นประเด็นนี้ประเด็นเดียว ส่วนเรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ที่เกี่ยวกับการเมืองตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงหมดอำนาจทางการเมือง

๑๐๖ วรวุทธิ ชัยนาม , " เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ " รวมข้อเขียนของวรวุทธิ ชัยนาม (กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์ , ๒๕๒๕) , หน้า ๒๐๗

๑๐๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๐๗

เป็นคนละเรื่องกัน ดังนั้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ในตระกูลชยันนามน่าจะยังคงมีลักษณะเป็นกลางอยู่

วรพутьี ชยันนามเองมีความสนใจแนวคิดสังคมนิยมอยู่มาก ดังที่ไ้ไ้ญาชนร่วมสมัยกล่าวถึงวรพутьีว่า "... ต้องถือว่าคุณวรพутьี เป็นนักคิดสำคัญคนหนึ่ง เขาหาความคิดสังคมนิยมมาเผยแพร่ในประเทศไทยยุคหลังเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์... เขาเขียนแนะนำให้ไ้ญาชนไทยรู้จักความคิดสังคมนิยมต่าง ๆ หลังจากที่ซบเขาไปในยุคจอมพลสฤษดิ์ "๑๐๘ ความสนใจแนวคิดสังคมนิยมของวรพутьี ชยันนาม เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้วรพутьีให้ความสนใจนายปรีดี เนื่องจากในบรรดาผู้นำคนสำคัญของไทย นายปรีดีมีความเป็นผู้หาทางการเมืองและความเป็นไ้ญาชนที่มีความคิดก้าวหน้าเพียงคนเดียว ที่มีความสนใจและมุ่งมั่นเขียนที่มีแนวโน้มไปทางสังคมนิยม

บทความของวรพутьี ชยันนาม นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของไ้ญาชนที่เข้ามาตกเถียงหรือพูดถึงนายปรีดี พนมยงค์ก่อนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว บทความนี้ยังก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อไ้ญาชนคนอื่นให้เขียนแสดงความคิดเห็นออกมา ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า

ประการที่สาม การเคลื่อนไหวของไ้ญาชนผู้ใหญ่ที่ได้รับการยกย่องจากสังคมนิยมไปถึงในหมู่นักศึกษาไ้ญาชน โดยเฉพาะกรณี นายป๋วย อึ๊งภากรณ์เดินทางไปเยี่ยมเยียนนายปรีดี หลังจากที่นายปรีดี เพิ่งย้ายมาพำนักที่ฝรั่งเศสเป็นคนแรก ได้เป็นเสมือนสิ่งทีกระตุ้นให้นักศึกษาไ้ญาชนทั่วไป โดยเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หันมาสนใจเรื่องนายปรีดี พนมยงค์เพิ่มขึ้น

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ จบการศึกษาชั้นมัธยมจากโรงเรียนอัสสัมชัญแล้วเป็นครูที่โรงเรียนเดิม ต่อมาได้สมัครเรียนในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๐๘ ภัทรทิพย์ นาคสุภา "ความทรงจำถึงคุณวรพутьี ชยันนาม" อนุสรณ์ในงานพระราช
เพลิงศพนายวรพутьี ชยันนาม (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์ , ๒๕๒๓) , หน้า ๑๒๗

การศึกษาเป็นธรรมศาสตร์โมดิตปี ๒๔๘๐ แล้วมาเป็นล่ามให้กับอาจารย์ฝรั่งเศสที่สอนอยู่ธรรม-
ศาสตร์ได้ระยะหนึ่ง สอบได้ทุนรัฐบาลไปศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์และการคลังที่ London School
of Economics and Political Science จบปริญญาตรีปี ๒๔๘๔ และได้ทุนจากมหา-
วิทยาลัยให้ศึกษาต่อชั้นปริญญาเอก ในระหว่างที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เข้าร่วมขบวนการ
เสรีไทย เริ่มชีวิตการทำงานในปี ๒๔๙๒ ต่อมาปี ๒๔๙๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองผู้ว่าการ
ธนาคารแห่งประเทศไทยและเป็นกรรมการบริหารของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ ต่อมาเขาไปเป็น
ผู้บรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับดำรงตำแหน่ง
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในระหว่างรับราชการนายป๋วยมีเรื่องขัดแย้งกับนักการเมือง
เพราะ "ป๋วยไม่ใช่คนที่มีมองโลกในแง่ดี หรือเป็นคนประนีประนอมกับระบบจนไม่มีหลักการของตน
เอง เขาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า แม้เขาจะเป็นข้าราชการที่ดีและไม่มีความคิดรุนแรงทางการเมือง
แต่เขาก็ไม่ได้สั่งเลเลขที่จะคัดค้านการใช้อำนาจของนักการเมืองในทางที่ผิด" ๑๐๙

จากความตรงไปตรงมาของดร.ป๋วย ยิ่งภาคภูมิใจ ทำให้เขาซึ่งต่อมาเป็นผู้ว่าการธนาคาร
แห่งประเทศไทยได้รับความยกย่องนับถือจากบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งในหมู่นักศึกษาซึ่งมีโอกาส
ได้เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์กับเขา ชื่อเสียงเกียรติคุณของนายป๋วย ยิ่งภาคภูมิใจ และความนับถือที่
เหล่านักศึกษานักวิชาการมีให้กับเขา เป็นเสมือนเส้นทางเชื่อมระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับนักวิชาการ
รุ่นใหม่ ความนับถือที่ป๋วยมีต่อนายปรีดี พนมยงค์เป็นเสมือนคำรับรองถึงความบริสุทธิ์ของนาย
ปรีดี พนมยงค์

การเดินทางไปเยี่ยมเยียนนายปรีดีที่บ้านพักชานกรุงปารีส ทำให้ความสนใจเกี่ยวกับ
นายปรีดีเพิ่มขึ้นมาก และต่อมาภายหลังที่รัฐบาลจอมพลถนอมทำการรัฐประหารตัวเองในปี ๒๕๑๔
ป๋วยซึ่งในขณะนั้นพำนักอยู่ที่อังกฤษ ได้เขียนบทความในรูปจดหมายเรื่อง "จดหมายถึงพี่ไท่"^{๑๐๙}

๑๐๙ วิทยากร เชียงกุล , ศึกษามหาวิทยาลัยและความคิดป๋วย ยิ่งภาคภูมิใจ , (กรุงเทพฯ
: เจริญวิทย์การพิมพ์ , ๒๕๓๑) , หน้า ๔๔

ลงพิมพ์ใน ชาวบ้าน ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ มีนาคม ๒๕๑๕ เนื้อหาเป็นการคัดค้านรัฐประหารครั้งนี้อย่างเปิดเผย ชาวบ้าน "เป็นวารสารที่แพร่หลายในหมู่นักศึกษาปัญญาชนมากพอ ทั่วทั้งสังคมศาสตร์ปริทัศน์ คือ ขายได้ไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐-๖,๐๐๐ ฉบับ ดังนั้น สิ่งที่ป่วยต้องการสื่อสารจึงแพร่ไปได้กว้าง นอกจากนี้ลงใน ชาวบ้าน แล้ว พวกนักศึกษาไทยในต่างประเทศก็ได้ให้ความสนใจฉบับนี้ของป่วยไปตีพิมพ์ รวมทั้งยังมีการอัดสำเนาแจกมีคนเขียนถึงพูดถึง" ๑๑๐ ทำให้ป่วยเป็นผู้ที่นักศึกษาปัญญาชนให้ความสนใจนับถือในฐานะของปัญญาชนที่มีความสามารถและมีคุณธรรม และผลงานชิ้นอื่นของเขาหลังจากพ.ศ. ๒๕๑๕ ทำให้เขาได้รับความนับถือจากนักศึกษามากขึ้น ความนิยมในหมู่นักศึกษาจะเห็นได้จากปี ๒๕๑๕ นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ออกเสียงประชามติจะให้ป่วยเป็นอธิการบดี

ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ป่วยได้ไปปาฐกถาแก่ศิษย์เก่าคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างนายเข้มกับนายทานุ" ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสังคมการเมืองไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลถนอม โดยได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับนายปรีดี และได้กล่าวว่าปรีดีไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสวรรคตของรัชกาลที่ ๘

นายป่วยกล่าวว่า ตนมีความสัมพันธ์กับนายปรีดีมาก่อนตั้งแต่ครั้งร่วมเป็นเสรีไทย นายปรีดีมิได้ดัดลบว่า รุธ ส่วนตนเองนั้นมิได้ดัดลบว่า นายเข้ม ตนเป็นศิษย์นายปรีดี ก่อนหน้าจะแวะไปเยี่ยมเยียนนายปรีดีที่กรุงปารีส ได้ทบทวนตัวเองว่า นายปรีดีมิได้เป็นคอมมิวนิสต์ และมิได้เป็นผู้วางแผนลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ ด้วย จึงตัดสินใจแวะไปหา... ๑๑๑

๑๑๐ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๗๘

๑๑๑ " ป่วยว่าปรีดีมิได้วางแผนปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘" ประชาชาติ (๒๔

ความเคลื่อนไหวของนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ และการแสดงความคิดเห็นของเขาว่านายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ เป็นเสมือนคำรับรองที่มีความน่าเชื่อถือสำหรับนักศึกษา ปัญญาชน เพราะนับตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา บุคคลที่จัดได้ว่าเป็นผู้ใหญ่รุ่นใหม่ที่อยู่ในระดับที่ทุกคนจะสามารถจับตามองได้ หรือตามที่กมล สมวิเชียรเรียกว่า เป็นปัญญาชนผู้ใหญ่และเห็นว่า "พวกนี้ยังขยันขันแข็งใช้ปัญญาที่มีอยู่ ทั้งอ่อนเปลี้ยไปบ้างทั้งแรงและปัญญา ก็มาก บุคคลเหล่านี้อาจจะได้แก่ มรว. เสนีย์ ปราโมช มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ... ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ดร. เพียร เวชบุล ดร. หยุต แสงอุทัย เป็นต้น"^{๑๑๒} ในจำนวนนี้ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ถูกจัดว่าเป็นพวกที่ยังขยันขันแข็งและยังใช้ปัญญาอยู่

ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๑๑ และมีข่าวว่าจะมีการเลือกตั้งเพื่อสรรหานายกรัฐมนตรีคนใหม่ ป๋วยเป็นคนสำคัญคนหนึ่งที่หลายฝ่ายเห็นว่า เขาเหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีที่ดีได้ การเป็นตัวแทนเชื่อมและเป็นคำรับรองระหว่างคนรุ่นป๋วยกับคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ในเรื่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการรับรู้ของคนหนุ่มสาวในยุคนี้ ซึ่งต่างไปจากคนหนุ่มสาวในรุ่นหลัง ๆ ที่การรับรู้เรื่องนายปรีดีค่อนข้างจะแพร่หลายกว่า เพราะยุคก่อนภาวะการปิดกั้นทางการรับรู้อันมีผลมาจากกระบวนการเมืองที่ปิดนั้น ทำให้ความต่อเนื่องของการพัฒนาภูมิปัญญาของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่และเก่าขาดช่วงไป จะมีก็เพียงบุคคลร่วมสมัยบางคนที่ได้รับรู้เรื่องนายปรีดีต่างไปจากความเข้าใจและการสร้างภาพของฝ่ายทหารและฝ่ายอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยมเท่านั้น ที่จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การรับรู้แหวกออกไปจากภาวะปิดกั้นที่มีอยู่ได้

จากปัจจัยดังกล่าวมีผลให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งกำลังเริ่มเสื่อมศรัทธากับระบอบทอม-ประกาส ได้แสดงความคิดเห็นเชิงบวกต่อนายปรีดี พนมยงค์ ในเดือนกันยายน ๒๕๑๓

^{๑๑๒} กมล สมวิเชียร "ลักษณะและเนื้อหาของปัญญาชนไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ (๑ มิถุนายน ๒๕๑๑) , หน้า ๔๓

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดพิมพ์หนังสือของสโมสร มีข้อความว่า

...มีใ้กการ เมืองสักก็คนที่มีอุดมคติและพร้อมจะเสียสละเพื่อชาติ
อย่างท่านปรีดี... เท่าที่ปรากฏมีรัฐบาลใดบ้างที่ประนามกสาวร้าย
ท่านปรีดี แล้วตนเองมีทรรศนะแบบท่านปรีดี สิ่งที่รัฐบาลนั้นปฏิบัติ
ก็คือ ส้มล้างกฎหมาย รัฐธรรมนูญ แล้วสร้างกฎหมายขึ้นใช้เอง ปิด
เบือนความเป็นประชาธิปไตย และปิดปากไม่ให้แสดงความคิดเห็น
ขัดแย้งต่อตน ๑๑๓

การพิมพ์หนังสือนี้ออกมา มีผลทำให้เกิดการถกเถียงระหว่างกลุ่มผู้จัดทำกับกรรมการ
บริหารสโมสร และอาจารย์ที่ปรึกษาสโมสรคือ นายอดุล วิเชียรเจริญ โดยทางฝ่ายกรรมการ
บริหารสโมสรและอาจารย์ที่ปรึกษาได้ลงมติยับยั้งไม่ให้หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่ และเสนอให้
สันติบาลพิจารณาและรับซื้อไปหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษาธรรมศาสตร์บางกลุ่มที่ยังคงมีความ
คิดเห็นต่อนายปรีดีในแนวทางที่รัฐบาลได้โฆษณาชวนเชื่อ ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในแนว
ทางที่ต่างไปจากรัฐบาล แต่เรื่องนี้ได้เกิดการเสนอให้อธิการบดีทำการประชุมซักถาม เพราะมี
นักศึกษาหลายฝ่าย เช่น นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ได้ติดต่อประกาศแสดงความคิดเห็นให้เห็นว่า พวก
เขาเริ่มตระหนักถึงเสรีภาพที่เขาควรจะมีในการเขียนและการแสดงออกว่า

ธรรมศาสตร์เป็นสถาบันที่ตั้งอยู่บนฐานของเสรีภาพ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหวัง
ของผู้ประศาสน์การได้ตั้งไว้ แต่ขณะนี้นักศึกษากำลังถูกปล้นเสรีภาพ

๑๑๓ " สันติบาลยึดหนังสือธรรมศาสตร์ชื่อเขียนกรชนพระมหากษัตริย์ ส่นับสนุนปรีดี"

ชาวไทย (๒๒ กันยายน ๒๕๑๓)

ในการแสดงความคิดเห็นจากพวกเราเองและเรียกร้องให้กรรมการ
 สโมสรพิจารณาหนังสือเล่มนี้ใหม่ ว่าควรเผยแพร่หรือไม่ และยัง
 ให้คณะกรรมการสโมสรพิจารณาตัวเองด้วย ๑๑๔

ความคิดเห็นดังกล่าวได้แสดงว่า มีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่มีความคิดเห็นในทางที่ดี
 เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ แต่พวกเขายังไม่สนใจนายปรีดีมากเท่ากับปัญญาชนภายนอก แต่
 เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นเรื่องหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการแสวงหาเสรีภาพที่พวกเขาตื่นตัวเห็นว่า
 เขามีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนายปรีดีถูกผนวกเข้ากับเรื่องเสรีภาพ
 ในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเพิ่งเริ่มต้นในหมู่นักศึกษาส่วนใหญ่ ต่อมาวันที่ ๒ ตุลาคม มีการประชุมลับ
 ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ โดยมีอธิการบดีเป็นประธาน ผลการประชุมหนังสือเล่มนี้ไม่ได้รับการเผยแพร่
 เช่นเดิม โดย " ผลการประชุมเข้าใจกันดีทุกประเด็นและมีประกาศมหาวิทยาลัยให้นัก
 ศึกษาที่อยากทราบรายละเอียดในการอภิปรายซักถามให้ไปดูที่กองกลาง สำนักเลขธิการ"๑๑๕

กล่าวโดยสรุปในช่วง ๒๕๐๐- ๒๕๐๑ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลต้องห้ามที่นักศึกษา
 ปัญญาชนไม่อาจกล่าวถึง จนถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีความ
 เคลื่อนไหวของปัญญาชนแสดงที่ต่อหน้าปรีดี พนมยงค์ให้ปรากฏในทางสาธารณะ นอกจากนี้ยังมี
 ปัญญาชนอีกหลายคนที่ได้ทำการเคลื่อนไหว และแสดงความคิดเห็นที่จุดประกายความสนใจใน
 ต่वनายปรีดี พนมยงค์เพิ่มขึ้น แต่ในระยะเวลาดังกล่าวเหล่านักศึกษาในมหาวิทยาลัย แม้แต่ใน
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวพันกับนายปรีดีโดยตรง ก็ได้มีการแสดงที่ต่อหน้าปรีดีทั้งใน
 เชิงลบและบวกควบคู่กันไป จนกระทั่งประมาณปี ๒๕๑๑ เป็นต้นไปได้มีปัจจัยอื่น ๆ มาช่วยผลักดัน

๑๑๔ เรื่องเดียวกัน

๑๑๕ "ผลการประชุมสโมสรกับคณะผู้จัดทำหนังสือฝ่ายประชาสัมพันธ์" ชาวไทย

ให้นักศึกษาและนักภาษษาให้ความสนใจนายปรีดี พนมยงค์มากขึ้น ซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป

นักภาษษาไทยกับภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ ๒๕๑๖- ๒๕๑๙

ช่วง ๒๕๑๖ เป็นต้นไป ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์เริ่มหมดความสำคัญ เนื่องจากนักศึกษา นักภาษษาเริ่มมีความคิดสังคมนิยม เมืองไปในทางต่อต้านรัฐบาลทหารภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจรอย่างชัดเจน ประกอบกับนักศึกษา นักภาษษาให้ความสนใจแนวคิดสังคมนิยม ทำให้นักศึกษา นักภาษษาเห็นว่าภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นการโฆษณาของรัฐบาลเพื่อกำจัดผู้มีความคิดก้าวหน้า เหล่านักศึกษา นักภาษษาจึงปฏิเสธภาพดังกล่าวและผนวกการปฏิเสธภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์แบบ "ปีศาจทางการเมือง" เป็นกระบวนการต่อต้านรัฐบาลทหาร โดยเฉพาะหลังวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ครอบงำเหตุการณ์ถนอม - ประกาศได้ยุติลง เหล่านักศึกษา นักภาษษาได้แสดงความคิดและความเคลื่อนไหวดังกล่าวเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน เสรีภาพที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้ความสนใจแนวคิดสังคมนิยมในหมู่นักศึกษา นักภาษษามีมากขึ้น ประกอบกับขบวนการนักศึกษา นักภาษษาต้องเผชิญกลุ่มพลังอำนาจเก่าที่ไม่พอใจการเคลื่อนไหวของนักศึกษา และต่อมาได้ใช้ความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหา รวมทั้งความเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่มีในหมู่นักศึกษา ทำให้นักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มพลังใหม่ในทางสังคมนิยมเมืองไทยค่อย ๆ คลายความสนใจในภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ลง โดยหันไปสนใจภาพลักษณ์ของบุคคลอื่นที่มีพลังของความเป็นวีรบุรุษแห่งยุคสมัยแทน

ในการกล่าวถึงความเป็นไปข้างต้น จะแบ่งการอธิบายออกเป็นสองเรื่อง เรื่องแรกคือ ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ ในมโนทัศน์ของนักศึกษา นักภาษษา และภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในฐานะวีรบุรุษแห่งยุคสมัย

ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ในมโนทัศน์ของนักศึกษา นักภาษษา มีปรากฏให้เห็นภายหลังจากที่นักศึกษา นักภาษษาทำการต่อต้านรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จนทำให้รัฐบาลหมดอำนาจทางการเมืองในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้ดูเหมือนว่าภาวะเผด็จการทางการเมือง

เมืองได้สิ้นสุดลง แต่ในความเป็นจริงแล้ว อิทธิพลของระบอบเผด็จการทหารที่มีมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ ยังไม่ยุติตามไปด้วย เนื่องจากระบอบเผด็จการทหารยังมีอิทธิพลต่อการเมืองในทางกฎหมายและเสรีภาพในการรับรู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่นักศึกษาปัญญาชนที่ได้รับการปิดกั้นทางกฎหมายและเสรีภาพมานาน ได้แสดงทัศนะและท่าทีเกี่ยวกับเรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ไปในทางบวก ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการแสดงออกเพื่อเปิดเผยความชั่วร้ายของระบอบเผด็จการทหารที่เพิ่งสิ้นสุดลง

หลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ผ่านไปได้ไม่ถึงเดือน หนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งในขณะนั้นเปลี่ยนบรรณาธิการจากสุลักษณ์ ศิวรักษ์มาเป็นสุชาติ สวัสดิ์ศรี* ได้ทำสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๖ ขึ้นปกว่า "สังคมนิยม สังคมไทย ผ่านปรีดี พนมยงค์ ทวี หมิ่นนิกร เสกสรรค์ ประเสริฐกุล"^{๑๑๖} ภายในเล่มตีพิมพ์คำแถลงการณ์ของนายปรีดี ซึ่งเขียนวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ เรื่องขอถอนตัวจากการทาบทามในการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเวียดนาม ความกล้าหาญของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ เป็นการขานรับการทลายระบอบถอม-ประกาสลง และเป็นการแสดงให้เห็นว่า กองบรรณาธิการมีความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ใจของนายปรีดีตามแถลงการณ์ ซึ่งในที่สุดแล้วก็เป็นการชี้ให้เห็นความไม่ชอบมาพากลในการที่รัฐบาลดำเนินการเรื่องนโยบายต่างประเทศเกี่ยวกับเวียดนาม และที่สำคัญคือ หน้าปกของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ได้ประกาศว่า นอกจากปัญญาชนได้ปฏิเสธภาพลักษณ์ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์แล้ว กลับยังถือว่าภาพลักษณ์ด้านลบดังกล่าวเป็นภาพด้านบวกอีกด้วย เพราะคนที่มีความคิดสังคมนิยมไม่ใช่เรื่องแปลก และความคิดสังคมนิยมเป็นเรื่องที่ควรศึกษา

ศูนย์วิทยพัทธยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สุชาติ สวัสดิ์ศรี เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

๑๑๖ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (พฤศจิกายน ๒๕๑๖), หน้าปก

สาขาประวัติศาสตร์ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นนักคิดนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าที่มีผลงานเขียนหลายชิ้น เช่น คำประกาศของความรูสึกใหม่ , รวมเรื่องสั้นชุด ความเจ็บ เป็นบรรณาธิการหนังสือและวารสารคุณภาพหลายเล่ม เช่น สังคมศาสตร์ปริทัศน์ โลกหนังสือ

ส่วนนักศึกษาใหม่มหาวิทยาลัยโดยเฉพาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้แสดงความสนใจ ต่อนายปรีดีอย่างเปิดเผยในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยองค์การนักศึกษาได้ส่งจดหมายไปถึงนายปรีดี เพื่อขอรวบรวมบทความของนายปรีดีตีพิมพ์ใน วารสารอมธ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม รวมปาฐกถา บทความ และข้อสังเกตของนายปรีดี พนมยงค์ ในหนังสือเล่มนี้มีจดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ถึง นักศึกษาธรรมศาสตร์ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีส่วนหนึ่งในขบวนการ นักศึกษาเดินทางไปพบนายปรีดี และได้มีความปรารถนาดีแก่นายปรีดีบางประการ

ด้วยคุณเสาวนีย์ สิมมานนท์ได้มาพบผมแจ้งให้ทราบถึงความเสียสละ สุขสำราญส่วนตัวของท่านทั้งหลายในการร่วมกับวีรชนและมวลราษฎร ไทยเรียกร้องรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ และยังคงร่วมมือกับ นิสิตนักศึกษาแห่งสถานศึกษาต่าง ๆ กับมวลราษฎรที่มิใช่พวกของอภิ- สิทธิชน ในการพิทักษ์ชัยชนะก้าวแรกให้มั่นคงและพัฒนายิ่งขึ้น ... ขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่แสดงความระลึกถึงผมผ่านคุณเสาวนีย์ และ ความปรารถนาดีที่เป็นธรรมต่อผมหลายประการ ซึ่งผมได้รับทราบ ด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ๑๑๗ (เห็นโดยผู้เขียน)

การที่เสาวนีย์ สิมมานนท์ หนึ่งในผู้นำนักศึกษาที่ทำการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้เดินทางไปพบกับนายปรีดีในทันทีหลังจากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การล่มสลายของระบอบเผด็จการทหาร แม้เพียงชั่วคราว ได้ช่วยปลดปล่อยสังคม ทำให้ สังคมสามารถยอมรับและแสดงความปรารถนาดีต่อนายปรีดี บุคคลที่ครั้งหนึ่งเคยถูกกล่าวร้ายประ ทับตราว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และจากข้อเขียนของนายปรีดีข้างต้นยังทำให้เข้าใจว่า ทางขบวนการ นักศึกษาได้เสนอความช่วยเหลือบางเรื่องแก่นายปรีดี พนมยงค์ และการที่นายปรีดีกล่าวว่า เป็น

๑๑๗ วารสารอมธ. ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ , (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์ , ๒๕๑๖) , หน้าไม่ปรากฏ

" ความปรารถนาดีที่เป็นธรรม " แสดงว่า ทางขบวนการนักศึกษาคิดที่จะช่วยในการทำลายภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์

กรณีองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีมติให้พิมพ์บทความของนายปรีดี พนมยงค์จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามสิ่งเหล่านี้แสดงว่า นักศึกษาธรรมศาสตร์ส่วนหนึ่งได้ยอมรับว่านายปรีดีมีความสัมพันธ์ หรือเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะหนังสือเล่มนี้พิมพ์ในโอกาสวันธรรมศาสตร์ ๑๐ ธันวาคมหรือเป็นวันที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก บทบาทของนายปรีดีที่นักศึกษาส่วนหนึ่งยอมรับในระบอบนี้คือ บทบาทของครูผู้มีประสบการณ์และมีความรู้ด้านหลักวิชา ตามชื่อเขียนของนายวิจิตร ลุสิตานนท์ในคานานหนังสือเล่มนี้ พุดถึงจุดประสงค์องค์การนักศึกษาในการจัดพิมพ์ว่า

นายพิรพล ตริยะเกษม นายองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มาพบข้าพเจ้าแจ้งว่า ... ที่ประชุมองค์การนักศึกษา ... มีมติให้จัดพิมพ์บทความเขียนบางเรื่องของท่านปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับระบบประชาธิปไตย เพื่อเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ด้วยความมุ่งหวังที่จะให้บังเกิดความรู้และความเข้าใจอันถูกต้อง ในระบบประชาธิปไตยของไทย... "๑๑๘

ต่อมา ความเป็นครูของนายปรีดี พนมยงค์ ก็ยังอยู่ในความคิดของนักศึกษาส่วนหนึ่งในหนังสือ ยูงทอง ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่เปลี่ยนแปลงความคิดที่สูงสุด และรักษาระบบจารีตเกี่ยวกับประเพณีชีวิตศึกษามากที่สุด ได้เปลี่ยนแปลงทำที่ ซึ่งก่อนหน้านั้นแทบจะไม่เอ่ยถึงนายปรีดีเลย ได้ติดต่อขอคำแนะนำแก่นักคิดจากนายปรีดีมาตีพิมพ์ดังในชื่อเขียนของนายปรีดีว่า

ด้วยคุณสุวิทย์ มณีนพรัตน์ บรรณาธิการ ยูงทอง ได้โทรศัพท์ทางไกลจากกรุงเทพฯ ขอให้ผมเขียนชื่อแนะนำแก่ท่านที่สำเร็จการศึกษาพ.ศ.

๒๕๑๗ เพื่อหาสิ่งพิมพ์ในนิตยสารฉบับนั้น ผมจึงขอสนองศรัทธา ๑๑๙

ระยะเวลาต่อมาการปฏิบัติเช่นนี้ได้กลายเป็นประเพณีคู่กับธรรมศาสตร์ไป และภายหลังการอัญกรรมของนายปรีดีในปี ๒๕๒๖ ภาพความเป็นครูของนายปรีดีได้ถูกเชื่อมโยงให้เป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

นับแต่ตุลาคม ๒๕๑๖ นักศึกษาปัญญาชนให้ความสนใจหนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนายปรีดี ผมยินดีที่ตรงกันข้ามกับภาพความเป็น " ปีศาจทางการเมือง " เช่น เรื่อง กงจักรปีศาจ ซึ่งแปลจาก The DEVIL'S DISCUSS ของ RAYNE KRUGER แปลโดยร.ชลิต ชัยสิทธิเวช อดีตนายทหารเรือผู้อารักขานายปรีดีให้ลี้ภัยออกนอกประเทศในปี ๒๕๙๐ หนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับกรณีสวรรคตต่างไปจากการโฆษณาชวนเชื่อที่มีมานาน หนังสือพิมพ์ออกมาในปี ๒๕๑๗ เมื่อวางตลาดได้ระยะหนึ่งก็ถูกทางฝ่ายตำรวจสั่งเก็บ แต่หนังสือ กงจักรปีศาจ ก็ได้กระจายไปอยู่ในมือของนักศึกษาปัญญาชนจำนวนมากไม่น้อยแล้ว

ปฏิกริยาของปัญญาชนคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ต่อกรณีสวรรคตนั้น เชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์ บริสุทธิ์ ความนิยมอ่านชื่อเท็จจริงฯ ซึ่งพิมพ์ครั้งแรก ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗ และพิมพ์ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๗ ดูจะเป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันได้ การติดต่อระหว่างนายปรีดีกับนักศึกษาปัญญาชนที่มีมาอย่างต่อเนื่องก่อนปี ๒๕๑๗ และหลังจากนั้นก็ยังคงมีการหาบทความ ปาฐกถาของนายปรีดีมาตีพิมพ์ รวมทั้งยังมีผู้ไปเยี่ยมคารวะนายปรีดีที่บ้านพักชานกรุงปารีสมิได้ขาด นอกจากนี้ยังมีการเขียนว่านายปรีดีเป็นแพะรับบาปทางการเมืองในข้อกล่าวหาต่าง ๆ และกล่าวว่า

ทางเดินของประวัติศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ยาวนาน และไม่มีวันสิ้นสุด

๑๑๙ "สาส์นของนายปรีดี พนมยงค์ถึงชาวธรรมศาสตร์", ลงวันที่ ๑๙ สิงหาคม

๒๕๑๘ ใน ดวงทอง ฉบับพระราชทานปริญญาบัตร ภาคแรก ปีการศึกษา ๒๕๑๘, หน้า ๗

อะไรที่เป็นความจริงก็ย่อมต้องได้รับการพิสูจน์ให้ที่สุดการ เมืองหลาย
ยุคของไทยเท่าที่ผ่านมา ซึ่งเต็มไปด้วยความสับสนในหลายขั้นตอน
กำลังจะถูกเปิดเผยออกมาในทุกขณะ แต่กว่าจะถูกเปิดเผยมันก็ได้
สังเวชชีวิตของหลายคน และบางคนก็ต้องใช้เวลานานถึง ๒๐ ปีกว่า
จะได้มีโอกาสพิสูจน์ตัวเอง ๑๒๐

ประเด็นข้อกล่าวหาว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ ดูจะไม่มี ความหมายต่อคนหนุ่มสาวนัก
ในเมื่อขณะนั้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ใช่สิ่งชั่วร้ายอีกต่อไป แม้แต่ชาวอเมริกันก็พยายามผ่อนคลายน
ความตึงเครียดของสงครามเย็น ยุติปัญหาเวียดนาม และสังคมไทยก็อยู่ในช่วง "ประชาธิปไตย
เบ่งบาน" เสรีภาพทางความคิดมากขึ้น พวกเขาจึงเชื่อแต่เพียงว่า นายปรีดีมีแนวคิดสังคมนิยม
ต่างในบทความชิ้นเดิมกล่าวว่

เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีนี้ มีลักษณะที่เป็นสังคมนิยม
... มีผู้วิจารณ์ว่า เป็นแนวความคิดแบบคอมมิวนิสต์จึงถูกปฏิเสธไป
และผลจากการที่มีความคิดก้าวหน้าแบบสังคมนิยมของนายปรีดีนี้เอง
ที่ทำให้นายปรีดีถูกเนรเทศให้เดินทางไปเยี่ยมประเทศต่างๆในรัฐนะ
ผู้แทนประเทศไทย... เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมใน
ประเทศไทยนั้น มักจะถูกกล่าวหาไปในทำนองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไป
เสียทั้งหมด และบางคนก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่เป็นสมาชิกพรรคคอม
มิวนิสต์ด้วยซ้ำ ๑๒๑

๑๒๐ "สังคมนิยมในเมืองไทย" ประชาชาติ รายสัปดาห์ ปีที่ ๒ ฉบับ ๔๔

(๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๗) หน้า ๒๙

๑๒๑ เรื่องเดียวกัน

การปฏิเสธรูปภาพปีศาจทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ ในด้านบวกฟื้นตัวขึ้นและมีพลังมากกว่ายุค ๒๕๙๐ การฟื้นตัวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากจังหวัดและโอกาสในเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านบวกมีมากขึ้น โดยนักศึกษาปัญญาชนเป็นกลุ่มพลังใหม่ที่เข้ารับการปฏิเสธรูปภาพลักษณ์ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านการปิดกั้นทางภูมิปัญญาที่เคยมีมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ แต่ความโดดเด่นของภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้ได้รับการสานต่อจากปัญญาชนที่จจะนำเอาไปใช้ประโยชน์ในทางสังคมการเมืองที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ภายหลังจากที่พลังนักศึกษา ประชาชนได้รับชัยชนะได้ระยะหนึ่ง ซึ่งปัจจัยหนึ่งมาจากการที่นักศึกษาปัญญาชนได้พัฒนาความคิดของตนเองไปในแนวทางสังคมนิยมมากขึ้น โดยมีสถานการณ์การเมืองเป็นส่วนหนุน ประกอบกับความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ และความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้สร้างภาพลักษณ์นายปรีดีกลุ่มใหม่ ได้เป็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกริเริ่มคิดของนักศึกษาปัญญาชน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสถานการณ์การเมืองช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๑๙ มีผลให้กระแสดูความความสนใจในการสร้างภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ ในหมู่ปัญญาชนที่เกิดขึ้นตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๑๖ ค่อย ๆ ลดลงในระยะเวลาไม่นานนัก ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พร้อมทั้งปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เป็นไปเช่นนั้นจะกล่าวถึงในประเด็นต่อไป

ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ถึงจุดสูงสุดอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนในทศวรรษที่แล้ว แต่ในสถานการณ์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ได้มีหลายปัจจัยที่ผลักดันให้ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาปัญญาชนที่มีความปรารถนาแบบของบุคคลที่เป็นวีรบุรุษได้

ปัจจัยแรก คือ ปัญหาในภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์เอง ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาปัญญาชนกับนายปรีดี พนมยงค์นั้น เหล่านักศึกษาปัญญาชนส่วนใหญ่ให้ความนับถือ นายปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้มีความรู้และเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม แต่ในขณะที่เดียวกันลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับนักศึกษาปัญญาชน เพราะผู้ใหญ่นั้นคือผู้ใหญ่ ความสูงวัย ทำให้เห็นทางข้างหน้าของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นคนละวิถีทางกับคนหนุ่มสาวที่กำลังมีพลัง การต่อสู้อย่างอีกแถม เพราะถึงแม้ว่านายปรีดีจะยังคงมีความหวังถึงเส้นทางในอนาคตของสังคม

การเมืองไทย ความหวังของผู้สูงวัยทำให้คนหนุ่มสาวเกิดความชื่นชมก็จริง แต่ขาดพลังที่จะทำ
 ให้คนหนุ่มสาวหลอมตัวเองเข้ากับความฝันของผู้สูงวัย เพราะความฝันดังกล่าวเป็นโพเพน ในขณะ
 ที่สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ได้มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและการชิงไหวชิงพริบ
 ประกอบกับเหล่านักศึกษานักวิชาการรู้สึกว่าการ พลังของตนเองนั้นมีอิทธิพลเพียงพอที่จะทำการ เปลี่ยน
 แปลงสังคมการเมือง นักศึกษานักวิชาการจึงต้องการความฝันที่มีลักษณะอีกใหม่ เช่นเดียวกับตนมา
 เป็นแบบอย่าง

วิถีชีวิตที่ผ่านมาของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นวิถีชีวิตของนักการเมือง ที่เข้าสู่การเมือง
 ด้วยวิธีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาจจะคล้ายกับนักศึกษานักวิชาการที่รวมพลังกัน เคลื่อนไหว
 กระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ แต่หลังจากนั้นนายปรีดีมีบทบาทเป็นผู้นำทางการเมือง
 เมืองในศูนย์กลางอำนาจรัฐ ขณะที่นักศึกษานักวิชาการในช่วง ๑๔ ตุลาคม ถือตนเป็นผู้ท้าทาย
 อารมณ์ความรู้สึก คอยตรวจสอบและต่อรองกับรัฐบาลในประเด็นปัญหาทางสังคมการเมือง ทั้งในเรื่อง
 ความเป็นอยู่ เรื่องกฎหมาย สิทธิเสรีภาพอยู่เสมอ ความแตกต่างดังกล่าวเมื่อมีปัจจัยอื่นมา
 ประกอบทำให้ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีไปไม่ถึงความเป็นวีรบุรุษที่นักศึกษานักวิชาการจะยึดถือ

นอกจากนี้ปัญหาในภาพลักษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ยังเกิดจากการที่ผู้สร้างภาพลักษณ์
 ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ คือ สุพจน์ ตานตรรกกุล ได้มุ่งสร้างภาพนายปรีดีเพื่อแก้ไขข้อกล่าว
 หามาจนเกินไป ซึ่งระยะแรกที่สุพจน์ทำการเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อปี
 ๒๕๑๔ วิธีการดังกล่าวเป็นผลดี เพราะเป็นการเผยแพร่เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ในช่วงที่การ
 รับรู้ด้านบวกของนายปรีดีห่างหายไปเป็นเวลานาน แต่เมื่อมาถึงในปี ๒๕๑๖ ภาวะดังกล่าว
 เปลี่ยนแปลงไป เสรีภาพทางการเมืองและการเขียนได้ทำให้เรื่องราวที่เคยต้องห้ามเป็นเรื่อง
 เปิดเผย ซึ่งสุพจน์ก็ได้อาศัยเสรีภาพที่เกิดขึ้นทำการเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์ แต่
 ไม่เปลี่ยนวิธีการสื่อความ หากยังคงใช้วิธีแก้ไขข้อกล่าวหาเพื่อเปิดเผยคุณูปการของนายปรีดีที่มีต่อ
 ประเทศชาติในฐานะนักการเมืองที่มีความคิดก้าวหน้า แต่นายปรีดี พนมยงค์ไม่ได้มีความหมาย
 ต่อนักศึกษา นักวิชาการในฐานะนักการเมืองที่มีความสามารถน่าชื่นชม เพราะการตื่นตัวที่จะค้นหา
 อดีตในหมู่นักศึกษานักวิชาการรวมทั้งสภาพการเมืองไทยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า นายปรีดีไม่เคย
 แสดงความเป็นนักการเมืองที่มีความสามารถ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประ-
 ชาธิปไตยได้อย่างจริงจัง

ปัจจัยที่สอง นับตั้งแต่สังคมการเมืองไทยเริ่มมีเสรีภาพในการเขียนและการพิมพ์ นายปรีดี พนมยงค์ มีความพยายามประการหนึ่งที่ทำให้ปัญญาชนจำนวนไม่น้อยไม่สามารถรับบทบาทในส่วนนี้ได้ คือ ความพยายามที่จะสร้างภาพคนธรรมากรในด้านดีออกมาพร้อมๆ กับการแก้ภาพด้านลบของตนเอง เช่น การเขียน บางเรื่องเกี่ยวกับคนธรรมากรและระบอบประชาธิปไตย หรือการตอบคำถามนิสิต นักศึกษา ที่ประสงค์จะเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับรัฐบาลบางสมัย นายปรีดีมีความพยายามที่จะฟื้นฟูชื่อเสียง เกียรติคุณของคนธรรมากรขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความพยายามดังกล่าวเป็นภาระหนัก เพราะสภาพลักษณะของนายปรีดีเอง นักศึกษา ปัญญาชนพร้อมที่จะรับภาพด้านบวก แต่สำหรับคนธรรมากรแล้วนักศึกษา นักปัญญาชนไม่สามารถให้ความชื่นชมได้ทั้งหมด เพราะระยะเวลาส่วนใหญ่ที่คนธรรมากรมีอำนาจอยู่ในการเมืองไทยนั้น เป็นช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนักศึกษา ปัญญาชนที่ให้ความสนใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการเมืองไทยสมัยใหม่ไม่สามารถรับได้ ดังเช่น ความคิดของชัยอนันต์ สมุทรมนิตที่ว่า

ข้าพเจ้าเคารพนับถือท่านอาจารย์ปรีดีในความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อในงานกิจการบ้านเมืองของท่าน และมองเห็นคุณค่าความดีของท่าน ที่มีต่อประเทศไทยในสมัยที่ท่านยังมีอำนาจอยู่หลายประการ

แต่ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ควรยอมรับว่าคนธรรมากรนั้นล้มเหลว นักปฏิวัติที่ประนามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เมื่อได้อำนาจแล้วทำตัวยิ่งกว่าเจ้า ... ท่านและคนธรรมากรไม่อาจอ้างนามนักปฏิวัติหรือนักอภิวัฒน์ได้เลย ๑๒๒

๑๒๒ ชัยอนันต์ สมุทรมนิต , ๑๔ ตล : คนธรรมากรกับกบฏวรเดช , (กรุงเทพฯ : ชมรมประวัติศาสตร์ ชุมhuriวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๙) , หน้า ๑๒

ชัยอนันต์ สมุททมขี จบการศึกษาชั้นมัธยมปลายที่วชิราวุธวิทยาลัย จากนั้นเข้าศึกษาต่อ
ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒ ปี ก็ได้รับทุนโคลอมโบไปศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่ประ-
เทศนิวยอร์กจนจบชั้นปริญญาตรี แล้วไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอกที่มหาวิทยาลัยวิส-
คอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ๒๕๑๗ ชัยอนันต์เป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐประ-
ศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ชัยอนันต์เป็นปัญญาชนที่ให้ความสนใจเรื่องราวความเป็นมาของการเมืองไทยสมัยใหม่
ด้วยการไปค้นคว้าหาเอกสารชิ้นต้นเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยมาเผยแพร่ เอกสารชิ้น
สำคัญชิ้นหนึ่งที่ชัยอนันต์ได้นำออกมาให้เป็นที่รู้จักกัน คือพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพะ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราชสมบัติ ความเป็น

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิม
ให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของ
ข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจสิทธิขาด และ
โดยไม่มีฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร ๑๒๓

พระราชหัตถเลขาดังกล่าวมีความหมายต่อนักศึกษา ปัญญาชนในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์
๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นอย่างมาก กลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ นำโดยธีรยุทธ บุญมีได้แจก
เอกสารเรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยหน้าปกเอกสารฉบับนั้นเป็นพระราชหัตถเลขาของพระบาท
สมเด็จพะปกเกล้าฯ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษา ปัญญาชนให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ในส่วนที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๒๓"พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพะปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราชสมบัติ"
ใน ชัยอนันต์ สมุททมขี และชัตติยา กรรณสูต , รวบรวม , เอกสารการเมืองการปกครองไทย
(พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๓๗), (กรุงเทพฯ : สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
๒๕๓๒) , หน้า ๓๒๔ [หนังสือเล่มนี้ผู้รวบรวมเริ่มรวบรวมในปี ๒๕๑๒ และตีพิมพ์ครั้งแรกในปี
๒๕๑๔]

เกี่ยวกับที่มาของระบอบประชาธิปไตย จงหาข้อความพระราชหัตถเลขามาเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ยิ่งทำให้นักศึกษา ปัญญาชนแม้จะให้การยอมรับนายปรีดี พนมยงค์ แต่ก็ไม่อาจให้การยอมรับคณะราษฎรตามที่นายปรีดีได้ทำการเผยแพร่ได้ และการที่นายปรีดีให้ความสนใจกับการสร้างภาพคณะราษฎรอยู่ตลอดเวลา แต่นักศึกษา ปัญญาชน ไม่ชื่นชมคณะราษฎรนัก จึงค่อยคลายความสนใจนายปรีดี พนมยงค์ เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว แนวความคิดสังคมนิยมเป็นแนวทางใหม่ที่นำสนใจมากกว่าคณะราษฎร ซึ่งคณะที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ไม่สามารถนำประเทศไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริงได้

ปัจจัยที่สาม ที่ทำให้ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ไม่ประสบผลสำเร็จในการเป็นแบบของวีรบุรุษ คือ ความสนใจแนวคิดสังคมนิยมที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้นักศึกษาปัญญาชนเห็นว่าตนเองไม่สามารถเป็นเพียงนักปรัชญาหรือผู้ศึกษาแนวคิดสังคมนิยมได้เท่านั้น แต่จะต้องเป็นนักปฏิวัติตามแนวคิดของลัทธิมาร์กด้วย

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้กลายเป็นกฎแฉไชประตู่ที่เคยปิดตาย ทำให้การเขียนและการพิมพ์หนังสือที่เคยต้องห้ามกลับมามีพิมพ์กันอย่างมาก จากการสำรวจข้อมูลของยูเนสโก หนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์ในประเทศไทยในปี ๒๕๑๗สูงขึ้นมาก หนังสือประเภทที่มีการผลิตออกมามากที่สุดคือ หนังสือที่มีแนวคิดเกี่ยวกับสังคมนิยม ในระยะแรกหนังสือเกี่ยวกับประเทศจีนพิมพ์ออกมามากและขายได้ดี ระยะต่อมา หนังสือเกี่ยวกับปรัชญาลัทธิสังคมนิยม เช่น ปรัชญาลัทธิมาร์ก, ปรัชญาอิทธิพลของเหมาเจ๋อตง และปรัชญาชาวบ้าน ๑๒๔ นอกจากนี้แล้วยังมีหนังสือวิจารณ์สังคมปัจจุบัน และหนังสือเกี่ยวกับบทเรียนจากประเทศอื่น ๆ เช่น เลือดในเกาหลี การปฏิวัติของจีน ปัญหาและทางออกของประเทศด้อยพัฒนา เป็นต้น

จากความสนใจดังกล่าวทำให้นักศึกษา ปัญญาชนต้องการแสวงหาภูมิปัญญา แนวคิด

๑๒๔ " ดอกไม้ร้อยดอกบานบนถนนหนังสือปี ๒๕๑๗ " พระราชชาติรายสัปดาห์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕๒ (๑พฤศจิกายน ๒๕๑๗ , หน้า ๕๑

วรรณกรรม บทเพลงที่สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดของพวกเขา นวนิยายแบบพาฝันไม่สามารถเป็นวรรณกรรมที่ตอบสนองความรู้สึกนึกคิดที่แปรรูปไปสู่ความสนใจสังคม ความเห็นใจผู้ทุกข์ยาก ทั้งชาวนา กรรมกร และความต้องการขจัดความอยุติธรรมในสังคมได้ พวกเขาจึงแสวงหาและสร้างสรรค์ศิลปะและภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง สิ่งที่พวกเขาค้นพบ คือ การนำความคิดและศิลปะของปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในทศวรรษ ๒๔๙๐ มาจัดพิมพ์ และให้คุณค่า เช่น หนังสือของศรีบูรพา จิตร ภูมิศักดิ์, นายผี ได้รับความนิยมมาก และพวกเขาก็ได้สร้างสรรค์ศิลปะรูปแบบใหม่ขึ้นทั้งนวนิยาย บทเพลงที่เรียกขานต่อท้ายว่า "เพื่อชีวิต" ขึ้นจำนวนมาก

การที่คนหนุ่มสาวสร้างสรรค์และนิยมอ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และชีวิตของพวกเขาก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะเหล่านี้ คงจะไม่เป็นการเกินเลยไปถ้าจะกล่าวว่าศิลปะและวรรณกรรม ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมให้คนหนุ่มสาวกลุ่มก้าวหน้ายุคหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีจุดยืนคล้ายกันตามบทกวีของจิตร ภูมิศักดิ์ว่า

เพื่อลบลอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์

สักพันชาติจักสู้ม้วยด้วยหฤหรรษ์

แม้ชีพใหม่มีเหมือนหวังอีกครึ่งครั้น

ขอหม้อพลีชีพขึ้นเพื่อมวลชน ๑๒๕

จากจุดยืนนี้เองที่ทำให้การศึกษาสังคมนิยม ซึ่งสอดแทรกมากับวรรณกรรมและการอ่านหนังสือแนวทฤษฎี กลายมาเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่พวกนักศึกษาปัญญาชน เห็นว่าจะ เป็นวิถีทางที่ไขปัญหาของมวลชนคนทุกข์ยากได้ แต่ในขณะนั้นพวกเขายังคร่ำคร่าต่อระบอบประชาธิปไตย สิ่งที่พวกเขาทำเพื่อมวลชนคือ

หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๖๓ มหาวิทยาลัยปโยค ผู้เขียนและเพื่อนมิตรวัย
หนุ่มสาวจากมหาวิทยาลัยในเวลานั้น พากันหนีหลังให้สังคมเมือง
มุ่งหน้าสู่ชนบท เข้าหามวลชนชั้นล่างสุดของสังคมนอกจากเพื่อไป
เผยแพร่ประชาธิปไตย อันเป็นการขยายผลที่ได้มาด้วยเลือดเนื้อและ
ชีวิตแล้ว ส่วนหนึ่งถึงกับตัดสินใจเดินออกจากรั้วสถาบันมหาวิทยาลัย
ลงสู่มหาวิทยาลัยชีวิตในอุดมคติ ยึดมั่นถือมั่นอุดมการณ์ที่จะรับใช้ชน
ชั้นผู้เสียเปรียบในสังคม " ๑๒๖

การเดินตามอุดมคติของนักศึกษา ใญ่อาชนเพื่อช่วยให้มวลชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้น
ได้รับความยุติธรรมจากสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นแนวทางใหม่ที่พวกเขาเพิ่งจะก้าวเดิน นักศึกษา
ใญ่อาชนจึงเกิดความต้องการแสวงหารากเหง้าของตนเอง รากเหง้าในที่นี้หมายถึง ใญ่อาชนใน
ยุคก่อน ๆ ที่ได้ลุกขึ้นแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติเพื่อสังคม นักศึกษา ใญ่อาชนมีความ
ปรารถนาวีรบุรุษแห่งชนชั้นของตนเอง มากกว่าวีรบุรุษแบบปรีดี

บรรดาบุคคลที่เป็นแบบแก่นักศึกษาใญ่อาชนทั่วไป จิตร ภูมิศักดิ์ น่าจะเป็นแบบที่มีผู้ยึดถือ
มากที่สุดทั้งที่เวลานั้นเรื่องราวของคนอื่น เช่น เหม่าเจ๋อตง , เลนิน , เชกูเวรา เป็นที่รับรู้
และมีการพิมพ์การอ่านกันอย่างแพร่หลาย บุคคลเหล่านี้มีประวัติในการทำงานเพื่อมวลชน บาง
คนเป็นผู้นำรัฐ บุคคลเหล่านี้จึงได้รับเพียงการยกย่องศึกษา โดยที่นักศึกษาใญ่อาชนไม่
สามารถสวมตัวตนเข้ากับแบบเหล่านี้ได้สนิท จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นเรื่องราวของใญ่อาชนที่ฝึกฝน
ในการแสวงหาความรู้ มีอุดมการณ์เพื่อมวลชน ต่อต้านอำนาจ รัฐด้วยการเขียนจนถูกจับ แม้
จะยากลำบากแสนสาหัสเพียงใด เขาก็มิได้ละทิ้งอุดมการณ์ ในที่สุดเขาก็ต่อต้านอำนาจรัฐเพด็จ
การด้วยการใช้ชีวิตเป็นนักปฏิวัติ เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และจบชีวิต

๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นการเดินทางตามรอยจิตร ภูมิศักดิ์ *

สาเหตุที่ผลักดันให้นักศึกษาปัญญาชนกลายเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกิดจากการผลักดันของรัฐบาลและฝ่ายขวาเป็นสำคัญโดยรัฐบาลและฝ่ายขวาได้ใช้ทั้งวิธีการให้ขบวนการนักศึกษาแตกแยก เสื่อมศรัทธาจากประชาชน และใช้ความรุนแรงเข้ากำจัดนักศึกษา ปัญญาชนภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นจำนวนมาก เมื่อถึงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เหล่านักศึกษาปัญญาชนซึ่งรวมตัวกันขับไล่ถนนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ถูกล้อมปราบจากฝ่ายทหารและฝ่ายขวา หลายคนเสียชีวิตหลายคนถูกจับ ที่หลบหนีออกมาได้ก็ถูกสะกดรอยตาม การสังหารโหดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำลายขวัญ และหลายความอดกลั้นของเหล่านักศึกษาปัญญาชนลง พวกเขามุ่งหน้าไปหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่ง"ก่อนหน้าเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ คณะกรรมการระดับสูงของพรรคได้ประชุมหารือกันแล้ว และวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้วว่า จะเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นในระยะเวลาดังกล่าว...กรรมการระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์ประมาณการณ์ไม่ผิด พวกเขาได้ตระเตรียมการต้อนรับนิสิตนักศึกษากันอย่างพร้อมพร้อม " ๑๒๗ เหล่านักศึกษาปัญญาชนที่เพิ่งประสบกับยุทธภูมิเลือด"กล่าวกันว่านักศึกษาในช่วงนั้นเร่าร้อน ถึงขั้นที่จะผลักดันให้พคท.กรีธาทัพเข้าสนามหลวงเร็ว ๆ เสียที่ พคท. ต้องใช้เวลาใน

ศูนย์วิทยพัทยากร

* ตัวอย่างหนึ่งของนักศึกษาปัญญาชนที่เดินทางตามรอยจิตร ภูมิศักดิ์ คือ กรณีจิรพันธ์ พิตรปรีชา มีชื่อจัดตั้งว่า สหายนบไม้ การเลือกชื่อ นบไม้ สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่เปรียบเทียบกับจิตรว่าเป็นนบไม้ใบหนึ่ง จิรพันธ์อาจจะถือว่าตัวเองเป็นนบไม้ใบใหม่ก็ได้ เมื่อเธอผละออกจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ความผิดหวังจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยไม่ได้ทำให้เธอเปรียบตัวเองเป็นนบไม้อีกต่อไปแต่เรียกตนเองตามบทกวีชิ้นหนึ่งที่เธอแต่งว่า "กรวดเม็ดร้าว"

๑๒๗ กองบรรณาธิการสยามนิกร , พคท.บงสภานการณปฏิวัติ , (มปท, มปท) ,

การให้การศึกษา ไปคัดค้านความคิดที่ผิดพลาดในต้วนักศึกษาที่มีอยู่ด้วยระบบการวิจารณ์ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ " ๑๒๘

สถานการณ์การเมืองโดยเฉพาเมื่อใกล้ปี ๒๕๑๙ ทางฝ่ายขวาได้รวมพลังต่อต้านขบวนการนักศึกษา จนถึงกับมีการสังหารนักศึกษาปัญญาชนจำนวนมากในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้เป็นการปลุกต้วให้นักศึกษาปัญญาชนซึ่งมีความสนใจแนวคิดสังคมนิยมอยู่แล้ว เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเพื่อทำการต่อสู้กับรัฐบาล ซึ่งในระยะที่นักศึกษาปัญญาชนหันไปหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ นายปรีดีทำที่เป็นไปในทางที่ตรงกันข้ามเช่น การให้สัมภาษณ์ของนายปรีดีเกี่ยวกับระบอบการปกครองในประเทศจีนว่า มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน โดยนายปรีดีกล่าวว่า

ประธานเหมาเสียอีกยังฝากบอกมาว่า ถ้าพบพวกหนุ่มๆของไทยให้ช่วยเตือนเขาด้วยว่าอย่าเห็นอะไรของจีนดีไปเสียหมด บางอย่างของเขาก็ผิดพลาด [และนายปรีดีได้กล่าวว่า] แนวทางของตนนั้นจะต้องไม่เอียงซ้ายจัดหรือเอียงขวาจัดจนเกินไป เพราะจะเกิดผลเสียทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้นถ้าการต่อสู้ที่ผิดไปจากแนวทางนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่เห็นด้วย ๑๒๙

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๒๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙-๑๐

๑๒๙ " ปรีดีทำที่ผู้นำจีนต่อไทย เพยเหมาฝากเตือนคนหนุ่ม " ประชาธิปไตย

๒๒ กันยายน ๒๕๒๒)

นักศึกษา ัญญาชน ไม่อาจรับแนวทางกลาง ๆ ที่ไม่ซ้ายจัดและขวาจัดของนายปรีดี ตามที่นายปรีดีได้ประกาศไว้ได้ เพราะสถานการณ์ภายในประเทศที่เขาต้องเผชิญต่างไปจากนายปรีดีซึ่งพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ประกอบกับความสนใจแนวคิดสังคมนิยม ความต้องการหาวีรบุรุษของชนชั้นตัวเอง และการขึ้นจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้เหล่านักศึกษา ัญญาชนส่วนใหญ่นิยมถือจิตร ภูมิศักดิ์ เป็นแบบอย่างของวีรบุรุษ การหันเหไปในแนวทางสังคมนิยม ซ้ายจัดมากขึ้นมีผลให้นักศึกษา ัญญาชน เริ่มหมดความสนใจในตัวนายปรีดี พนมยงค์ นอกจากนี้ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ยังขาดพลังของการเป็นวีรบุรุษ ทำให้นักศึกษา ัญญาชนหลอมตัวเองเข้าความ เป็นวีรบุรุษของจิตร ภูมิศักดิ์มากขึ้น และเมื่อต้องเผชิญกับการรุกรานทางการเมืองจากฝ่ายขวาจน ไม่มีหนทางที่จะต่อสู้ในสังคมนการเมืองในขณะนั้นได้ เหล่านักศึกษา ัญญาชนจึงได้หันไปหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งแสดงถึงการหลอมรวมกับความเป็นวีรบุรุษของจิตร ภูมิศักดิ์โดยสมบูรณ์

ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในหมู่นักศึกษา ัญญาชนจึงไม่ได้รับความสนใจไประยะหนึ่ง แต่ในช่วงเวลาต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ยังมีความเคลื่อนไหวและแสดงแนวคิดทางการเมืองที่ไม่โน้มเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งอยู่ ซึ่งบทบาทของนายปรีดีจะได้รับความสนใจจากนักศึกษา ัญญาชนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนักศึกษา ัญญาชนเสื่อมศรัทธาจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และเดินทางกลับเข้าสู่เมือง ประสบการณ์ทางการเมืองของนักศึกษา ัญญาชนจะทำให้พวกเขาหันมาเชิดชูนายปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย